

MASTEROPPGAVE

Emnekode: KL360E

Navn: Shilpi Bhatnagar

Masteroppgave – Forebygging av
radikalisering og voldelig ekstremisme
gjennom øynene til 3 SaLTo-koordinatorer

Dato: 28.11.2020

Totalt antall sider: 110

Sammendrag

Forebygging av samfunnets sikkerhet er en av de viktigste oppgavene i samfunnet, men har mye kompleksitet i seg. Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme har fått mye plass i vårt samfunn de siste årene, hvert fall etter terrorangrep den 22.juli-hendelsen på Utøya og nå etter angrep på moskeen i Bærum i november 2019. Mange fagfolk har over tid prøvd å belyse kompleksiteten i det forebyggende arbeidet mot tematikken og ment at det må anses som et samfunnsansvar og ikke bare politiets og PST sitt ansvar. Samtidig er det meninger om at hvis for eksempel førstelinjetjenesten får gjort sine primære oppgaver, så vil det være godt forebyggende arbeid i seg selv.

Det er lite forskning på hvordan Oslo jobber mot forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Formålet med dette prosjektet ble å belyse det med følgende problemstilling; ***Hva tenker SaLTo-koordinator om forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i sine bydeler i Oslo og er det noen fellestrekk blant aktørene som kan oppdages og forebygges før?***

Problemstillingen er besvart gjennom kvalitativ metode derav semistrukturert intervjustil.

Studiens sentrale funn indikerer at informantene anser forebygging av utenforskap, identifisering av solo-aktørene, samarbeid med førstelinjetjenesten og det lokalsamfunnet som viktig for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Under masteroppgaven fremkommer det at det er noe «enkler» å forebygge utenforskap og drive med inkludering blant såkalt radikaliserede muslimer og ekstreme islamister enn dem med høyreekstreme holdninger. Årsaken er at for islamister eller potensielle ekstreme islamister har SaLTo og politiet større muligheter for å samarbeide med noe konkret som religiøse trossamfunn i motsetning til høyreekstremister som ikke har kjente arenaer i det offentlige. Derfor fremkommer også viktigheten av førstelinjetjenesten som samarbeidspartner i det forebyggende arbeidet siden mange av høyreekstremister vil komme i kontakt med spesifikt NAV pga lav utdanning og lite arbeidserfaring. Det er uansett viktig å kartlegge motivasjonsfaktor bak radikaliserings for å finne mest mulig riktig tiltak. Samtidig påpekes det at vil være noen utfordringer i samarbeid med både trossamfunn og førstelinjetjenesten i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Abstract

Radicalization and violent extremism have gained a lot of focus in Norwegian society in recent years. Many professionals have over time tried to shed light on the complexity of preventing radicalization and violent extremism.

It hasn't been much research on how Oslo has been working on preventing radicalization and violent extremism. The purpose of this project is to shed light on the following issue; **What does SaLTo-coordinators think about preventive work against radicalization and violent extremism in their districts in Oslo and are there any common features that can be detected and prevented before?**

The problem is answered through a qualitative method. The key findings of the study indicate that the informants consider the prevention of exclusion, identification of the solo "actors", cooperation with the first-line services and the local community important in preventing radicalization and violent extremism. During the master's thesis, it emerges that it is somewhat "easier" to prevent exclusion among Muslims as well as negative relapse among extreme Islamists than those with right-wing extremist attitudes. Muslims have specific arenas to be approached such as mosques than right-wing activists and extremists. The importance of the first-line service in the preventive work emerges since many of the right-wing extremists will be in need of assistance, specifically from NAV. In any case, it is important to map the motivational factor behind the radicalization in order to find the most appropriate measures possible. At the same time, it is pointed out that there will be some challenges in collaboration with both religious communities and the first-line service in the preventive work against radicalization and violent extremism.

Forord

Endelig! Endelig er jeg i mål med masterstudium i Samfunnssikkerhet og kriseledelse! Det har virkelig vært berg og dalbane siden 2016. Livet har hatt en del opp og nedturer, men jammen har jeg ikke gitt opp på meg og denne oppgaven. Tusen takk til Universitet i Nord som har latt meg utsette innlevering av masteroppgaven frem til nå. Det har vært spennende å komme til samlingene i Bodø for denne Oslo-jenta!

Takk til alle 3 forskjellige veiledere jeg har hatt for korte perioder. Deres innspill har vært til stor hjelp. Så må jeg takke mine informanter i SaLTo som har bidratt i denne oppgaven. Det hadde ikke gått uten dere, bokstavelig talt.

En spesiell takk til min arbeidsplass NAV Frogner, hvertfall min teamleder og avdeling Ung som har tilrettelagt for meg i disse årene samt måttet stå i mine saker når jeg har tatt ferie/fri over flere uker for å skrive oppgaven! I denne omgang skal oppgaven leveres, folkens!

Tusen, tusen takk til min kjære familie(inkludert deg Leena didi!) for alt fra støtte, råd, motivasjon, gjennomlesing til servering av maten i senga. Jeg hadde ikke klart det uten deres støtte. Super takknemlig! En spesiell takk til min kjære nevø Arye og niesen Aneya for alle de morsomme stundene som har vært en god pause for meg fra oppgaveskrivinga. Og Arye, takk for at du ga fra deg TV-stua hos besteforeldrene i nesten 2 måneder!

Takk til enkelte venner som har kommet med gode tips til oppgaveskrivingen og heiet på meg når jeg har trengt å bli heiet på.

Sist og hvertfall ikke minst, takk til meg for at jeg ikke ga opp på meg selv, og oppgaven. Uansett resultat, jeg avslutter dette kapitlet med god mestringsfølelse.

Mvh

Shilpi Bhatnagar

28.November 2020

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Samfunnssikkerhet.....	1
1.2	Trusselbilde	2
1.3	Kan terrorangrep forebygges?	3
1.4	Bakgrunn for valg av tema og formål.....	4
1.5	Valg av problemstilling	7
1.5.1	Hvem er SaLTo?	8
1.6	Struktur og innhold.....	10
1.7	Empiriske avgrensninger	10
1.8	Metodologisk fremgangsmåte	11
1.9	Teoretisk tilnærming.....	11
2	Begrepsdefinisjon.....	12
2.1	Utenforskap/Sosial eksklusjon	12
2.2	Terrorisme	12
2.3	Radikalisering	14
2.3.1	Radikaliseringsprosess	16
2.3.2	Hvem er det som radikaliseres?.....	18
2.4	Voldelig ekstremisme	19
2.4.1	Høyreekstremisme.....	20
2.4.2	Venstreekstremisme	21
2.4.3	Islamistisk ekstremisme	21
3	Studiens betydning i lys av tidligere forskning.....	23
3.1	Litteratursøk.....	23
3.2	Teori.....	23
3.2.1	Hvordan forebygge terrorhendelser.....	26
3.2.2	Motivasjonsfaktorene til Bjørgo.....	29
3.2.3	Hvordan forebygge på forskjellige nivåer.....	30
3.2.4	Sammenheng mellom psykisk helse og radikalisering og voldelig ekstremisme 32	
3.2.5	Tverrfaglig samarbeid med førstelinjetjenesten og lokalsamfunn inkludert trossamfunn	35
3.2.6	Et lite innblikk i flere forskning, bøker og rapporter	37
3.2.7	Internasjonal forskning;.....	39
4	Metodologisk fremgangsmåte	47
4.1	Introduksjon.....	47
4.2	Forskningsdesign	47
4.3	Kvalitativ metode	48
4.3.1	Nærstudier/deltakende observasjon.....	48
4.3.2	Intervjustudier/Dybdeintervju	48
4.3.3	Tekststudier/Dokumentstudier	49

4.4	Datainnsamlingsprosessen	50
4.4.1	Semistrukturert intervju.....	50
4.4.2	Informanter.....	51
4.4.3	Gjennomføring av intervjuer	52
4.4.4	Innsamling av data og analyse.....	53
4.5	Metodologiske utfordringer	55
4.5.1	Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet(Tjora, 2017).....	55
4.5.2	Kvalitativ intervjumetode og utfordringer	56
4.5.3	Datainnsamlingsprosessen og utfordringer	57
4.5.4	Analyse av datainnsamling og utfordringer	58
4.6	Andre utfordringer i oppgaven	59
5	Empiri.....	59
5.1	Beskrivelse av empiri	59
5.1.1	Hvordan definerer SaLTo-koordinatorene sine roller	59
5.1.2	Hva forbinder SaLTo-koordinatorer med begrepene radikaliserings og voldelig ekstremisme.....	60
5.1.3	Tidlig identifisering.....	61
5.1.4	Samarbeid på tvers	64
5.1.5	Tanker om kompetanse og kompetanseutvikling i bydelen	65
5.1.6	Dem unge vs. voksne og fellestrekk.....	66
5.1.7	Forslag og tanker rundt hva som bør fokuseres på for å få til forebygging;	67
5.2	Kort oppsummering;.....	69
6	Analyse.....	70
6.1	Innledning	70
6.2	Samarbeid med førstelinjetjenesten.....	74
6.2.1	Forankring av fellesforståelse av begrepene i førstelinjetjenesten.....	74
6.2.2	Samarbeid med førstelinjetjenesten, spesifikt NAV	76
6.3	Samarbeid med lokalsamfunn	82
6.3.1	Trossamfunn sin rolle i det forebyggende arbeidet	86
7	Avslutning og veien videre	90
7.1	Konklusjon.....	90
7.2	Forslag til videre forskning.....	91

Figurliste

Figur 1: s.9

Figur 2: s.19

Tabell

Tabell 1: s.18

Tabell 2: s.33

Tabell 3: s.44

Tabell 4: s.46

Vedlegg

Vedlegg 1: Organisasjonskart over SaLTo

Vedlegg 2: Informasjonsskriv om prosjektet

Vedlegg 3: Intervjuguide

1 Innledning

1.1 Samfunnssikkerhet

Forebygging er vår viktigste oppgave når det gjelder hendelser som truer sentrale samfunnsinstitusjoner, vår felles sikkerhet eller den enkeltes trygghetsfølelse¹. En stor del av dette arbeidet foregår ved å hindre utvikling av uønskede hendelser og kriser gjennom styring og planlegging.

Kriser, ulykker og katastrofer utgjør alvorlige samfunnsproblemer. Dette gjelder både store kriser som rammer samfunnet, og også mindre ulykker som kan være dramatiske nok for dem som rammes (Fimreite, Peter, Lægreid, Rykkja,2014,s.11).

Når en krise oppstår, så vil læring være som regel en naturlig reaksjon enten rett etter krisen eller i ettertid. Men hovedfokuset i samfunnssikkerhetsarbeid er ikke å vente til krisen oppstår, men heller være i forkant ved å forebygge at det blir oppstått. Så er det slik at man vil alltid sitte igjen med en restrisiko siden vi ikke vil klare å forebygge alle ugunstige hendelser(Engen, 2016). Organisering av samfunnssikkerhet har ofte skjedd som en reaksjon på kriser og katastrofer, og tiltakene har dermed hatt et reaktivt preg (Fimreite et al.,2014).

For å kunne forebygge uønskede hendelser og kriser, er man avhengig av arbeidet som er blitt nedlagt for å forebygge og forberede kriser før de oppstår.

I Norge har samfunnssikkerhet fått sentralt plass selv om det er relativt nytt begrep. I motsetning til det norske språket, finnes det to ord for sikkerhet på engelsk; Safety og Security. I følge Engen(2016) omhandler «Safety» usikkerheten og risikoen av ikke-planlagte handlinger og hendelser, mens «Security» refererer til tilsiktede dvs. planlagte uønskede handlinger.

De siste årene er samfunnssikkerhet blitt svekket av planlagte terrorangrep der flere liv har gått tapt. Deres etterlatte og samfunnet har som regel sittet igjen med sorg, fortvilelse, maktløshet og mer. Terrorangrep er ikke et fenomen noe som har kommet i nåtiden. Mange europeiske land har hatt erfaring med alvorlige former for voldelig ekstremisme og terrorisme lenge før 11. september 2001. Italia, Tyskland og Frankrike har hatt sterke utslag av både venstre- og høyreterrorisme(Bjørگو og Gjelsvik, 2015,s.19). Det finnes flere eksemplarer på

¹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/samfunnssikkerhet-og-beredskap/id1120/>

det i historiebøker fra blant annet 1. og 2.verdenskrig også, men i senere tid har det fått mer internasjonal oppmerksomhet etter hendelsen 11.september i USA i 2001 og deretter flere angrep i Europa. Barcelona, Nice, Paris, Istanbul er blant de byene som har fått opplevd det. De fleste angrepene har hatt de sivile i mål og blitt utført av egne innbyggere.

Terrorangrepet på Utøya i 2011 kan anses som den mest dramatiske terrorhendelsen i Norge siden 2.verdenskrig som fikk stor konsekvens for hele nasjonen. Oppmerksomheten om radikaliserings og voldelig ekstremisme har økt dramatisk både i volum og antall aktører som bryr og uroer seg på grunn av overnevnte hendelser samt ISILs framvekst og fall og antallet nordmenn som har knyttet seg til organisasjonen (Lid & Heierstad,2019).

I dagens Norge er ekstremistiske miljøene mer sammensatt på tvers av etnisitet. Det er dessuten blitt flere arena for radikaliserings og voldelig ekstremisme som går i retning høyreekstremisme og islamister.

1.2 Trusselbilde

I følge regjeringen²:

«Trusselbildet i de nordiske landene er dynamisk og komplekst. Selv om utfordringene fortøner seg noe ulikt, er det radikaliserede individer og grupper i disse landene som er villige til å bruke vold for å oppnå sine politiske mål».

I følge Lid & Heierstad(2019) er risikoen for terrorangrep i Norge stor. Situasjonen i internasjonale konfliktsoner har endret seg som har endret karakter rundt ekstrem islamisme, men arbeidet mot det er fortsatt viktig. Det er fortsatt viktig å arbeide målrettet for å hindre at personer som har deltatt i konfliktene eller kommer ut av fengsel blir inspiratorer for radikaliserings hos andre mennesker(Regjeringen, 2020). PST beskriver trusselvurderingen av politisk motivert vold slik den 4.februar 2020³;

- Det vurderes nå som like sannsynlig at en terrorhandling vil utføres av høyreekstremister som av ekstreme islamister.
- Trusselen fra høyreekstremisme i Norge utviklet seg i negativ retning i løpet av 2019, og har foreløpig resultert i ett terrorangrep.
- Det lave omfanget av radikaliserings til ekstrem islamisme i Norge forventes å vedvare i 2020.

² https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf

³ <https://pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonalt-trusselvurdering-2020/>

- Antall ekstreme islamistiske terrorangrep mot Vesten har gått dramatisk ned sammenliknet med toppåret 2017.

Det er like viktig at vi fortsetter innsatsen mot høyreekstremisme for etter terrorangrep i både 2011(Oslo og Utøya) og 2019(Bærum) vurderer PST at det nå er like sannsynlig at høyreekstreme skal forsøke å gjennomføre nye terrorangrep i Norge som at ekstreme islamister skal gjøre det(Regjeringen, 2020).

1.3 Kan terrorangrep forebygges?

Spørsmålet blir hvordan kan det forebygges? Er det mulig å forebygge det? Ja kan en svare, men det er ingen fasit svar på hvordan det kan gjøres det da mennesker kan ha forskjellige årsaker for å begå eller ha ulike utgangspunkt for slike handlinger. Forebygging av at en skal begå en voldelig ekstrem handling kan som regel ikke foregå mens handlingen foregår. Arbeidet bør begynne lenge før, når en for eksempel er i radikaliseringsprosessen eller før en havner i den prosessen. Men når vet vi at en er eller er på vei i radikaliseringsprosess mot voldelig ekstremisme?

Dette spørsmålet er et komplekst spørsmål og som nevnt uten fasit svar. Det var lettere å oppdage trusselen om voldelig ekstremisme før enn nå fordi det var konkrete ekstremistiske miljøer å forholde seg til og dem var både geografisk gjenkjennelige og personene i disse miljøene var synlige og derfor ble det enklere for forebyggende aktører å holde oversikt. Før var det heller ikke vanlig å dra på treningsleir til andre land i konfliktområder sånn som i dagens tid. Nå for tiden kan radikaliseringsprosesser begynne allerede på internett og derfor kan det være enda problematisk å oppdage eller fange opp tegn for bekymring.

Det er ikke feil å si at det har vært mer forventninger til politiet og PST når det gjaldt forebygging av ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme. Før i tiden var det også lettere å følge opp en bekymring for det var som regel ungdommer som ble rekruttert. Politiet kunne da innkalle både ungdommene og deres foreldre til samtaler, men dette har forandret seg med årene siden nå viser det seg at det er mer voksne som involverer seg i ekstreme miljøer. Dette gjelder både høyre ekstremistiske miljø samt ekstreme islamistiske miljø. Det kreves derfor ny og kreativ tenkning når det kommer til hvilke aktører som kan komme i posisjon til å nå de voksne personer og hvordan dette kan gjøres(Lid & Heierstad,2019).

Det er mange som ønsker å forebygge terrorisme i form av å kunne intervensere årsaksmekanismer til det. Man ønsker å se bekymringsgrunnlag gjennom konkrete indikatorer

for å kunne sette inn riktige tiltak og verktøy for å forebygge. I takt med den økende polariseringen er det stadig flere personer i Norge som har forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i sin stillingsbeskrivelse(Lid & Heierstad,2019).

I 2010 lagde regjeringen sin første nasjonale handlingsplan. I 2014 ble forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme inkludert i denne handlingsplanen og nå utgjør 30 tiltak. Årsaken til at dette ble inkludert var fordi man så et behov, på grunn av en rekke hendelser i Europa inkludert Utøya og regjeringskvartalet. Det er laget flere tiltak som flere instanser skal jobbe på tvers strategisk for å få til best mulig resultater. Tanken med handlingsplanen er å aktivisere flere aktører tidligst mulig i samfunnet på tvers av instanser og at det ikke må anses som et område for seg.

Regjeringen uttrykker gjennom sin handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme at målet er å fange opp personer i risikozonen så tidlig som mulig og møte dem med tiltak som virker.

Norske kommuner skal bidra til å utvikle gode og trygge lokalsamfunn. For å redusere terrortrusler og polarisering er store deler av velferdssamfunnet som lærere og politi, ansatte i NAV og PST, ungdomsarbeidere og trossamfunn og flere involvert i forebyggingen(Lid & Heierstad,2019).

1.4 Bakgrunn for valg av tema og formål

Jeg sitter på kontoret mitt på Solli plass i Oslo og hører en lyd av noe jeg trodde var torden. Jeg ser mot himmelen med en gang og tenker at det er ikke regnvær idag, så veldig rart at det tordner. Etter noen få minutter hører jeg noen kolleger være fortvilet og går frem og tilbake med telefon i hånda. Plutselig kom nyheten til meg at det har vært angrep på regjeringskvartalet.

Da terrorangrepet på Regjeringskvartalet og Utøya tok plass, ble det for nært. «Hvordan kunne dette skje i mitt land?» «Hvorfor vil noen gjøre dette i fredelige lille Norge?» Det opplevdes som om samfunnssikkerhet er svekket.

Etter denne hendelsen fikk jeg et behov av å følge med ekstra mye på nyhetene og hendelsene i Europa, noe som gjorde et stort inntrykk og skapte redsel. Etter hvert fikk jeg et behov av å bidra i forebyggingsarbeidet på noen vis, og da min arbeidsgiver spurte meg i 2015 om jeg var interessert i å ha verv som radikaliseringskontakten for arbeidsplassen, kunne jeg ikke si nei. Gjennom denne rollen fikk jeg deltatt på diverse seminarer relatert til radikaliserings og

voldelig ekstremisme samt kom i kontakt med forskjellige ressurspersoner på dette feltet fra førstelinjen fra forskjellige bydeler i Oslo gjennom nettverksmøter. Sammen LAgger vi Trygt Oslo(SaLTo), som er et samlokaliseringstiltak i Oslo, koordinerer disse nettverksmøter og har ansvar for gjennomføringen. Det blir riktig å si at SaLTo også er en stor instans med politiet og PST i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i Oslo. SaLTo blir beskrevet mer senere i oppgaven.

Ettersom det har vært mer utvikling av hendelser relatert til radikaliserings og ekstremisme de siste årene, har regjeringen gitt flere oppgaver til politiet i gjeldende handlingsplan. Et tiltak har vært å få etablert ansvaret for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i forskjellige distriktene i Norge(Bjørge, 2018). Dette har ført til at politidistriktene har fått stillinger som skal være ressurspersoner på feltet og gi råd og veiledning samt sette i kontakt riktige instanser ved behov når det er en bekymringsmelding om radikaliserings og voldelig ekstremisme. Disse stillingene kalles for radikaliseringskontakter (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014). Noen kaller dem også for ekstremistkontakter.

I Norge har det i tillegg til å styrke PST sitt arbeid og tildeling av flere ressurser til politiet lokalt, har det også vært fokus hos myndighetene å styrke apparatet utenfor straffesystemet for å kunne fange opp personer i risikozonen. Politiet, kommuner og andre aktører har fulgt opp denne oppfordringen og har særlig prioritert å øke ansattes kompetanse om fenomenet, risikofaktorer og hva man skal gjøre når bekymring oppstår, og hvilke tiltak man kan sette inn(Lid & Heierstad,2019). Hensikten med denne tanken har vært å øke samfunnets evne til å blant annet kunne få bedre kontroll på miljø og enkelte mennesker samt bli oppmerksom på personer som er i faresonen for voldelig ekstremisme.

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er komplekse og gjenstridige utfordringer som krever involvering av mange aktører med ulike kompetanser og virkemidler. Den sektordelte norske forvaltningen har gjort at tverretattlig samarbeid er en bærebjelke i norsk forvaltning generelt og innenfor kriminalitetsforebyggende arbeid spesielt(Lid & Heierstad,2019).

På grunn av det komplekse omfanget i kriminalitetsforebyggende arbeid, ble det opprettet en modell for samordning av Kriminalitetsforebyggende råd(KRÅD) ved navnet Samordning av Lokal rus- og kriminalitetsforebyggende Tiltak(SLT).

«SLT-modellen er utviklet av KRÅD til bruk i norske kommuner og har sitt utspring fra den danske SSP-modellen(Skole, Social, Politi) som ble introdusert på 1990-tallet.

Modellen skal sørge for å koordinere kunnskap og ressurser mellom politiet og relevante kommunale enheter, også næringslivet og frivillige organisasjoner hører med i dette nettverket.»⁴

Tanken på tema til masteroppgaven begynte allerede under mitt første studieår i 2016-2017. Bekymring har vært for det meste rundt islamist ekstremisme i Europa, men siden starten av studieåret har Norge dessverre også opplevd enda et angrep i august 2019 i en moskee i Bærum og det har vært mer utvikling av høyreekstremisme i Europa.

Siden forebygging ikke kan gjøres av en instans alene, må det være godt nok samarbeid på tvers, som trengs å bli koordinert. Viktige aktører som bør være mer på banen i denne sammenheng kan være for eksempel skoler, NAV, kriminalomsorgen og selvfølgelig politiet. Samtidig er det gjort mye forskning på hvorfor lokalsamfunn også bør involveres i det forebyggende arbeidet mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme hvis vi ønsker å forebygge tidligst mulig.

Med tiden har det blitt flere spørsmål, mer nysgjerrighet og tanker hos meg. Hvordan kan flere fremtidige terror-hendelser forebygges i Norge? Det er så mange ressurser i samme bydeler og kommuner som jobber sammen for forebyggingen. Hvordan jobbes det på tvers av instanser og er det nok kompetanse blant dem som jobber med feltet? Er det noen utfordringer ved tidlig identifisering ved fare? Hvem er disse aktørene som er/blir radikaliserede? Hvis man fanger opp dem tidlig nok, kan man forebygge voldelig ekstremisme?

Min rolle som veileder i NAV har vært å veilede mennesker ut i aktivitet og arbeid i samfunnet slik at dem kan komme nærmere økonomisk selvstendighet samt kjenne på tilhørighet og eierskap til samfunnet. Det er ikke ukjent fenomen at uvel psykisk helse, utenforskap og mangel på tilhørighet kan føre til kriminalitet og jeg har vært nysgjerrig på om dette også kan gjelde radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Ut ifra mine tanker, refleksjoner og litteratur valgte jeg derfor å sette fokus på forebygging av radikaliserings og ekstremisme som et tema i denne oppgaven. I og med dette temaet er kompleks og mye er diskutert fra forskjellige vinkler i samfunnet, måtte jeg avgrense oppgaven til noe konkret, selv om det opplevdes som noe vanskelig da det er et interessant tema. Men begrensingen ble gjort geografisk i første omgang og deretter ble valget landet på

⁴ https://kriminalitetsforebygging.no/nettpublikasjoner/en-praktisk-handbok-om-slt/?fbclid=IwAR2noUBfHc119g-6db-Ryu5s2ogqoAvk9Ad22cQNqw_kOzI8XbEGFgh49pl

Oslo kommune på grunn av praktiske årsaker. Formålet med oppgaven ble derfor å undersøke rundt hvordan forebygging foregår i Oslo og kan jeg få mer kunnskap om årsaksfaktorer til radikaliserings gjennom denne oppgaven.

I og med jeg sitter med noe erfaring av noe samarbeid med SaLTo og vet jeg at dem jobber med forebygging av voldelig ekstremisme i tillegg til kriminalitetsforebygging blant barn og ungdommer, begynte jeg å leke med tanken om dem kan hjelpe meg med å belyse tema for oppgaven.

1.5 Valg av problemstilling

Det er problemstillingen som avgjør hvilken type data man trenger, og derfor må det komme før selveste datainnsamlingen for det er på basis av problemstillingen data fremskaffes i følge Skog(2004).

Jeg ønsket å relatere min oppgave til radikaliserings og voldelig ekstremisme, men trengte å avgrense det til noe mer konkret i og med det er et tema som kan sees fra forskjellige vinkler. Etter å ha undersøkt på internett rundt forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, kom jeg frem til at det er nesten ingen forskning der SaLTo spesifikt er blitt involvert eller tatt utgangspunkt i. I utgangspunktet ønsket jeg å fokusere på tiltakene til SaLTo og deres organisering, men etter hvert fikk jeg mer nysgjerrighet om dem har noen tanker om fellestrekk blant aktørene og det forebyggende arbeidet rundt dem. I mitt søk og lesing kom jeg bort i forskjellige forskning som viste til hva årsakene kan være for at noen blir motivert til voldelig ekstremisme derav begrep som identitetskrise, sårbarhet og utenforskap dukket opp flere ganger. Dette fikk meg til å tenke om det kunne være slike fellestrekk blant aktørene i storbyen Oslo også. Samtidig ble jeg tenkende rundt om identifisering av disse aktørene ble gjort gjennom bekymringsmeldinger tidlig nok eller ikke og hvem er det som deler bekymringen for det meste.

Dette og min nysgjerrighet rundt tema dannet derfor grunnlaget bak valg av problemstillingen i denne oppgaven;

«Hva tenker SaLTo-koordinator om forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i sine bydeler i Oslo og er det noen fellestrekk blant aktørene som kan oppdages og forebygges før?»

Jeg har valgt å ikke gå i dybden av venstre ekstremisme, men begrepet forklares under «Begrepsdefinisjon» allikevel for å gi innblikk i kjente retninger innenfor voldelig

ekstremisme. I oppgaven er det kun SaLTo-kordinatorer fra bydelene som er involvert og ikke dem som er ansatt i SaLTo utenfor bydelene. Men aller først, hvem og hva er SaLTo?

1.5.1 Hvem er SaLTo?

SaLTo er samarbeidsmodellen til Oslo kommune og Oslo politidistrikt for å forebygge kriminalitet og rusmisbruk blant barn og unge. Vennligst se vedlegg 1 for organisasjonskart.

SaLTo skal bidra med å forebygge barn- og ungdomskriminalitet, rusmisbruk blant barn og unge, hatkriminalitet og voldelig ekstremisme blant barn, unge og voksne samt koordinering og samordning.⁵

Samarbeidsmodellen ble opprettet i 2006 av Byrådet i Oslo med hensikten av å samordne ressursene i kommunen. Modellen er inkludert i budsjetter og virksomhetsplaner i Oslo kommune og Oslo politidistrikt og i kommuneplanen Oslo mot 2030. Selv om SaLTo sitt arbeid retter mot barn og unge, så er voksne inkludert i forebyggende arbeid mot voldelig ekstremisme.

SaLTo har laget egen handlingsplan for 2018-2021 mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo. I planen uttrykkes det at Oslo kommune har også et ansvar for forebygging av terror gjennom å forebygge hatefulle ytringer, både legale og straffbare, og voldelig ekstremisme. Noen av tiltakene gjelder kommunen, andre politiet, men de fleste tiltakene er samarbeidstiltak.⁶ Handlingsplanen skal være basert på erfaringer, forskning, kunnskap og informasjonsutveksling.

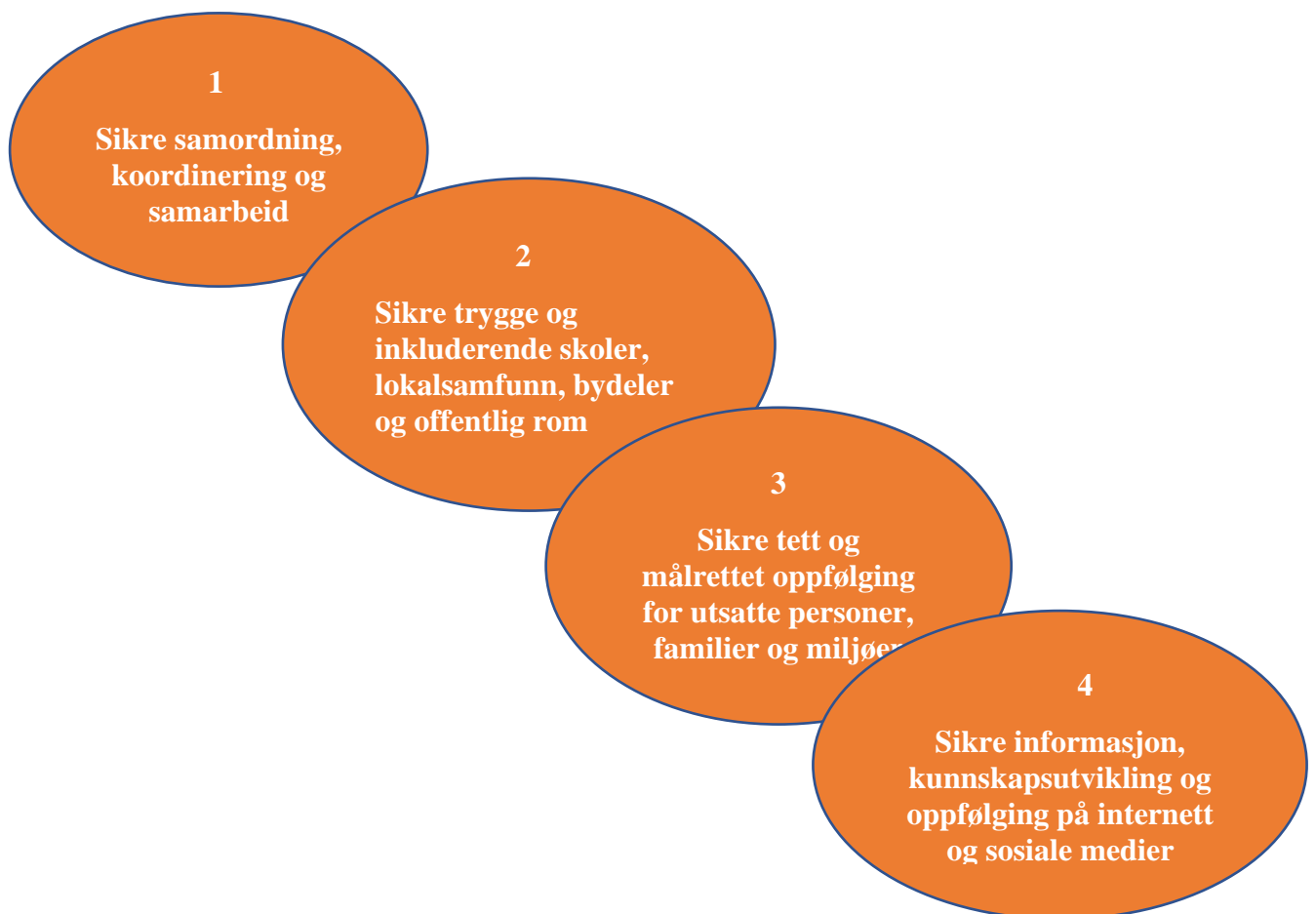
I handlingsplanen⁷ er det nedskrevet 31 tiltak.

Disse tiltakene er fordelt over fire innsatsområder;

⁵ <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/salto-sammen-lager-vi-et-trygt-oslo/#gref>

⁶ <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/salto-sammen-lager-vi-et-trygt-oslo/#gref>

⁷ <https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/salto-sammen-lager-vi-et-trygt-oslo/#gref>

Figur 1. Egendefinert i mønsteret, men informasjonen hentet fra SaLTo-handlingsplan 2018-21

1.6 Struktur og innhold

Denne masteroppgaven er organisert i 7 kapitler. Det gis en kort presentasjon av hvert kapittel:

Kapittel 1: Det gis beskrivelse av valg av tema, formål, problemstillingen, empirisk avgrensning, metodologisk fremgang og teoretisk tilnærming.

Kapittel 2: I dette kapitlet beskrives hoved begrepene oppgaven handler om som radikaliserings og voldelig ekstremisme samt terrorisme

Kapittel 3: Her presenterer jeg tidligere forskning som tenkes å være relevant for denne oppgaven. Det gis også innblikk i enkelte rapporter og bøker som er relatert til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Kapittel 4: I dette kapitlet gjennomgås metodologisk fremgangsmåte og utfordringer ved datainnsamlingen og analyseringen

Kapittel 5: Under dette kapitlet beskrives selveste empirien gjennom

Kapittel 6: I kapittel 6 drøftes mitt empiriske funn i lys av tidligere forskning

Kapittel 7: Her presenterer jeg en kort oppsummering av mine funn, konklusjon og forslag til videre forskning.

1.7 Empiriske avgrensninger

Regjeringen har flere aktuelle forebyggende tiltak blant annet gjennom skole, mot foreldre, ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging(RVTS), politiet, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom, mentorarbeid og kjernegrupper -tverrfaglig individuell oppfølging(Regjeringen, 2016).

På grunn av oppgaven omfang og tidsperspektiv, har jeg valgt å avgrense oppgaven ved å ikke inkludere forskning på forebyggende arbeid i skoler, sosiale medier, internett, selv om dem er relevante tema innenfor forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Hovedfokuset vil være hvordan forebygge utenforskap samt skape tilhørighet med bistand fra lokalsamfunnet inkludert trossamfunn og førstelinjetjenesten, spesifikt NAV.

Jeg valgte å intervju totalt 3 informanter. Funnene i oppgaven kan ikke generaliseres, men kan muligens belyse og sette fokus på tema som jeg ønsker å ta for meg i denne oppgaven.

Mitt formål med oppgaven er ikke å finne ut av hvordan SaLTo som instans jobber forebyggende mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, men heller få frem opplevelser, tanker og meninger av noen SaLTo-koordinatorer om min problemstilling. Jeg kunne nok ha valgt flere informanter fra andre instanser i de forskjellige bydelene, men valget falt på SaLTo-koordinatorer da dem har overordnende ansvar for det strukturelle arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Valg av informanter vil utdypes mer i metodekapitlet.

1.8 Metodologisk fremgangsmåte

I forskningsverden er det hovedsakelig to metoder som vi skiller mellom; kvalitativ og kvantitativ metode. Formålet med begge metodene er å gi mer forståelse og kunnskap rundt tema metodene brukes på, bare dem forholder seg på hver sin måte til problemstillingen.

Den opprinnelige betydningen av ordet *metode* er «veien til målet» (Kvale og Brinkmann, 2015,s.83). Det er viktig å vite hva målet er for å finne og/eller vise veien til målet til seg selv og andre. Mitt mål med denne oppgaven var å undersøke med SaLTO-koordinatorer hvordan dem opplever forebygging av terrorisme er i Oslo og er det noen likheter og/eller ulikheter å fange blant aktørene. Jeg tenkte at dette var et veldig stort spørsmål som ikke kunne besvares gjennom min «lille» oppgave og derfor ble jeg realistisk og avgrenset til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Min nysgjerrighet rundt fellestrekk og samarbeid på tvers av instanser ble også en del av problemstillingen. Kvale og Brinkmann(2015) mener at tematisering av en intervjuundersøkelse innebærer en avklaring av formålet med undersøkelsen – undersøkelsens «hvorfor». Som tidligere nevnt innledningsvis, jeg ønsker å forstå hvordan dem som jobber tett med forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme opplever deres arbeidsmåte fungerer eller ikke fungerer og om dem selv tenker noe kunne ha blitt gjort annerledes. Jeg lurer på om min «nysgjerrighet» er svar på undersøkelsens «hvorfor»! For å besvare min problemstilling, ble det naturlig å bruke kvalitativ metode i denne oppgaven. Metoden forklares nærmere i kapittel 4.

1.9 Teoretisk tilnærming

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er et stort og komplekst tema. Det er gjort norsk forskning på tema fra forskjellige vinkler. Det er allikevel lite forskning på hvordan det jobbes i Oslo med dette tema. Hensikten med denne oppgaven blir derfor å belyse status på forskningsfronten på forskjellige tema jeg berører gjennom utforsking av problemstillingen. I begynnelsen av oppgaven vil forskjellige begrep bli forklart og deretter belyse studiens innhold i lys av utvalgt litteratur.

2 Begrepsdefinisjon

Sentrale begrep i denne oppgaven er utenforskap, radikalisering, radikaliseringsprosess, voldelig ekstremisme, førstelinjetjenesten, trossamfunn og forebyggende arbeid. Selv om selveste begrepet «terrorisme» ikke blir brukt like mye i oppgaven videre, er det ønskelig å se på definisjonen av terrorisme siden problemstillingen er bygd på dette begrepet.

Ellers er begrepet aktør og soloaktøren brukt i oppgaven for dem som anses til å radikaliseres alene.

2.1 Utenforskap/Sosial eksklusjon

«Med utenforskap menes opphopning av sårbarhets- og levekårsfaktorer som svak arbeidsmarkedstilknytning, lavt utdanningsnivå, mangelfull skolegang, fattigdom, svake sosiale nettverk, mangelfull integrering, vold og overgrep, omsorgssvikt, kriminalitet, psykiske problemer, rusmidler, tilpasningsproblemer, rasisme, diskriminering m.m.» (SaLTos handlingsplan 2018-2021,s.10).

Begrepet «sosial eksklusjon» blir også brukt istedenfor utenforskap i dagens tid. Enten blir sosial eksklusjon brukt som et prosessuelt begrep som betyr at det finnes ekskluderende samfunnsmessige prosesser som kan resultere med at noen enkeltindivider eller grupper fratras mulighetene til å delta i samfunnslivet på samme måte som andre, ellers så kan det være eksklusjonen være resultat av en slik prosess(Barstad, 2014,s.59). Sosiale perspektivet kan forstås i sammenheng med geografiske perspektivet for eksempel når et helt lokalsamfunn blir beskrevet som sosial ekskludert, og i noen tilfeller kan ressursmangelen i det kollektive gjøre individuelle manglene enda sterkere, som når et lokalsamfunn har dårlig utdanningsinstitusjoner eller får dårlig og stigmatiserende omdømme fra øvrig samfunn(ibid).

Mens Lid&Heierstad(2019,s.119) beskriver at utenforskap kan deles i to kategorier; materielt utenforskap og sosialt utenforskap derav førstnevnte er når noen ikke har tilknytning til skole eller arbeidsliv og som har mye mindre materielle ressurser enn befolkningen. Mens sosialt utenforskap vil være når en har opplevelse av å ikke ha tilhørighet og føle seg som annenrangs borger, og denne følelsen kan oppstå ved for eksempel etnisk eller religiøs diskriminering og stigmatisering(ibid).

2.2 Terrorisme

Terrorisme er et begrep som har en politisk tilknytning, i og med at begrepet definerer bestemte handlinger som har en politisk tilknytning(Fimreite, Peter, Læg Reid, Rykkja,2014).

I handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme til Regjeringen(2014) uttrykkes det slik; Terror er den ytterste konsekvens av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Forebyggings- arbeidet er således sentralt for å sikre grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter og trygghet. Det å kunne leve uten frykt for å bli utsatt for hat og vold er en grunnleggende verdi i et trygt samfunn.⁸ Begrepet terrorisme har dessverre ingen universal definisjon, men la oss nærmere på begrepet for det.

Vestel(2016) uttrykker at terrorhandlinger er emosjonelt og moralsk skakende, de fyller det offentlige rom gjennom mediene, og de skaper stor frykt. I følge Sitter(2017) har debatten blant forskere om hva terrorisme er pågått siden de første systematiske studiene av terrorisme på 1970-tallet. De kan på mange måter omtales som kritiske hendelser og kan inntreffes på ulike nivåer; transnasjonalt og eller nasjonalt(Vestel, 2016).

Det er allikevel noen fellesnevner i de forskjellige forskningene. Sitter(2017) utpeker 5 av dem.

1. Bruk av vold?

Det sies at det er ikke nødvendig med bruk av vold for at hendelse skal bli definert som terrorisme. Troverdige trusler i seg selv kan medbringe stor effekt. Sitter(2017) viser til et eksempel på at IRA kunne skape kaos ved å ringe inn en melding om en bombe, med riktig kodeord, men uten å plassere ut selve bomben.

2. Terrorisme først og fremst en politisk handling?

Mange forskere mener terrorisme kan også bli definert av voldelige handlinger uten politiske grunner. Sitter(2017) bruker økonomisk gevinst som et eksempel og definerer det som «vinningsterrorismen» eller når en har personlige grunner for eksempel masse mord i skyteepisoder og da gir det navnet «kriminalterrorismen». Samtidig er det andre begrep og definisjoner som kan brukes for disse type handlinger. Når motivet har personlig agenda, kan hendelsen bli ansett som kriminell handling eller nærmere utilregnelighet og hvis økonomisk gevinst, kan det bli ansett som organisert kriminalitet. Det er derfor allikevel lurt å koble terrorisme til politisk motivert vold for kunne ha bedre skille på handlingene.

⁸

https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf⁸

3. Sjokk og redsel for gjentakelse?

For at terrorisme skal skille seg ut, mener mange forskere at redsel for gjentakelse bør ligge også til grunn. Sitter(2017) refererer til at mange forskere understreker sjokkverdien av angrep på sivile mål, inkludert soldater i ikke-kamp-situasjoner, og brudd på Genèvekonvensjonen når det gjelder militære mål. Dette innebærer at usynlig planlegging og resultater på handlingen er synlig nok. Det må også foreligge en bekymring for at en slik hendelse kan gjenta seg.

4. Formål med voldshandlingen er kommunikasjon

Det er forskjell mellom mord som først og fremst er utført for å fjerne en person, og politisk vold som har som formål å skape terror(Sitter, 2017). Det skal være et budskap av å spre frykt og utløse revolusjon.

5. Avgrensning til ikke-statlige aktører

Sitter(2017) viser til at den er den mest kontroversielle og at mange bøker om terrorisme avgrensner begrepet til å dekke ikke-statlige aktører, per definisjon. Det er allikevel mulig å definere terrorisme med staters handlinger, men disse handlingene kan bli ansett som krigsforbrytelser eller forbrytelser mot menneskeheten og det vil være andre begrep som vil kunne brukes for å dekke dem.

Disse fem fellesnevnerne oppsummerer dette utsagnet og gir grunnlag for en god definisjon av terrorisme.

2.3 Radikalisering

«Ordet innebærer å gå til roten av problemene. For ordet radikal kommer opprinnelig fra latin, og er ei nydanning av ordet radix, som betyr rot, som i røtter»⁹

I følge Schmid(2013) er det ingen alenestående definisjon som er godkjent akademisk, men det finnes flere definisjoner.

Hva som forstås som radikalt eller ekstremt, avhenger av hvordan man definerer det normale(Lid & Heierstad,2019). Det er viktig å definere hva man anser som ekstremt i forhold til, fordi det normale kan ha forskjellige definisjoner fra samfunn til samfunn da det kan være avhengig for eksempel deres historie, kultur, politikk og det sosiale.

⁹ <https://radikalportal.no/2015/03/09/hva-betyr-radikal-og-radikalisering/>

Radikalisme er ikke nytt fenomen. Begrepet ble allerede funnet i historiebøkene fra 1800-tallet. Uttrykket "radikal" ble ofte knyttet til opplysningstiden og de franske og amerikanske revolusjonene i den perioden, men ble mer utbredt på 1900-tallet. Det ble ofte da referert til en politisk agenda som talte for grundig sosial og politisk reform(Schmid, 2013).

I løpet av historien har 'radikalisme' som begrep endret mye av dens betydning. Mange politiske partier som på 1900-tallet kalte seg 'radikale', var 'radikale' hovedsakelig på spørsmål som valg av republikanisme over monarki. Historisk sett har ordet radikal vært knyttet til venstresiden, de som ville ta et oppgjør med det bestående, de som kalte seg revolusjonære, de som søkte sannheten¹⁰. Det å være radikalisert kunne medbringe respekt siden det kunne bli ansett som å være like bra som å være liberal. I dagens samfunn blir radikalisering assosiert med noe negativt, mens den gangen kunne det bety å vise støtte til en sak eller et krav i samfunnet uten å vise til vold.

Mange av positive forandringer i samfunnet, sånn som religionsfrihet, arbeiders rettigheter og mer likestilling mellom kvinner og menn har tatt plass pga. radikalisert aktivister(Bjørge & Gjelsvik, 2015). I følge Schmid(2013) har flere av den gangens kravene blitt vanlige rettigheter i dagens samfunn.

Ordet radikal har dessverre fått negativ assosiasjon i løpet av et århundre i kontrast med den tiden når det ble hovedsakelig henvist til liberalisme, prodemokratiske og progressive politiske posisjoner. De siste årene har ordet blitt mye forbundet med ekstreme islamister.

Derfor som tidligere nevnt er det ikke en universal definisjon av radikalisme siden man må ta utgangspunkt i hvor man er, hvilke verdier det tas utgangspunkt i og når det gjøres det.

Radikaliseringsprosess kan derfor foregå innen alle religioner, kulturer, samfunn, politiske syn osv.

I denne oppgaven har jeg valgt å forholde meg til regjeringens nasjonale veileder(Justis- og beredskapsdepartementet, 2015) sin definisjon av radikal som går ut på at radikale holdninger ikke nødvendigvis er ulovlig og kan ha positiv utfall med seg, mens **radikalisering** derimot viser til en prosess der en person eller gruppe i økende grad aksepterer bruk av vold som virkemiddel for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål, og hvor voldelig ekstremisme kan bli en følge. Denne definisjonen brukes også i FIFI rapporten(2018).

¹⁰ <https://radikalportal.no/2015/03/09/hva-betyr-radikal-og-radikalisering/>

2.3.1 Radikaliseringsprosess

Blant fagpersoner er det mye usikkerhet knyttet til hva som fører noen personer ut i en radikaliseringsprosess. Det er like usikkert hva som markerer skillet mellom en som er «bare» radikal, og en som er potensielt farlig for omgivelsene(FIFI rapporten, 2018,s.13). For hvordan kan vi definere hva som er akseptabelt og normalt i definisjonen av radikalisering? Radikalisering er sjelden en linær prosess, men heller dynamisk og springende der mange forhold spiller inn(PST,2019,s.4).

I forskningen er det vanlig å se radikalisering som et forløp, en utvikling i stadier eller i «stiger» der man kan ende opp i voldelig ekstremisme(Vestel, 2016).

FIFI rapporten(2018) viser også til regjeringens handlingsplan mot radikalisering og ekstremisme at bruken av vold er fortsatt sentralt i radikaliseringsbegrepet. Radikalisering kan forstås som en prosess der en person i økende grad aksepterer bruk av vold for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål. Som nevnt er det ikke enkelt å forholde seg til en definisjon. I følge Lid & Heierstad(2019) Daniel Koehler skiller mellom fire tilnærminger for å forklare radikaliseringsprosesser og årsaksforhold som kan gi grunn til bekymring. Disse tilnærmingene knyttes til henholdsvis sosiologiske forklaringer, deltakelse i sosiale bevegelse og nettverk, empiriske studier av individuell motivasjon og psykologiske forklaringer(Lid & Heierstad,2019).

Vestel(2016,s.24-27) viser til Roger Griffin sine tre faser i radikaliseringsprosess:

Nomisk krise

Griffin tar utgangspunkt i religionssosiologen Peter Berger sine teorier om «nomos» og bruker ordet som idealtipe for den kosmologiske, kulturelle og sosiale «meningsfylte orden» som mennesker fødes inn i, og som utdypes, bearbeides, modifiseres og videreføres til kommende generasjoner(Vestel, 2016, s.24). Det kan tolkes som om man er ute etter å få finne svar på mening og eksistens, et behov for selvoppholdelse. Man kan derfor anta hvorfor mange mennesker finner veien til religion og religiøse fortellinger.

Vestel(2016, s.24) oppgir at nomisk krise er en tilstand preget av en følelse av sammenbrudd i den ønskede orden, av de meningsfylte rammene som holder den oppe, av utenforskap eller annen trussel om dette.

Splitting og et manikeisk verdensbilde

Når en opplever nomisk krise, kan det skape et sterkt behov for å skape et nytt nomisk hjem eller forsvare det opprinnelige og i denne prosessen oppstår begrepet *splitting*. Ordet splitting i denne forstand består i at man utvikler en forenklet forestilling om et univers der «de andre»- de som ikke deler protagonistens nomos, eller som anses for å true dette – demoniseres, dehumaniseres og sees som mindreverdige i et strengt dualistisk svart-hvitt verdensbilde(Vestel, 2016, s.25). Det blir skapt en form for to sider der den ene er rett, og den andre er feil, «vi» og «de andre».

Vestel(2016) viser videre til Griffen sin tolkning der han viser til at «heroisk dobling» kan utvikles i forlengelse av denne splittingen. Han forklarer at aktøren opplever å ha funnet sannheten og utvikler et ego som blåses opp og forstørres i retning av heroisk identitetsfølelse(Vestel, 2016). Det gir han en følelse av å være en helt som gjør det heroiske ved å gjøre det «riktige».

Et siste trekk som er knyttet til dette stadiet er at skillet mellom den indre, psykologiske virkeligheten og den ytre er forstyrret, der man skiller seg fra ytre verdens krav og handler ut ifra indre, høyere, moralsk orden(Vestel, 2016).

Fullstendigjøsringens belønning

I dette, og siste stadiet, i radikaliseringsprosessen står bruk av vold sentralt. I dette stadiet er overbevisningen om målets viktighet blitt så internalisert at vold mot samfunnet/fienden kan utføres med en følelse av stolthet og av måloppnåelse uten skyldfølelse(Vestel, 2016, s.26-27). Selv om volden kan bli utført med «hellige øyner», betyr det ikke at målet nødvendigvis er koblet til religion eller religiøse fortellinger. Det kan handle om at man prøver å gjenskape noe som for eksempel rettferdighet fra sitt perspektiv og gir vedkommende følelse av tilhørighet.

Vestel(2016) viser også til at Griffen prøver å sirkle inn noen store og overordnede trekk ved radikaliseringsprosesser som ender opp i terrorhandlinger, der dype eksistensielle dimensjoner -som også inkluderer subjektive opplevelser og personlig psykologi -inkluderes. Men det finnes også jordnære dimensjoner(motivasjonsfaktorer) som ikke kommer frem i disse stadiene av Griffen, selv om han selv erkjenner at de motiverende drivkreftene er sammensatt, og også involverer dimensjonene som Bjørge påpeker(Vestel, 2016).

Vestel(2016) viser til Bjørge som påstår nødvendigheten av å utvikle tiltak som fanger opp flere type motivasjonsfaktorer på forskjellige dimensjoner. Dette er;

De ideologiske aktivistene

Dette kan være de ressurssterke menneskene som har sterk stemme i lokalmiljø og har sans for idealisme. Dem ønsker å jobbe for rettferdighet etter egen forståelse og politisk syn.

Medløperne

De er ikke i utgangspunktet ideologiske aktivister, men på søken etter for eksempel tilhørighet og identitet. Det kan allikevel føre til aktivisme innenfor ideologien. Dem har nødvendigvis ikke sosio-økonomiske problemer, men kan ha opplevd ensomhet eller har mobberfaring bak seg(Vestel, 2016).

De sosialt frustrerte

Dette kan være ungdommer som har kjent på familie, rus og traumatiske opplevelser eller dem som har opplevd diskriminering eller urettferdighet på ulike arenaer(Vestel, 2016).

Tabell 1. Egendefinert med informasjon fra Vestel(2016).

2.3.2 Hvem er det som radikaliseres?

Det vil være vanskelig å vite hvem som radikaliseres i forkant, men PST la ut en rapport i 2019 der 109 personer fra høyreekstremist miljø som PST hadde bekymring for i 2018 ble undersøkt ift. deres bakgrunn(PST, 2019). Rapporten(PST, 2019) viser til at det er høy forekomst av sårbarhetsfaktorer blant de høyreekstremer i utvalget og det er særlig knyttet til psykiske lidelser/utviklingsforstyrrelser, tilpasningsproblemer og rus. Det vises også til i rapporten at slike sårbarheter samt kriminalitet, arbeidsledighet og voldshandlinger ovenfor seg selv er gjennomgående blant personer knyttet til ekstrem islamisme i Norge jf. PST's temarapport om bakgrunnen til personer knyttet til ekstrem islamisme i 2016. Dette indikerer på at andre faktorer enn det ideologiske aspektet ikke alltid er det første grunnlaget for å tilknytte seg ekstreme miljøer da det er sosiale relasjoner som kan være hovedårsaken til at mennesker radikaliseres.

Sosial eksklusjon, også kjent som utenforskap, har vært en fellesnevner blant mange fagpersoner i forskningsmiljø, mens Bjørge & Gjelsvik(2015) er noe kritisk til teori om sosial eksklusjon da dem mener det ikke finnes tilstrekkelig empirisk data til å utvikle teorier knyttet

til radikaliseringsprosesser. Det er derfor vært mer fokus på å se nærmere på hvordan kategorier av potensielt «sårbare» individer og grupper skapes, innenfor ulike miljøer, og under rammer av lokale historiske og sosiale kontekster gjennom prosjektet RADIKSAN som er en del av FFIs forskningsprogram «Beskyttelse av samfunnet(BAS)».

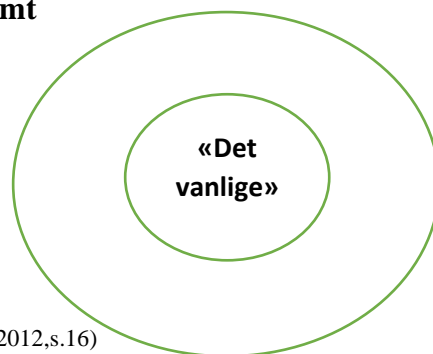
I denne oppgaven brukes begrepet «radikalisering» i retning ekstrem radikaliserings som kan ende opp med voldelig ekstremisme.

2.4 Voldelig ekstremisme

Ekstremisme

Ordet i seg selv kan sies å være forklarende. Begrepet ekstrem og ekstremisme kan forstås som at noen handlinger, meninger, forståelse og uttalelser ligger langt utenfor noe som anses til å være akseptabelt. Gule(2012) forklarer at ordene «ekstrem» og «ekstremisme» kommer fra det latinske ordet «*extremus*» og kan forklares som «det ytterste» eller «det fjerneste». Videre forklarer Gule(2012) at det som er viktig er at noe må defineres som «sentrum» som kan forstås som det «vanlige/normale» for å kunne ta utgangspunkt i, og ekstremisme må ligge på ytterkanten av det sentrale.

Ekstremt

Figur 2. Gule(2012,s.16)

I dagens tid kan man si at voldelig ekstremisme blir forbundet med terrorisme selv om det omfatter flere aspekter av voldelige handlinger og fenomener som for eksempel sabotasje, skadeverk, deltakelse i borgerkrig, demonstrasjonsvold((Bjørge og Gjelsvik, 2015). «**Voldelig ekstremisme** betyr i denne kontekst aktiviteten til personer og grupperinger som er villig til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål.

Med **ekstremisme** menes her at man a) kun aksepterer egne meninger og b) mener det er legitimt å ty til vold for å få gjennomslag for sine meninger (politiske mål). Noen forstår

ekstremisme som ekstreme meninger, meninger som skiller seg veldig mye fra flertallets meninger. Demokratisk sett er det imidlertid viktig å skille skarpt ved legitimering av vold». ¹¹

Den mest kjente retninger innenfor voldelig ekstremisme er høyreekstremisme, venstreekstremisme og islamistisk ekstremisme. Det gis en kort presentasjon og innblikk i hver retning.

2.4.1 Høyreekstremisme

I følge den Store norske leksikon(SNL, 2019) er begrepet høyreekstremisme kommet ut av fascismeforskningen som foregikk etter andre verdenskrig. Det oppgis også at den gangen da var begrepet høyreradikalisme det opprinnelige begrepet og ble «døpt» til høyreekstremisme etter hvert under 70-80-tallet. Høyreekstremisme kan forbindes med begrep som nazisme, fascisme, rasisme, fremmedfiendtlighet og homofobi. Det er allikevel betydelig uenighet i fagmiljø knyttet til definisjonen av begrepet «ekstrem» i denne konteksten. Forsker Anders Ravik Jupskås beskriver gjennom SNL(2019) at uenigheten handler dels om hvorvidt høyreekstremisme per definisjon er voldelig, dels om hva det vil si at høyreekstremisme er anti-demokratisk. For eksempel kan et politisk parti mene noe om innvandringen, homofili og religion uten å støtte tanken på vold for å få frem sitt budskap.

Det uttrykkes allikevel at høyreekstremisme preges av tydelige fiendebilder der fienden anses å være trussel mot nasjonen, «kulturen» ellers rasens opplevelse(SNL, 2019). Før i tiden var jøder det tydelige fiendebildet, mens de siste årene har muslimer blitt mer eller mindre hovedfienden. PST(2020) forteller at det har vært en negativ utvikling innen høyreekstremisme i 2019, men det ble antatt i trussel-vurderingen at det vil være stabilt i 2020. Radikalisering innen høyreekstremisme vil kunne øke både på grunn av mer bruk av internett og sosial medier. Mye av radikaliseringen foregår i denne moderne tiden gjennom dem sistnevnte plattformene. Dette gjelder da radikalisering innenfor ekstrem islamisme også.

Gjennom PST sin temarapport **Hvilken bakgrunn har personer i høyreekstreme miljøer i Norge**(2019) er det gjort undersøkelse på en utvalgt av 109 aktører fra høyreekstreme miljøer i Norge. Alder på høyreekstremister har variert fra alt mellom 15 til 63 år derav de fleste er rundt 40 år og yngre ellers finnes det også mennesker som blir radikaliserte når dem er over 40 år(PST,2019). PST får også frem i samme rapport at det er flest med lavere grad av utdanning blant utvalget som rapporten har tatt utgangspunkt. Det finnes en liten andel med grad av høyere utdanning også blant dem i utvalget. Det fremkommer at det er sterk

¹¹ <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/begreper-ord-og-uttrykk/id2398413/>

forekomst av sårbarhetsfaktorer blant utvalget i rapporten(PST,2019, s.9). Samtidig er det svak tilknytning til samfunnet gjennom arbeidsledighet blant halvparten av dem, noe som uttrykkes til å være en tendens blant dem som drar i retning islamistisk ekstreme miljøer også(PST, 2019). Når det gjelder bosetting av de høyreekstreme, så antas det at grobunnen for dem er i småbyer på landet, mens det er mindretall som er bosatt i Oslo i motsetning til dem som er tilknyttet islamistiske ekstreme miljøer. Det fremkommer også i rapporten at flere har problemer med tilpasning på grunn av lavt selvbilde, lite sosialt nettverk mobbing, ensomhet og mangel av tilhørighet(PST, 2019,s.8).

2.4.2 Venstreekstremisme

Ekstrem islamisme og høyreekstremisme utgjør de største terrortruslene mot Norge, mens det er svært lite sannsynlighet for venstreekstremister vil forsøke å gjennomføre terrorhandlinger (PST, 2020). Det gis allikevel lite innblikk i hva venstreekstremisme innebærer.

Venstreekstrimisme er motstandere av blant annet kapitalisme og fascisme, rasisme, homofobi, anti-feminisme samtidig motstandere av høyreekstremisme og innvandrings- og islam fiendtlige grupper og personer(PST, 2020).

Det som allikevel er likhet mellom venstre og høyreekstremisme er at begge anser utøvelse av vold som gyldig metode for å få frem sin ideologi eller motsvar. Det finnes miljøer innad venstreekstremisme der demonstrasjoner og motdemonstrasjoner anses som gyldig metode for å svare høyreekstremistiske handlinger, men samtidig anses utøving av vold som en gyldig og effektiv metode for å få igjennom egne politiske oppfatninger. Deres formål er også å belyse dem med høyreekstreme holdninger ved å kartlegge, sjikanere og forsøke voldshandlinger mot dem(PST, 2020).

I følge PST(2020) er de voldelige venstreradikale grupper i Norge veldig få sammenliknet med andre europeiske land. Selv om det er lite av venstreekstremistiske voldshandlinger i landet her, er det sannsynlighet for at det kan øke hvis aktivitetsnivået til innvandrings- og islam fiendtlige grupper og høyreekstremister øker.

2.4.3 Islamistisk ekstremisme

Religiøse ekstremister naturlig nok vil ikke identifisere seg som ekstremister, men snarere som ofre, forsvarere og/eller frelsere(Gule, 2012). Dem vil se på verden av deres religiøse rammer og veie valg og resultater ut ifra det. Disse religiøse ekstreme gruppene og organisasjonene har som regel vane av å plassere tilslutning til sin egen tolkning av religionen som grunnlag for alle andre relasjoner(Gule,2012). Noen ganger har disse religiøse

ekstremistiske gruppene tydelige politiske mål med utspring i deres tolkninger av religion. Det har fantes religiøse ekstremistgrupper gjennom historiebøker, men i Europa har islamistiske ekstremistgrupper vært mer i fokus da det ble en vekst av islamistiske miljøer i årene etter 2010(FN, 2020).

Islamister vs islamistiske ekstremister

For mange kan forskjell mellom en islamist og en islamistisk ekstremist være lite siden media har brukt disse ordene om hverandre i perioder før. En islamister ønsker at samfunnet skal styres i tråd med en bestemt politisk tolkning av islam der han ikke bare ønsker at det skal være en religion, men også et politisk system med islamsk lovverk(sharia) som tar utgangspunkt i Koranen(FN, 2020). Dette kan gjøres på en fredelig måte. Men i det en islamist utøver vold eller aksepterer bruk av vold til å rettferdiggjøre sine handlinger og budskap, så vil han/hun kunne defineres som en islamistisk ekstremist. På dette punktet har disse aktørene mer til felles med andre militante bevegelser.

I denne oppgaven defineres islamistisk ekstremisme om dem som bruker/kan bruke vold som et middel for å oppnå sine mål og få frem religiøs ideologi. Det finnes mange islamistiske ekstremistgrupper med forskjellig ideologi i verden som driver med voldelig ekstremisme og terrorisme derav Al Qaida, Den islamske staten(IS) og Boko Haram er de mest kjente og deres fellestrekk er at dem anser bruk av vold og terror som helligkrig, jihad(FN, 2020).

I 2019 vurderte PST(2019) terrorhandling i regi av ekstreme islamister i Norge i 2020 som moderat, samtidig uttrykte at antall ekstreme islamistiske terrorangrep mot Vesten har gått dramatisk ned sammenliknet med toppåret 2017. Den 30.oktober 2020 er terrortrusselnivå fortsatt ansett til å være moderat og trusselen fra ekstrem islamisme er skjerpet fra sist vurdering(PST, 2020).

Hvis man skal se sammenheng mellom radikalisering og voldelig ekstremisme, så kan vi definere det som at radikalisering har selveste holdningen i sentrum, mens voldelig ekstremisme har handlingen i sentrum. Radikalisering kan være en prosess for å bli voldelig ekstremist der et menneske har radikale holdninger og bruker voldelige handlinger for å oppnå sine ekstreme radikale mål.

Det er en rekke faktorer og prosesser som fører både menn og kvinner gjennom en prosess med radikalisering med tydelige mønstre. Å forstå disse traseene er grunnleggende i arbeidet

med å utfordre trusselen om voldelig ekstremisme tilstrekkelig; både i målretting mot front-end forebygging av radikaliserings, samt å utvikle infrastrukturer for de-radikalisering¹².

Etter hendelsen som tok plass 22.juli 2011, fikk høyreekstremisme mer plass i media. Det er allikevel ikke første gang høyreekstremer mennesker utførte groteske handlinger i Norge.

Vestel(2016) viser til flere eksempler som en aktivist fra innvandringsfiendtlige partiet Norsk Front kaster to bomber inn i Faglig 1.mai-fronts tog i Oslo i 1979, sprenging av Ahmadhyamenighetens NOR-moskè på Frogner i Oslo av Nasjonalt Folkeparti i 1985, bombetrussel til Sagene skole i Oslo hvor det blir truet med at noe vil skje dersom elever med «annen» hudfarge deltar i toget i 1983. Det vises til flere eksempler. I 2001 drepte tre unge nynazister en ung gutt på 15år(norsk-ghanesisk bakgrunn) på Holmlia i Oslo som engasjerte 40.000 deltakere i den etterfølgende protestmarsjen(Vestel, 2016).

Videre i oppgaven bruker jeg begrepene «radikalisering» og «radikaliserte» for dem som anses til å gå i retning voldelig ekstremisme.

3 Studiens betydning i lys av tidligere forskning

3.1 Litteratursøk

For å finne frem litteratur og tidligere forskning søkte jeg først åpent på begreper som blant annet «forebygging», «radikalisering», «voldelig ekstremisme» «SaLTo», «lokalsamfunn», «utenforskap» «voldelig ekstremisme i Oslo» og flere. Dette gjorde jeg for å få et inntrykk av hva som finnes av faglig kunnskap gjennom internett og bøker.

Ved siden av bibliotek turer(noeg begrenset i perioden mars til ca september pga pandemi tilstanden i Oslo) ble det mye søking i databaser som Google, Google Scholar, Oria, Researchgate og noen få til.

3.2 Teori

Forebyggingsteori

Forekomst av en terrorhandling er trussel til hele nasjonen og derfor til de lokalsamfunnene også. Terrorister trenger som regel flere aktører som kan bære på deres ideologier og planer videre, og derfor kan være oppsøkende til samfunnet for å rekruttere flere til seg. Mange

¹² http://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2016/02/Till_Martyrdom_Do_Us_Part_Gender_and_the_ISIS_Phenomenon.pdf

mennesker kan også bli tiltrukket av miljøene på grunn av andre årsaker(motivasjonsfaktorer) enn ideologien til gruppene.

Men når det gjelder forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, er oppgavefordelingen hovedsakelig mellom kommune, lokalt politi og PST slik(Lid & Heierstad, 2019, s.178);

Kommunen skal gjøre *universell forebygging*(det generelle forebyggingsansvaret).

Lokalt politiet skal gjøre *selektiv forebygging*(ansvar for forebygging der personene er identifisert til å være i risikozonen og har middels bekymring knyttet til seg).

PST skal gjøre *indikativ forebygging*(saker med knyttet med reell bekymring til voldelig ekstremisme).

Denne fordelingen er en universal forebyggingsmetodikk for kriminalitetsforebyggende arbeid, men som også nevnes mye i forebygging mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. I nyere tid er disse forebyggingsstrategier omtalt som primær(universell), sekundær(selektiv) og tertiær(indikativ) forebygging. Vi kommer tilbake til det videre i oppgaven.

Mange mennesker i det offentlige har en rolle i å forebygge radikaliserings og det er derfor viktig med gode tverretatlige forebyggingsstrukturer, samt fokus på tidlig forebygging(PST, 2019). Førstelinjetjenesten i kommunene samt lokalsamfunn er blitt ansett som viktig og nødvendig arenaer for forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Videre uttrykkes det av Lid & Heierstad(2019) at selv om det er enighet om denne ansvarsfordelingen, så jobber de på tvers av nivåene i praksis da dem kan være avhengig hverandres kunnskap og kompetanse. For eksempel er muligens aktøren mer i kontakt med NAV til vanlig og derfor er naturlig at NAV-kontoret blir en større del av den selektive forebyggingen. Dette vil ha sine utfordringer, som nevnes utover i oppgaven.

Forebygging handler om å bygge opp en barriere eller hindring mot noe som er forventet negativt (Lid & Heierstad,2019). Forebyggingsbegrepet har dermed positivitet i seg og tanken er å være i forkant og unngå negativ utvikling eller for eksempel lovbrudd. Begrepet er nødvendigvis ikke begrenset til kun å gjelde det som skjer i forkant av et lovbrudd eller normbrudd, men inkluderer også de forebyggende effektene ved reaksjonene på handlingene(NIBR-rapport, 2016).

Som nevnt har forebyggende arbeidet mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme primært ligget hos politiet og PST før. I Regjeringens handlingsplan er det blitt fremhevet at *«det er nødvendig med en tidlig innsats fra en rekke aktører for å øke muligheten til å lykkes i det forebyggende arbeidet» og at det er viktig å bygge arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme på de samme grunnprinsipper som generell forebygging av kriminalitet»*(NIBR rapport, 2016).

Og for at vi skal kunne få best mulig resultater innenfor forebygging av uønskede voldelige handlinger, trenger vi troverdig etterretning.

Videre skal vi se på litt forskjellige forebyggingsmodeller og teorier derav først skal jeg vi se utvalg av norske studier og deretter internasjonale studier. Det gis også et lite innblikk i noen studier. I og med noe av litteraturen som brukes videre i drøfting er inkludert i kapittel om begrepsdefinisjon, repeteres og beskrives dem ikke på lik linje med andre litteratur-kilder.

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme -Hva er kommunenes rolle?(2016)

Dette er en rapport skrevet på oppdrag for KS som er Kommunenes interesseorganisasjon der hensikten har vært å se på utfordringene kommunene har hatt samt hvordan dem håndterer radikaliserings og voldelig ekstremisme. Forfattere har tatt utgangspunkt i fem kommuner inkluder Oslo og erfaringene innad kommunene er innhentet av politiet, sivilsamfunnet, familier og venner av ekstremister, tidligere ekstremister i tillegg til ansatte fra disse kommunene og tre utviklingsverksteder hvor 31 store og mellomstore kommuner har deltatt (NIBR-rapport, 2016).

Forebygging av voldelig ekstremisme er oppfattet som en kommunal oppgave av kommunene. Det er førstelinjen i kommunen som er tettest på befolkningen og derfor har større mulighet for å fange opp bekymringer, men dette krevet at ansatte har nok kompetanse til å identifisere personer i faresonen(NIBR-rapport, 2016). De uttrykker at dem kan forebygge voldelig ekstremisme gjennom fullføring av deres primære oppgaver(som for eksempel god skolegang, riktig oppfølging fra NAV). Samtidig uttrykkes det også at informantene så på utenforskap som viktig forklaring til problematikken, og derfor hvis kommunene jobber godt med sine arbeidsoppgaver, vil dette kunne forebygge det.

Når det gjelder det lokale forebyggende arbeidet, hadde kommunene hatt mye fokus på å styrke arbeidet med å oppdage og håndtere enkelte saker gjennom forbedring av beredskap

lokalt slik at man kunne identifisere personer i risikozonen og håndtere bekymringsaker (NIBR, 2016). Det hadde vært vanskelig å ha oversikt over om potensielle ekstremister oppholdt seg i kommunen eller ikke, hvertfall de unge voksne, og det var derfor behov av tett samarbeid med sivilsamfunn ansett som viktig. Det kommer også frem at det var større mulighet for å fange opp bekymring rundt barn og ungdommer i kommunene pga deres tilknytning til arenaer som for eksempel skoler og fritidsklubber, mens det var større utfordring å identifisere de voksne og derfor var det nødvendig med bistand fra privatpersoner og lokalsamfunn.

Trossamfunn, hjelpe- og fritidsorganisasjoner samt familien til enkeltpersoner eller grupper, er viktige samarbeidsaktører i forebyggende arbeidet da dem som er nærme vil kunne komme i bedre posisjon til å opprette god kontakt og dialog i enkelte saker. Dem vil også kunne varsle hvis dem ser tegn på negativ utvikling og er bekymret. Utfordringen i en slik tilnærming derimot være at på den siden forventes det informasjonsdeling av politiet, på en annen side forventes det at lokalsamfunnet skal skape tillit til de berørte. Det er allikevel ansett som godt tiltak og det uttrykkes at for godt samarbeid mellom kommunale aktører og ressursene fra lokalsamfunn er det viktig med å bruke tid på relasjons- og tillitsbygging.

Integrering og inkludering i det lokalsamfunnet uttrykkes til å være en god forebygging mot voldelig ekstremisme (NIBR, 2016). Utfordringen i en slik tilnærming kan bli at man iverksetter konkrete tiltak for dem i risikogruppen og dem føler seg stigmatisert og mistenkeligjort iom. det blir synlig hvem som har hvilke holdninger. Det vil derfor være viktig å forhindre følelse av stigmatisering og skape inkludering på en vis som gir god tilhørighet til det lokalsamfunnet.

3.2.1 Hvordan forebygge terrorhendelser

Terrorisme kan utøves av individer og grupper med ulike overbevisninger – fra ytterste høyre til ytterste venstre på den politiske skala – og av religiøse fanatikere så vel som av overbevisende ateister (Fimreite, Peter, Lægreid, Rykkja, 2014). De siste årene er det gitt tydelig inntrykk i media at aktørene bak fleste terror-hendelser i Europa inkludert Norge til nå har tatt utgangspunkt i ekstremt radikale religiøse og voldelig ekstremist holdninger.

Hvordan kan vi forebygge slike terror-hendelser?

I tidligere forskning og litteratur finnes det flere teorier om forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det har dog vært uenigheter og påstander om at det

aldri vil være nok kunnskap og kompetanse på dette feltet da det kan være flere ulike årsaker til voldelig radikaliserings og ekstremisme oppstår.

Men i forskningsverden kan det allikevel være enighet om at terrorisme ikke oppstår av seg selv. Regjeringen har lagt ut informasjon med en presentasjon laget av Tore Bjørgo der han oppgir at det er sosiale og politiske forhold som gir grobunn for fremvekst av terrorisme og voldelig radikaliserings i samfunn, og spontane hendelser kan trigge en voldelig radikaliseringsprosess på individ- og gruppenivå.

Bjørgo viser videre til at i tradisjonelle forebyggende litteratur er det vanlig å dele det forebyggende arbeid inn i **primær, sekundær** og **tertiær forebygging**¹³.

Dem kan forklares slik;

Primær forebygging(også kjent med som byggende) retter seg mot hele befolkningen eller en stor del av den, med fokus på å bygge barrierer som normative og bidra til stabile og gode sosiale forhold for å unngå forekomst av negativ hendelse. Et eksempel på det er å lage vaksineprogram til hele befolkningen, sånn som det gjøres nå for tiden for pandemien.

Sekundær forebygging(også kjent som forebyggende) er rettet mot en avgrenset risikogruppe som kan ha behov av mer konkret tiltak. Her kan et eksempel være at man setter inn forsterket politipatrulje i et nabolag som er kjent for å ha blitt utsatt for mye ran og tyveri.

Tertiær forebygging(også kjent som kriminalitetsforebygging) handler om å tilrettelegge tiltakene slik at det er plass for en endringsprosess for dem som allerede har en kriminellbakgrunn og får dem tilbake eller nærmere stabilitet i samfunnet. For eksempel en som har vært i fengsel kan prøveløslates med vilkår.

De siste årene blir disse tre navnene brukt istedenfor universell, selektiv og indikativ forebygging som er beskrevet av Lid & Heierstad(2019) lengre opp.

Bjørgo(2018) viser til at det kreves helhetlig tilnærming for å få til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme siden det er en kompleks prosess og berører mange områder. Dette krever kompetanse nok til å vite når man bør være bekymret og hvem eventuelt man skal kontakte for å få til best mulig oppfølging. Kampen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme må føres på flere fronter. Vi må ha en bevisst innsats mot ulike miljøer

13

https://www.regjeringen.no/contentassets/89ff52d0ccaf4153b7a540bcea5e0441/bjorgo_strategier_for_forebygging.pdf

og med vekt på kunnskap, tidlig forebygging og samarbeid mellom ulike sektorer(Regjeringen, 2020).

Men Bjørgo(2018,s.275) får frem hvordan taushetsplikt kan være til utfordring i tverrfaglig samarbeid siden de forskjellige instansene som for eksempel politiet, helse, NAV og flere enheter i kommunen må forholde seg til sin lovbestemte taushetsplikt i sitt daglig virke. Samtidig fås det frem i rapporten at det er viktig å kunne dele informasjon på tvers i saker som gjelder bekymring om radikalisering og voldelig ekstremisme. Om aktøren samtykker til samarbeid og deling av informasjon, vil det være den beste løsningen og hvis ikke det lar seg gjøre i de sakene, vil ansatte kunne vurdere avvergeplikt i henhold til straffeloven, men det er viktig at ansatte som jobber med tematikken føler seg trygge på hvilken informasjon er nødvendig å dele og ikke og taushetsplikten(Bjørgo, 2018)..

I januar 2015 fikk Tore Bjørgo og Gjelsvik et oppdrag av Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet om å forske på forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. Dette førte til en rapport samme år ved navnet «**Forskning på forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme-en kunnskapsstatus**».

I denne rapporten har begge eksperter prøvd å vise til hvor mye forskning som er blitt gjort på selveste fenomenene innad Norge og Skandinavia, men ikke det forebyggende aspektet. En del av forskningen har imidlertid beskrevet radikaliseringsprosesser på en slik måte at det gir kunnskap om mulige intervensjonspunkter for forebyggende innsatser, men det er bare en liten andel av forskningen som eksplisitt tar seg for det(Bjørgo & Gjelsvik, 2015, s.231).

Bjørgo & Gjelsvik(2015) viser til at den mest systematiske forskningsinnsatsen tok plass i perioden 1991 til 2005, med Yngve Carlsson og Tore Bjørgo i spissen og viktige bidrag fra flere av deres kolleger. Kunnskapen fra dem ble formidlet til resten av Skandinavia og til deler av Europa. Målgruppen den tiden var høyreekstreme ungdomsmiljøer og gjenger, hvordan bruke «myke» virkemidler som Exit-satsning, foreldrenettverksgrupper, forebyggende samtaler og veiledningsmetoder(Bjørgo & Gjelsvik, 2015,s.232). Det er grunner til å tro at kunnskapen samlet og delt av disse forskere bidro sterkt med å løse disse miljøene, noe som førte til høyreekstreme ungdomsmiljø forsvant. Dette igjen førte til at forskere ikke hadde behov av å forske akademisk på dette fenomenet lenger og gikk over til andre forskningsspørsmål fra 2005 og frem til etter 22.juli 2011 i Norge. Det ble også endringer i betydning av fenomenet. I følge Bjørgo & Gjelsvik(2015 metoder innenfor forebygging som hadde vist seg å være effektive overfor ungdommer som slet med sosialt

utenforskap i de høyreekstreme miljøene på 1990- og tidlig på 2000-tallet, ga ikke like mye effekt overfor helt andre målgrupper og fenomener.

Forskningen på høyreekstremisme tok plass igjen etter terrorangrepet 22.juli 2011, men det er få forskere som har tatt for seg hvordan møte den nye formen for høyreekstremisme med unntak av Lars Gule samt Anne Birgitta Nilsen som har hovedfokuset på hatprat(Bjørge & Gjelsvik, 2015).

Det er derimot vært omfattende forskning på militant islamisme gjennom TERRA-prosjektet i regi av FFI, men det har heller ikke blitt sett på forebyggende aspektet gjennom dette prosjektet. Det er i senere tid satt i gang to forskningsprosjekter på forebygging mot radikaliserings. Den ene er RADIKSAN-prosjektet som er finansiert av Forskningsrådets SAMRISK-program og basert på FFI, mens det andre prosjektet er om «Kommunes rolle i forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme» finansiert av KS og Justisdepartementet som ledd i Handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme (Bjørge & Gjelsvik, 2015).

3.2.2 Motivasjonsfaktorene til Bjørge

Som tidligere nevnt, i følge Vestel(2016) har Bjørge fokus på 3 type motivasjonsfaktorer som er viktig å fange opp for å drive enda godt forebyggende arbeid. (Bjørge & Gjelsvik, 2015) nevner alle 3 motivasjonsfaktorer, men også en 4. faktor ved navnet *Eventyrerne* som jeg tar med i oppgaven. Bjørge & Gjelsvik(2015) gir innsikt i forskjellige strategier på forebygging til de forskjellige type motivasjonsfaktorer;

De ideologiske motiverte aktivistene

En forebyggende strategi kan være å konfrontere dem på deres ideologi eller gå i dialog om de politiske sakene som betyr noe for dem(Bjørge & Gjelsvik, 2015). Dette er som nevnt mennesker som regel er ressurssterke personer i lokalmiljøer og derfor kan ha stor påvirkningskraft på andre mennesker som for eksempel dem som er på søken etter tilhørighet og mening med livet. Et tiltak kan derfor være fengsling hvis dem har begått lovbrudd, utvisning fra landet(hvis mulig) eller jobbtilbud langt unna(Bjørge & Gjelsvik, 2015).

Medløperne

Dette er som nevnt mennesker som oppsøker tilhørighet. Som forebyggende tiltak kan kobling av alternative arenaer der fellesskap og tilhørighet skapes, være løsning. Det er ikke uvanlig at de samme menneskene, medløperne også trekker seg ut av disse ekstreme gruppene av seg

selv fordi dem innser etter hvert at lederne ikke lever opp til deres forventninger og føler seg manipulerte. Hvis dem får seg tilhørighet til andre arenaer, så kan dem trekke seg lettere ut av ekstremistmiljø.

De sosialt frustrerte og marginaliserte

Her foreslår Bjørgo(Bjørgo & Gjelsvik, 2015) at integrering i samfunnet og arbeidsliv vil være en løsning for å trekke dem fra militante og kriminelle aktiviteter, men for noen vil veien være lang da årsakene til radikaliserings er som regel sammensatte.

Eventyrerne

(Bjørgo & Gjelsvik, 2015) oppgir at dem kan også tilbys andre muligheter enn å bli terrorister eller fremmedkrigere. Disse menneskene er ute etter spenning i hverdagen og kan derfor lett bli lurt til å tro at det er mer liv og røre i å krige(refererer til dem som drar til IS), mens forstår etter hvert at det ikke er like heroisk når det viser seg hvor mye venting og kjedsomhet det er på ørkenen som terrorist(Bjørgo & Gjelsvik, 2015).

3.2.3 Hvordan forebygge på forskjellige nivåer

Ungdommer er i en situasjon i livet der de skal utvikle sin egen identitet, finne sin plass i en sosial gruppe og utforske kjønnsrelasjoner(Vestel, 2016). Det er en periode av livet der mange vil være rotløse og oppsøkende etter svar på sine spørsmål relatert til for eksempel rettferdighet, livssyn og religion, fellesskap, samfunn og mer. Slike ungdommer kan bli mer sårbare for som kan gjøre dem særlig mottakelig for radikale standpunkter og holdninger(Vestel, 2016). Ungdommer og voksne som befinner seg i utkanten av kjernemiljøene, men samtidig befinner seg såpass nær dem – idè messig eller via faktisk kontakt- at de kan reflektere over budskap, handlinger og holdninger som disse ekstreme miljøene står for, defineres å være i *gråsonen* av Vestel(2016).

Både høyreekstreme holdninger og radikale islamistiske holdninger har økt de siste årene i Europa og begge deler inngår i en form av samspill som ikke kan forstås på enkel måte. For å forstå slike utviklingsforløp er spillet mellom personlig biografi, sentrale trekk ved samfunnsutviklingen og ideologisk-emosjonelle strømninger som kan sees som reaksjoner på disse trekkene, vil våre analyser nødvendigvis måtte foregå i dette spenningsforholdet mellom individets mikroverden på den ene siden, og storpolitikens hendelser på den andre(Vestel, 2016).

Sosialantropolog Vestel(2016) forklarer i sin bok *I GRÅSONEN – Ungdom og politisk ekstremisme i det nye Norge*, at for å motvirke voldelig ekstremisme må en slik polarisering møtes ved å søke å utvikle dialog, kontakt og etablering av møtepunkter og troverdige tillitsrelasjoner i ulike former. Sann som noen forskere har definert 3 forebyggende metoder å forebygge kriminalitet på, med forskjellig navn, forklarer Vestel(2016) spesifikt hvordan voldelig ekstremisme kan forebygges på forskjellig nivå. Dette vil kreve intervensjon på makro-, meso- og mikronivå. Det gis innblikk i disse tre nivåene under;

Makronivå;

«Voldelig radikaliserings på makronivå beskrives som når det skjer med en stat – i form av statsterrorisme – og der motpartens radikaliserings også kan forstås som et svar på en krenkelse forårsaket av stater, stormakter eller av et næringsliv som er underlagt statlig eller transnasjonal lovgivning – så rommer voldelig ekstremisme adskillig flere ansvarshavere enn de små gruppene av ikke -statlige voldelige terrorister man vanligvis peker på når disse temaene diskuteres»(Vestel, 2016).

Dette betyr at ved forebyggende arbeid mot voldelig ekstremisme på makronivå kan man ikke unngå å inkludere personer som sitter med makt og påvirkningskraft i staten og dem som støtter en politikk som medfører statlig radikaliserings og statsterrorisme.

Mesonivå;

Mens på mesonivå vil det være viktig å involvere samfunnsinstitusjoner som politi, skole, næringsliv og ulike arenaer for offentlig debatt som inkluderer mediene, som utgjør et viktig mellomnivå der både friere samfunnsaktører og statens og lovverkets normer bringes i mer direkte kontakt med enkeltindivider og grupper(Vestel, 2016).

Mikronivå;

Som nevnt kan ungdommer oppleve identitetskrise da dem er på søken etter svar på viktige spørsmål i livet som kan gi dem tilhørighet. Vestel(2016) forklarer at for eksempel mobbing, problemer i familien, eksistensielle kriser, mangel på arbeid, involvering i kriminalitet og liknende kan her skape mye forvirring og fortvilelse som kan utgjøre vesentlige utenomideologiske forhold med stor bevegende kraft, som krever en eller annen form for løsning. Når en er så forvirret og fortvilet, er det lettere å bli tiltrukket av ekstremistiske ideologier presentert av mennesker med påvirkningskraft siden disse ideologiene kan gi en form for tilhørighet til en som for eksempel sliter med å finne sin plass i samfunnet. Like

viktig vil inkludering i en eller annen form for alternativt fellesskap – en vennegjeng, en fritidsklubb, en elevgruppe, en ungdomsorganisasjon eller et fellesskap av arbeidskolleger - kunne være svært viktig for unge folk som befinner seg i eller på vei mot ekstremistiske grupperinger(Vestel, 2016). Det vil derfor være viktig med å ha andre gode støttespillere kretsen som snakker med disse ungdommene(for så vidt voksne også) før dem blir huket av personer med påvirkningskraft i ekstremist-miljøene.

I enkelte tilfeller kan det være nødvendig med å gå i dybden ved å fokusere på psykiskhelse og derfor vil det være viktig med kobling av for eksempel helsevesenet.

3.2.4 Sammenheng mellom psykisk helse og radikaliserings og voldelig ekstremisme

Radikalisering og psykisk helse -En kunnskapsoppsummering

I «Handlingsplan mot voldelig ekstremisme» i 2014 ble blant annet psykiskhelse trukket frem som en tilstand som kan sees i sammenheng med radikaliserings og voldelig ekstremisme. På bakgrunn av dette ble denne kunnskapsrapporten opprettet av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress(NKVTS) i 2016. Det er viktig å påpeke at i denne rapporten har NKVTS(2016) for det meste tatt utgangspunkt i annet kildemateriale og derfor anser dem funnene som noe usikkert. Det påpekes allikevel at årsaken bak radikaliserings og voldelig ekstremisme henger sammen med komplekse prosesser på både individ-, gruppe- og samfunnsnivå. Det har ikke kommet nok store funn som tilsier at dårlig psykisk helse i seg selv er årsaken til radikaliserings, men heller samfunnsmessige og sosiale betingelser som individet er en del av og derfor bør det legges vekt på faktorer på gruppe- og samfunnsnivå fremfor individuelle tiltak(NKVTS, 2016).

Det påpekes allikevel at radikaliseringsprosesser og deltakelse i terrorisme i seg selv kan føre til dårlig psykisk helse og derfor kan det være vanskelig å vite om dårlig psykisk helse er årsak til radikaliserings eller resultat av det(NKVTS, 2016). Når man tenker på sysselsetting av dem som ønsker eller ser på jobb som en alternativ løsning til tidligere miljø, så bør deres psykisk helse derfor kartlegges og tas med i betraktning.

NKVTS(2016) får frem også at psykiske lidelser kan være mer vanlig blant terrorister enn normale befolkningen, men da snakkes det om de aktørene som handler på egenhånd, solo-terrorister og ikke i grupper. Terrorister som handler i grupper trenger å fungere relativt godt samt ha gode koordineringsevne for å kunne få i stand deres angrep uten å bli avslørt, og derfor er det viktig at dem ikke har en ustabil psykisk helse.

NKVTS(2016) tar utgangspunkt i 6 caser som omhandlet solo-terrorister og dårlig psykisk helse der undersøkelsene bekrefter at sosial isolasjon og mislykkethet på viktige området i livet, kan bidra til å forsterke narsissistiske personlighetstrekk som kan motivere terrorhandling. Det er nødvendigvis ikke en politisk/religiøs overbevisning eller bestemt ideologi som er drivkraften bak angrepet hos terrorister med dårlig psykiskhelse.

Det kan være vanskeligere å oppdage solo-terrorister enn dem som jobber i grupper siden solo aktørene jobber som regel alene på egenhånd og derfor er det mindre sjanse for at dem legger igjen noen spor. Fathali Moghaddam har laget en teoretisk modell med 5 trinn som er basert på klassiske sosialpsykologiske studier om individer og gruppeprosesser og kombinerer individuelle kjennetegn med samfunnsmessige betingelser som kan lede til vold(NKVTS, 2016).

Trinn 5	Voldshandlinger	Hemninger omgås, individer er klare til å bruke vold og drepe.
Trinn 4	Oss mot dem	Isolerte grupper.
Trinn 3	Aksept av vold	Individer finner en gruppe som deler samme tanker.
Trinn 2	Forskyving av aggresjon	Individer finner noen å beskyld.
Trinn 1	Muligheter til å kjempe urettferdige forhold	Individer som finner ikke-voldelige muligheter til å påvirke sine forhold blir her. Individer som ikke finner slike muligheter stiger oppover.
Trinn 0	Opplevd rettferdighet eller urettferdigheter	Alle individer befinner seg her Vurdering av livsforhold: a) Alt vel -> individet blir på bakkenivå. b) Urettferdige forhold -> stiger opp til neste trapp

Tabell 2. Moghaddam sin modell, NKVST(2016,s40)

Denne tabellen viser hvordan samfunn og et individ er koblet sammen innenfor et perspektiv om sammenheng mellom struktur og aktør, aktørperspektivet. Dette perspektivet forsøker å sette fokus på at det er et forhold mellom sosiale betingelser og individuelle valg som kan føre til voldelig radikaliserings og ekstremisme. Moghaddam mener en god forebygging bør gjøres allerede på trinn 0.

Tabellen vist over er brukt i flere forebyggingsstrategier. Hvert trinn har med seg fare for enda mer radikaliserings. Mange fagpersoner kritiserer denne tabellen fordi den kan være

misvisende og signalisere at radikaliseringsprosessen foregår trinn etter trinn i lineær prosess, noe som ikke stemmer. NKVST(2016) argumenterer med at det har vist seg at enkeltindivider eller grupper kan radikaliseres svært raskt uten at de følger en trinnvis utvikling hvor det ene trinnet bygger forutsetningen fra det foregående.

Selv om NKSTV(2016) viser til at dårlig psykisk helse ikke nødvendigvis er fellesnevner blant alle som møter radikaliseringsprosessen og voldelig ekstremisme, men det er mer til felles blant soloaktørene. Men hvem kan få dårlig psykisk helse? Barstad(2014,s.292-294) får frem at ens forhold til utdanning, inntekt, klasse, arbeidsmarkedstilknytning, familien, traumaer i livet og barndommen kan ha noe å si på dens psykisk helse. Barstad viser til en studie basert på helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag og analyse av Levekårsundersøkelsen der høyere utdanning så ut til å være en beskyttelsesfaktor mot angst og depresjon, men samtidig at det var husholdningsinntekt som var viktigere. Men det er også viktig å poengtere at utdanning kan påvirke indirekte ens psykisk helse iom. det kan være med på å danne grunnlag for hva slags jobb en kan få som igjen er med på å bestemme inntekten i husstanden og det er ikke slik at alle i ufaglærte jobber har psykiske vansker på grunn av det(Barstad, 2014).

Lav sosialklasse innenfor yrkeskategorier kan ha en liten grad av risiko for dårlig psykisk helse og ut ifra en helseundersøkelse i Oslo i perioden 2000-2001 hadde menn omtrent fire ganger så stor risiko for å ha psykiske plager ved tilhørighet til blant den laveste statusgruppen enn den høyeste (Barstad,2014, s.292). Det nevnes også at fattigdom over tid kan også føre til dårlig psykisk helse, for eksempel blant langtids mottakere av sosialhjelp. Mange av dem som er på sosialhjelp i NAV, er som regel uten arbeid eller har lite arbeid og derfor behov av økonomisk bistand. Arbeidsledighet oppgis til å være knyttet til større risiko for psykiske plager som kan skyldes inntektstap og som kan føre til ustabil økonomi og også ha konsekvenser for andre medlemmer i familien eller rundt. Tap av inntekt kan skape ringvirkninger som igjen kan føre til psykisk påkjenning for en selv og dem rundt. Barstad påpeker også at dårlig psykisk helse kan også føre til arbeidsledighet, og ikke bare det omvendte.

Men det kan være flere sosiale årsaker til psykisk problemer og det er tre teorier som dominerer innenfor sosiologien; stressteori, teori om strukturelle belastninger og stempingsteori(Barstad, 2014, s.294). Forebyggende tiltak for å ivareta psykisk helse vil kunne være blant annet å minske risiko for risikoer gjennom forebygging av fattigdom, diskriminering og arbeidsledighet, men også begynne enda tidligere ved å fokusere på oppvekstmiljø til barna og deres familier rundt(Barstad, 2014, s.300).

3.2.5 Tverrfaglig samarbeid med førstelinjetjenesten og lokalsamfunn inkludert trossamfunn

I 2019 ga Stian Lid og Geir Heierstad boken «Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme» med bidrag fra flere forskere og fagpersoner. Hensikten med denne tverrvitenskapelige boken har vært å få flere fagpersoner på feltet til å utfordre hverandre systematisk gjennom samlinger for å drøfte deres empiri, teori og analyse og deretter presentere frem deres funn og utfordringer i boka.

Til tross for at flere land i Europa arbeider mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, så vil det være forskjell i forebyggingsmetodikken i disse forskjellige landene. Lid & Heierstad(2019) viser til at hvilke forebyggingsstrategier og virkemidler som dominerer i et samfunn, påvirkes av ideologiske, politiske og rådende maktstrukturer i samfunnet, og beror ikke bare på opparbeidet kunnskap og allment tilgjengelige normer.

Det blir presentert i boka hvor viktig rolle kommune har i det forebyggende arbeidet. I dette kapitlet tar jeg kun med eksempler fra boken som er relevant for denne oppgaven.

Den kommunale førstelinjetjenesten er sentral for å oppdage personer i risikozonen og sitter på en hel verktøykasse av relevante virkemidler og tiltak for å forhindre negativ radikaliserings(Lid & Heierstad,2019). Videre fortelles det at man håndterer disse utfordringene på samme måte som å møte utfordringer som rus, boligmangel eller uforutsigbare utslag av klimaendringer. Dette anses som noe problematisk av forfattere(Lid & Heierstad,2019) fordi denne metoden sees som sårbar tilnærming siden ekstremisme ikke alltid er som alle andre utfordringer og kan derfor ha katastrofale konsekvenser i alvorlige saker hvis forebyggende tiltak blir feil. Så er det slik at alle ansatte som kommer bort i problematikken ikke har tilstrekkelig kjennskap til hva ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme innebærer og derfor kan det være ukjent og skremmende tanke på hvordan det skal jobbes med det. Mange i førstelinjetjenesten opplever det som utfordrende å vite hva man skal være bekymret og når man bør reagere(Lid & Heierstad, 2019,s.182). Så er det slik at taushetsplikten står sterkt juridisk, men samtidig har alle borgere i straffeloven, lov om straff(2005) § 196 plikt til å avverge enkelte alvorlige straffbare handlinger inkludert terrorhandlinger uten hensyn til taushetsplikten, ved å anmelde eller på en annen måte søke å avverge en straffbar handling(ibid).

Dette kan også være nødvendig arena for å sikre at ansatte i kommunen har et sted der dem kan diskutere bekymringen anonymt uten å bryte taushetsplikten. Dette er en etisk konflikt

mange møter på i kommunen når dem skal samarbeide eller ønsker å diskutere en bekymring med politiet eller for eksempel SaLTo. Kommunene bør derfor utvikle et opplegg for å ivareta behovet for rådgivning og veiledning av førstelinjetjenestene, og sikre tilstrekkelig oppfølging av og koordinering i alvorlige saker(Lid & Heierstad,2019).

Uklar identitet utgis også til å være en sårbarfaktor som kan få en til å bli tiltrukket til ekstremistiske grupper da det gir en bestemt identitet. Forfattere gir muslimer som et eksempel i boken og oppgir at forebyggendetiltak kan derfor være å aktivt hjelpe unge muslimer med å utvikle og etablere trygg identitet som norsk muslim -en identitet som forener det å være en del av det norske samfunnet med det å ha en muslimsk tro, og som dermed muliggjør integrasjon og deltakelse i det norske samfunnet(Lid & Heierstad,2019).

For å kunne skape trygg identitet og god tilhørighet til det norske samfunnet, legger forfattere Idil A.A. Mohamed og Sveinung Sandberg frem empiri av deres informanter som uttrykker viktigheten av å inkludere for eksempel religiøse trossamfunn med mennesker som snakker norsk og kjenner til det norske samfunnet i forebyggende tiltak, for da vil forebyggingen foregå innad fra ut(Lid & Heierstad,2019). Dette er noe flere fagpersoner viser til, som vi skal se på senere.

Det er flere forfattere som får frem at familie, venner og andre gode støttespillere kan også være en god forebyggende tiltak, og Hanna Paalgard Munden er blant en av forfattere som støtter denne tanken(Lid & Heierstad,2019). Munden får frem også viktigheten av veletablerte psykoterapeutiske verktøy for alle instanser som kommer i kontakt med gruppe-medlemmer som er i en kritisk «exitfasen» (Lid & Heierstad,2019) siden mange som nevnt kommer i kontakt med ekstreme grupper på grunn av andre psykososiale årsaker, og derfor kan denne exit forekomme hvis man har riktig verktøy og kunnskap.

Universitet i Oslo opprettet **Senter for ekstremismeforskning: Høyreekstremisme, hatkriminalitet og politisk vold(C-REX)** i 2016 med Tore Bjørgo som forskningsleder. Formålet til senteret er å utvikle empirisk og teoretisk kunnskap om årsaker til og konsekvenser av høyreekstremisme og relaterte fenomener.¹⁴ Det er fem hovedtemaer som det settes ekstra forskningsinnsats i, derav «forebygging og intervensjon». Under dette tema forskes det på forebyggende tiltak mot ekstremisme generelt og høyreekstremisme spesielt,

¹⁴ <https://www.sv.uio.no/c-rex/forskning/forebygging-og-intervensjon/>

deriblant innsatser fra politi, sikkerhetstjenester og et bredt spekter av offentlige etater og sivilsamfunnet(UIO,2019). Det fremkommer også i en av rapportene til C-REX(Carlsson, 2017) at statlige instanser som voksenopplæring og NAV(statlig delen som jobber mer med arbeidsrettet aktivitet og tiltak) trenger å komme mer frem i forebyggende arbeid mot voldelig islamistisk ekstremisme. Dette fordi mange av ekstremistene har kommet som flyktninger eller asylsøkere til landet og har ingen skolegang eller lite jobberfaring. Det er derfor enda viktigere å få i gang tiltak som gir fortere mulighet for «potensielle» voldelige ekstremister til å forebygge ved å skape tilhørighet til samfunnet gjennom skole og arbeid.

Trossamfunn som arena for forebygging

Forfatterne Winsvold, Mjelde og Loga får frem i sin rapport **Trossamfunn som arena for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme** at det er lite studie på trossamfunn sin rolle i forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i norsk kontekst med unntak av Lid m.fl.(2016) som har prøvd å belyse hvordan samarbeidet er mellom noen kommuner og frivillige organisasjoner og trossamfunn(Winsvold, Mjelde og Loga. J,2017,s.8). Men de argumenterer for hvorfor de muslimske trossamfunn kan være til fordel i det forebyggende arbeidet mot tematikken. Dem tar utgangspunkt i at det finnes mennesker med god kompetanse på religion i muslimske trossamfunn som kan bistå med å ta tak i det som måtte være av religiøse grunner til radikaliserings. Dessuten vil mange som er i fare av radikaliserings til voldelig ekstremisme mest sannsynlig være i kontakt med disse muslimske trossamfunnene og derfor kan identifiseres tidlig nok. Så kan det lønne seg for myndighetene å etablere samarbeid med trossamfunn for å gi hverandre innsikt i hvordan begge jobber forebyggende for samme formål. Samtidig er det viktig å ha i bakhodet at alle trossamfunn ønsker ikke å arbeide forebyggende mot radikaliserings siden noen av dem kan ha ekstreme sympatier og muligens bidra til deres medlemmer radikaliseres(Winsvold, Mjelde og Loga. J,2017,s.8).

3.2.6 Et lite innblikk i flere forskning, bøker og rapporter

Gule, Bjørge, Gjelsvik, Lid, Heierstad og Vestel er blant de få navnene i litteraturen som har prøvd å gi kunnskap om forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i Norge. Det blir en kort gjennomgang av noen publiserings og bøker her.

Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, Justis- og beredskapsdepartementet(2020)

Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme ble lansert for første gang i 2014 og har et særlig fokus på forebygging(Regjeringen, 2020). I rapporten fremlegges det at samarbeid på tvers av fagområder og samfunnssektorer er en nøkkelfaktor for å lykkes med arbeidet (Regjeringen, 2020). Handlingsplanen er et dynamisk dokument som endres ut ifra behov og kartlegging etter forskningsrapporter, trusselvurderinger og temarapporter og mer. Rapporten gir også oversikt over forskjellige forskning som har tatt plass i Norge og er gående for tiden. I den reviderte versjonen av handlingsplanen med dato 17.juni 2020 er det inkludert 8 nye tiltak derav et tiltak går ut på etablering av nasjonal veiledningsfunksjon for NAV for øke kompetanse på radikaliserings og ekstremisme samt styrke rutinen knyttet til de voksne som har falt utenfor arbeidslivet(Regjeringen, 2020).

«Radikaliserings – fenomen og forebygging» Reiss & Noor, 2018

Denne boken gir innblikk i hva disse to forfattere, med bidrag fra flere, anser som hovedgrunner for radikaliserings og voldelig ekstremisme i islamsk religiøs og høyreekstremistisk retning. Reiss & Noor(2018) presenterer utenforskap som en hoved sårbarhetsfaktor for ekstrem radikaliserings og gir verktøy på hvordan forebygge det og ekstremisme.

«Norge i kamp mot terrorisme» Iselin Nordenhaug & Jan Oskar Engene(2008)

Norge i kamp mot terrorisme analyserer norske myndigheters kamp mot terrorisme og redegjør for ulike bekjempelsesstrategier og avdekker drivkreftene bak norske mottiltak(Nordenhaug & Engene(2008). Denne boken tar frem konsekvensene norsk politikk fikk etter terrorangrep i USA som tok plass den 11.september 2001 og hvilke tiltak som ble iverksatt for å bekjempe terrorisme i Norge.

«Radikaliserings – En studie av mobiliserings, forebygging og rehabiliterings» Forsvarets forskningsinstitutt, FFI(2018)

Gjennom denne rapporten får vi innblikk i resultatene fra forskningsprosjektet «Radiksan»(et forskningsprosjekt som er en del av FFIs forskningsprogram, Beskyttelse av samfunnet, BAS) om forebygging av radikaliserings i Norge, Sverige og Danmark. Formålet er å frembringe kunnskap om hvordan tiltak mot radikaliserings iverksettes, og hvordan tiltak mot radikaliserings oppleves(FFI, 2018).

3.2.7 Internasjonal forskning;

«Terrorism has had devastating effects on people's lives psychologically, sociologically and economically for several decades. It has continued to steal the lives and hopes of people.»

-Sevinc & Guler,(2016,s.4)

Mens flere forskere og fagpersoner legger frem viktigheten av å øke kompetanse i førstelinjetjenesten, er svenske Herz(2016) noe skeptisk til det og dette presenterer han gjennom «**Socialt arbete, pedagogik och arbetet mot så kallad våldsbejakande extremism -en översyn**». Det er veldig vanlig at man fokuserer på at det er innsatsen som er med på å gi resultater, men det er ikke alltid slik. Herz(2016, s.16) mener at istedenfor å snakke om hvilke forhold ser ut til å være en viktig del av arbeidet som blir ansett som vellykket, fokuserer vi på å påpeke hvilke omstendigheter som anses å gi de beste resultatene. I rapporten fås det frem seks forhold som anses til å være viktig del av forebyggende arbeid mot voldelig ekstremisme og det er samarbeid mellom ulike myndigheter, inkludering av pårørende og lokalsamfunn, å ha lokalt fotfeste, samfunnets arbeid for å tilfredsstille demokratiske- og menneskerettigheter, økt kunnskap og det å se mennesket før ideologien.

Det fremkommer i rapporten at Herz(2016) er skeptisk til at førstelinjetjenesten med hoved fokus på sosialtjenesten og sosialarbeidere blir involvert i forebygging mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, da dette kan påvirke relasjons- og tillitsarbeid mellom sosialarbeider og tjenestemottaker. Hvis man ønsker å få godt sosialt arbeid, er det viktig å ha i bakhodet at man driver med sosialt arbeid og ikke politiarbeid i møte med brukere med bekymring for radikaliserings. For det kan ellers føre til stor risiko for at den som er i retning av radikaliserings trekker seg hvis vedkommende føler brudd på tillit(Herz, 2016, s.17).

Han uttrykker viktigheten av myndighetene arbeider på tvers av instansene ved å gjøre sine primære oppgaver for det vil være forebyggende arbeid i seg selv. Han uttrykker også hvor viktig inkludering av det lokalsamfunnet er i det forebyggende arbeidet(Herz, 2016).

Terrorister og potensielle terrorister har som regel en fot inn i et eller annet lokalsamfunn uansett hvor globaliserte deres aktivitetsnivå er. Men politiet og myndighetene kan ikke få til forebygging av deres aksjon alltid siden dem ikke er i det lokale miljøet hele tiden. Det kan derfor trenge samarbeid med det lokalsamfunnet som kan gjennomføre gode undersøkelser for forebyggende arbeid.

Hans tvil om førstelinjetjenesten som samarbeidspartner i forebyggende arbeidet kommer også fra at blant hans utvalg i rapporten. Der kommer det frem at det var behov av å øke

kunnskap om tema blant de ansatte der. Samtidig var det usikkerhet rundt hvilken kunnskap er viktig kunnskap for førstelinjetjenesten å vite. Det er viktig å tenke på hvilken kunnskap som anses som mangel og hvilken kunnskap som skal formidles til førstelinjetjenesten(Herz, 2016).

Herz(2016) får også frem viktigheten av å ikke glemme pårørende av de som er anklaget for ekstremisme og/eller terrorisme. Det er fort gjort at dem blir isolerte i det lokalsamfunnet på grunn av anklagene mot dem og ikke klarer å oppsøke for eksempel den økonomiske hjelpen og støtte dem trenger. Herz(2016) får derfor frem at blant annet lokale sosialarbeidere bør være obs på familiens behov for støtte. Selv om Herz(2016) er noe skeptisk til involvering av førstelinjetjenesten i forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, så er han enig i viktigheten av inkludering av det lokalsamfunnet. Dette tar meg til Community-policing og Community Resilience.

Community-policing og Community resilience tilnærming

Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er en viktig samfunnsoppgave hvor alle sektorer har et ansvar.¹⁵

De siste årene har det lokale samfunnet fått stor plass internasjonalt i forebyggende arbeid i forskning, i tillegg til instanser i førstelinjetjenesten i kommunen og politiet. Det har vært fokus på å se hvordan det sivilsamfunnet/lokalsamfunnet kan inkluderes og forsterkes i å motarbeide ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme(CERTA, 2016).

Community-policing

Organization for Security and Co-operation in Europe(OSCE) har utarbeidet et veiledende dokument i 2014 «**Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism; A Community-Policing Approach** med bidrag fra flere forskere og forfattere internasjonalt. Dokumentet omhandler hovedsakelig hvordan politiet og det lokalsamfunnet kan samarbeide for å få til god forebygging mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme. Selv om politiet og deres forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme ikke er hovedfokuset i denne oppgaven, velger jeg allikevel å få frem dette aspektet også siden SaLTo samarbeider med Oslo politidistrikt for å

¹⁵ www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/id2398051

blant annet få et bedre samarbeid mellom politiet og det lokalsamfunnet i det forebyggende arbeidet.

I dette dokumentet defineres begrepet *Community* som et uttrykk for en gruppe med mennesker som har noe til felles, også kjent som *lokalsamfunn*. OSCE(2014) definerer slik;

Lokalsamfunn kan defineres som at individer, gruppemennesker og institusjoner som er i samme område og/eller har samme interesser.

Videre uttrykkes det;

« Communities should generally be distinguished from “minorities“. Community cohesion refers to the extent to which people bond around shared interests and goals, develop mutual understanding and a sense of collective identity and belonging, resulting in the building of mutual trust around shared interests and goals. This may lead to forms of collective mobilization with individuals being prepared to pull together and intervene to address common problems for the public good»

Men som nevnt tidligere kan alternativt fellesskap og tilhørighet i samfunnet være et viktig forebyggende tiltak på mikronivå som kan være med på å forebygge på makronivå. En annen case-studie jeg ønsker å ta frem er «Pizza with a Peeler programme» i Nord Ireland, som OSCE(2014) viser til i rapporten. Dette er et forebyggende tiltak som ble opprettet av en engasjert politimann for og unge katolikker med veldig dårlig økonomi. Mange av ungdommene hadde vært i voldelig ekstremistgrupper og aktiviteter. «Pizza with a Peeler» ble opprettet for å skape en arena der politiet og ungdommene kunne møtes i uformell setting og diskutere tema som angikk begge partene. Disse ungdommene kunne være noen som ble oppdaget i deres lokalmiljø eller politiet hadde kommet i kontakt med etter en hendelse(OSCE, 2014). Dette forebyggende tiltaket er en kreativ måte å skape et alternativ arena for inkludering samt forbedring av relasjon mellom disse unge menneskene og politiet. Dette krever både en egen innsats fra politiet samt kunnskap om tiltaket i det lokalsamfunnet slik at innbyggere kan veilede aktørene til det.

Det vil også være viktig at slike tiltak som dette involverer ressurser som har interesse og empati for unge og sårbare mennesker og genuin interesse for forebygging og ikke bare ser på det som oppdrag gitt fra en arbeidsgiver. OSCE(2014) uttrykker allikevel viktigheten av at for eksempel politi ansatte som skal jobbe med forebyggende arbeid mot voldelig ekstremisme er ansatt for lang nok periode. Det formuleres slik;

Police leaders should ensure that police officers working with communities are assigned for a long-enough periode to allow them to develop a sophisticated understanding of those communities and to build trusting relationships with members that, in turn, can facilitate effective engagement and co-operation with the public.

Å jobbe med sårbare mennesker vil nok kreve styrke, empati og åpenhet. Mange sårbare mennesker, hvertfall de unge, kan ha motstillinger mot politiet og staten på grunn av dårlige opplevelser dem har opplevd tidligere eller hørt i miljøet og gjennom historien. Det kan derfor være vanskelig for politiet å få til en god dialog med disse aktørene. Det bør derfor være ressurser med oppriktig engasjement og tålmodighet og noen som kan forplikte seg over tid siden relasjonsbygging vil da ta tid.

Ved å forebygge ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme gjennom lokalsamfunn på mikronivå, kan vi forebygge det på makronivå. I følge Sevinc & Guler(2016,s.6) har mange forskere gjennom de siste årene uttrykt at filosofien bak «community-policy» øker mulighetene hos politiet til å motarbeide og forebygge terrorisme. Sevinc& Guler(2016, s.6) viser videre til intervjuene og empiri innhentet av Pickering et al.(2008) i delstaten Victoria i Australia. Pickering intervjuet politiet, personer fra det lokalsamfunnet og ordinære mennesker for å utforske konseptet «community policing» og i følge datainnsamlingen, ansett de fleste informantene det som viktig verktøy for å bekjempe terrorisme. Det uttrykkes også at en slik tilnærming forbedrer blant annet samarbeid og tillit mellom politiet og det lokalsamfunnet.

Community Resilience

Som nevnt ble SaLTo opprettet i 2006 som en samarbeidsmodell mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt og et av målene var å sikre at lokalsamfunn blir inkludert i det forebyggende arbeidet. Hovedansvaret for forebyggingen har ligget hos PST og politiet før, men man har sett med tiden hvor viktig involvering av andre instanser og dem som jobber på bakkeplan kan være. Samtidig er det viktig med at politiet har «en fot» inn og godt forhold i det lokalsamfunnet slik at dem kan få til godt samarbeid i saker der det er behov av mer informasjon for å kunne jobbe helhetlig og forebyggende. Myndighetene og andre ressurser kan ikke holde oversikt og være tilstede i forkant hele tiden.

I følge Weine & Ahmed(2012) gjennom deres rapport **Building Resilience to Violent Extremism Among Somali-Americans in Minneapolis-St.Paul**, har flere europeiske land inkludert Norge ansett det lokalsamfunnet som viktig ressurs i forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. OSCE, som er verdens største organisasjon i

sikkerhetsarbeid der fokuset er å jobbe mot fred, stabilitet og demokrati gjennom politisk dialog og praktisk arbeid¹⁶, støtter slike forebyggende tiltak.

Selv om hovedansvaret for forebyggende arbeid mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme skal ligge hos politiet i myndighetene, så trengs det bistand fra andre instanser, media og lokalsamfunn for tidlig forebygging og identifisering og derfor bør det anses som et fellesansvar.

Å la sårbare mennesker være uten «oppsyn», hvert fall de unge, kan øke sannsynligheten for at dem kommer nærmere ekstrem radikaliserings og aksept for voldelig ekstremisme. Men myndighetene og ressurser som jobber med tematikken kan ikke overvåke mennesker hele tiden. Det kan derfor være viktig å øke kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme, prate om viktigheten av å være bevisst på hva som foregår i det lokalsamfunnet samt skape arenaer for fritidsaktiviteter som forebyggende tiltak i det lokalsamfunnet.

OSCE(2014) definerer Community resilience slik;

Community resilience is the capacity of a community to withstand, respond to and recover from a wide range of adverse events, whether natural or caused by individuals or groups

Selv om begrepet «resilience» har røtter i fysikkens og matematikkens verden, så har det begrepet kombinert med «Community», altså «Community Resilience», fått politisk interesse og blitt inndratt i forebyggende arbeid innad sikkerhets- og beredskapsarbeid de siste årene. «Community resilience», som kan beskrives som lokalsamfunnets motstandskraft på norsk, har flere definisjoner blant forskjellige fagpersoner innad fagfeltet. CERTA Intelligence & Security utarbeidet en rapport i 2016 om «Community Resilience» under navnet **«Modstandskraft mod Radikalisering og Voldelig ekstremisme – et eksplorativt studie af modstandskraft i udvalgte danske lokalmiljøer»** som tok utgangspunkt i utvalgte danske lokalmiljøer.

CERTA(2016) viser til denne tabellen der flere fagpersoner definerer «Community Resilience» slik;

¹⁶ www.osce.org/who-we-are

Ahmed et al. 2004: 391	Those features of a community that in general promote the safety of its residents and serve as a specific buffer against injury and violence risks, and, more generally, adversity.
Brown & Kulig 1996/1997:43	The capacity of community members to engage in projects of coordinated action within the context of their community despite events and structures that constrain such projects.
Chenoweth & Stehlik 2001	The ability to respond to crises in ways that strengthen community bonds, resources, and the community's capacity to cope.
Norris et al. 2008	A process linking a network of adaptive capacities (resources with dynamic attributes) to adaptation after a disturbance or adversity.
Pfefferbaum et al. 2007: 349	The ability of community members to take meaningful, deliberate, collective action to remedy the effect of a problem, including the ability to interpret the environment, intervene, and move on.

Tabell 3. CERTA(2016,s.34)

Et generelt budskap bak begrepet i CERTA-rapporten er at for å skape god motstandskraft mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i det lokalsamfunnet, er det behov av alt fra kultursensitivitet, kreativitet, kontinuitet i arbeidet, tillit, kunnskap om feltet og innflytelsesmuligheter på forskjellige arenaer for å skape engasjement og godt forebyggende arbeid. Et godt forhold og velfungerende familie og venner tas frem som en viktig forebyggende faktor som motstandskraft til radikaliserings. Når man klarer ha gode relasjoner i livet der man klarer å bygge fellesforståelse og såpass åpenhet til å løse konflikter internt, så vil det også være med på å forebygge sårbarhet.

Idealbildet

Et idealbilde på hvordan motstandskraft i det lokalsamfunnet i forebyggende arbeid mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme kan forsterkes, er beskrevet med følgende egenskaper i rapporten;

- Ressursene i det lokalsamfunnet har evnen og viljen til å stå og drøfte temaer som kan oppleves som følsomme, hvertfall relatert til ekstremisme og radikaliserings, internasjonale konflikter, kriminalitet og mistriksel.
- Lokale myndigheter er bevisste på å ikke skape et skille på «oss og dem» til målgruppen.
- Ressursene er i stand til å observere fellesinteresser til tros for deres politiske, ideologiske og religiøse meningsforskjeller
- Ressursene i et sterkt lokalsamfunn utviser evne og vilje til å se, forstå og imøtekomme søkende individer med alternativer til voldelige og ekstremistiske fellesskap. Hvis

eksisterende alternativer ikke fungerer, at ressursene har evnen til å tenke kreativt og lage nye alternativer.

-Lokalsamfunn arrangerer for eksempel politiske debattmøter, innsamlinger og organiserer lokale aktiviteter for å bistå ofrene i internasjonale konflikter som et motsvar til radikale stemmer som hevder at voldelige handlinger er det eneste måten på verdensproblemer.

-Lokalsamfunn viser å ta avstand fra ekstremistiske handlinger og holdninger uten å ta avstand fra menneskene som har vært eller er tiltrukket av dem. Dette for å unngå at disse menneskene blir presset mot ekstremisme.

Det er viktig å være oppmerksom på konsekvensene av å ikke kunne yte på riktig måte kan gi utfall på det motsatte, nemlig bidra til ekstrem radikaliserings gjennom for eksempel opplevelse av sosial eksklusjon og misvisning. Samtidig må det ha i bakhodet at lokalsamfunnets motstandskraft ikke kan skapes med lette grep og heller ikke manipuleres frem. Det må beregnes god tid til tillit- og relasjonsbygging samt positive interaksjoner for å få til resultatene (CERTA-rapporten, 2016).

Weine & Ahmed(2012) viser til forskning på hvordan mange somaliere i Storbritannia og Danmark har strevd med identitetskrise og tilhørighet til samfunnet og hvordan sosial ekskludering kan ha ført til at mange unge med somalisk bakgrunn deltok i bombeangrep i London den 11.juli i 2006. I Somalia har det vært krig i over 30 år som har ført til mange har måttet flykte fra hjemlandet til forskjellige land i vesten. Somalisk kultur generelt har sterkt preg av kollektivistisk livssyn der man tar vurderinger og avgjørelser ut ifra blant annet familiens behov og ikke alene selv. I hjemlandet er lojaliteten sterk ovenfor familien og slektninger, og hvis det er behov av råd og hjelp i kriser, så oppsøker man familien, venner og nettverk først enn det offentlige siden det å kontakte offentlige instanser for eksempel til psykisk helse, kan oppleves som tabu og stigmatiserende. Denne kulturen er vanlig å ta med videre til nye flyttet land.

Weine & Ahmed(2012) tar videre utgangspunkt i empirisk data dem selv har laget på gutter og unge menn i somalisk-amerikansk lokalsamfunnet i Minneapolis-St.Paul i USA, der mange av de unge ble født i Somalia, men oppvokste i flyktningssleir i Kenya. Det forklares videre i rapporten at da mange kom til USA, så ble dem bosatt i «ghetto» områder, der mange satt og fulgte med på krigen i Somalia på youtube. Dem hadde sterkere tilknytning til hjemlandet enn USA. Mange av ungdommene i den kulturen blir oppvokst uten fedre eller analfabetisk foreldre og derfor ikke får nok oppfølging og god integrering. Flere av ungdommene havner i

konflikter på skole og i lokalmiljøet, men foreldrene klarer ikke å forstå og fange opp årsaken siden mange av foreldrene sliter også med engelsk. Dette fører til stor gap mellom flere av dem, skole og samfunnet. I deres funn får dem frem at mangel på støtte og investering i deres lokalsamfunn bidrar til at mange unge gutter og unge menn kommer seg i voldelig ekstremistiske miljø. Weine & Ahmed(2012) oppsummerer med at en alene faktor kunne ikke indikere veien til voldelig ekstremisme, men heller forskjellige risikofaktorer sammen kunne det. Dem oppsummerer 3 funn slik;

<u>Risk for teenagers boy and young men</u>	
Youth's unaccountable times & unobserved space	+
Perceived social legitimacy of violent extremism	+
Contact with recruiters or associates	=
Potential for VIOLENT EXTREMISM	

Tabell 4. Egendefinert med informasjon fra Weine& Ahmed(2012,s.13)

Forfatterne får frem at der de unge er mye fraværende og ut av synet til foreldre og nettverket rundt, opplevd aksept for voldelig ekstremisme i samfunnet samtidig er i kontakt med dem som rekrutterer eller er assosiert til ekstreme miljø, har stor sannsynlighet for å bli voldelig ekstremist. Men dette kan forebygges ved å styrke lokalsamfunnets motstandskraft gjennom å forsterke og samarbeide med familiene med kunnskap, utvikle tilbud til familier og de unge i lokalsamfunnet og samarbeide med staten for nye strategier for å styrke lokalsamfunnet og øke sikkerheten(Weine & Ahmed, 2012).

Videre viser Weine & Ahmed(2012) til at for å skape motstandskraft over ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme er det viktig med anerkjennelse på at det er mye kompleksitet i det forebyggende arbeidet på lik linje med forebygging av kriminalitet og det er ikke «quick fix».

Weine & Ahmed(2012) sitt bidrag har vært til stor fordel på feltet innad forebyggende arbeid mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme, men dem oppgir samtidig at deres empiri ikke kan generaliseres på andre lokalmiljøer da dem har forsket på et konkret miljø i USA.

Det tas frem viktigheten av å inkludere både familier, lokalsamfunn og staten for forebyggende arbeid mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme, men samtidig uttrykker forfatterne at forebyggende tiltak som fungerer for den ene gruppen, kanskje ikke fungerer for andre. Andre miljøer kan ha andre utfordringer og kan trenge annen type fokus og dialog.

4 Metodologisk fremgangsmåte

4.1 Introduksjon

I dette kapittelet blir det beskrevet hvilken metodisk tilnærming og fremgangsmetode som er blitt brukt for å belyse mitt forskningsspørsmål.

Som nevnt før, radikaliserings og voldelig ekstremisme er full av kompleksitet uten svar på hvorfor noen radikaliseres med mål av å utøve voldelig ekstremisme. Det er heller ingen konkrete svar på hvordan det kan forebygges, men det prøves gjennom diverse tiltak som krever stor innsats av forskjellige aktører i samfunnet. Siden jeg var nysgjerrig på mer kunnskap, innblikk i erfaringene og perspektivene til SaLTo-koordinatorer samt bli bedre kjent med SaLTo sitt forebyggende arbeid i Oslo, ble det naturlig for meg å velge en metode som skapte en dialog med mine informanter og derfor ble valgt kvalitativ metode.

4.2 Forskningsdesign

En av de store utfordringene ved forskning generelt handler om hvordan man skal avgrense det empiriske arbeidet (Tjora, 2017).

Det var ønskelig for meg å høre SaLTo-koordinatorene sine erfaringer, opplevelser og tanker gjennom dyptgående undersøkelse. Jeg har mye erfaring av direkte kommunikasjon med mennesker og kartleggingssamtaler gjennom en form for intervjuing, og derfor følte valg av kvalitativ metode som veldig naturlig. Men i og med tema som radikaliserings og voldelig ekstremisme er et stort tema og mye kan forskes fra forskjellige vinkler, måtte jeg tenke måter å avgrense det empiriske arbeidet på. Mitt valg ble til slutt case-studium som forskningsdesign ut ifra tidsperspektiv og oppgavens omfang. En case-studie er en undersøkelse som benytter en allerede eksisterende grense for hva og hvem undersøkelsen inkluderer og ekskluderer og er en svært utbredt form for avgrensning i kvalitative studier (Tjora, 2020). I denne oppgaven er SaLTo blitt valgt som case-studium for å avgrense mitt empiriske arbeid og derfor var utvalgt på informanter også mer eller mindre bestemt.

Case-studier blir brukt som forskningsdesign i studier der formålet er å forske på kompleksiteten og tolke spesifikt objektet som studeres enn det generelle(Ringdal, 2013).

4.3 Kvalitativ metode

Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonens side og få frem betydning av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelser av verden, forut for vitenskapelige forklaringer, er et mål(Kvale og Brinkmann, 2015).

Nilssen(2012) viser til 3 metoder i kvalitativ forskning; *nærstudier, intervjustudier og tekststudier*.

4.3.1 Nærstudier/deltakende observasjon

Forskeren er tilstede i situasjonen slik den naturlig foregår, ingen endringer blir gjort(Nilssen, 2012). Det er som begrepet forklarer i seg selv; man skal være nær fenomenet. Tanken er forsker skal være til stede, observere, ta feltnotater, lydopptak og evt. videoopptak(Nilsen, 2012). Dette vil bety at datamateriale blir som regel samlet over tid avhengig av problemstillingen og omfang i studie.

Det er vanlig å bruke videoopptak til gjennomgang og drøfting i ettertid. I tillegg til dette skal handlinger ikke bare bli beskrevet, men forskeren skal også belyse hva handlingene betyr for de ulike aktørene involvert(Nilssen, 2012).

For å få et godt datamateriale er det også nødvendig at deltakerne er komfortable med å bli fulgt så tett, tatt opp på bånd og i ettertid diskutere egen praksis(Nilssen, 2012). Dette innebærer at utvalget kan ikke være tilfeldig og må ha bestemte erfaringer som kan bidra til å belyse feltet som blir studert.

Observasjonsstudier har tradisjonelt særlig kjennetegnet sosialantropologien og denne metoden har årelange feltstudier i fremmede kulturer vært idealet for god forskning(Tjora, 2020).

4.3.2 Intervjustudier/Dybdeintervju

Standardmodellen for intervjuing i den kvalitative forskningsverden er dybdeintervjuer(Tjora, 2017). Under denne tilnærmingen er forsker ute etter informantens tanker, erfaringer og opplevelser(Nilssen, 2012) uten å ha vært til stede i selveste praksisen til informanten. Forsker lager en intervjuguide med forhåndsdefinerte temaer der informanten deler sine betraktninger relatert til relevante erfaringer. Postholm(2005) oppgir at intervjustudier kan utformes forskjellig med tanke på struktur og kan inneholde både strukturert og ustrukturert

intervjuform for å skape fleksibilitet samtidig ha rammer. Spørsmålene stilles også som åpne spørsmål for at informantene skal kunne trekke frem det dem synes som nødvendig (Postholm, 2005). Sånn som i nærstudier tilnærming, kan man også skrive feltnotater under intervjustudier også (Nilssen, 2012). Men i og med all fokuset er på informanten under intervjuet, har man ikke tid til å skrive ned sine tanker og refleksjoner. Det bør derfor settes av tid når intervjuet er avsluttet (Nilssen, 2012).

I følge Tjora (2017) om man har mye kunnskap om et fenomen fra før av, lett tilgang til et stort antall informanter, og ute etter å undersøke utbredelsen av erfaringer eller opplevelser, kan man vurdere en kvantitativ spørreskjemaundersøkelse, men i situasjoner der man vil utforske nyansene i opplevelser og erfaringer vil dybdeintervjuer være hensiktsmessige.

4.3.3 **Tekststudier/Dokumentstudier**

Mens i denne type tilnærming ønsker forsker å få tak i informantens tanker, meninger og kunnskap gjennom tekster som for eksempel logger og narrativer (Nilssen, 2012). Ut ifra min forståelse blir forskningen basert på tekster og ikke direkte intervju. Nilssen (2012) gir noen eksempler i sin bok «Analyse i kvalitative studier» under slik tilnærming ønsker forskere å få svar på problemstillinger som: «Hva foregår her?» «Hva betyr disse handlingene for dem som er involvert i dem?» «Hva er essensen av deltakernes opplevelser?» eller «Hva forteller teksten oss?»

Dokumentstudier oppfattes tradisjonelt som såkalte ikke-påtrengende metoder, der vi genererer empiriske data uten at ikke-forskende deltakere er involvert (Tjora, 2020). Det er veldig vanlig å bruke dokumenter og tekster som bakgrunnsdata i tillegg til datamateriale som brukes fra deltakende studier og intervjuer i forskning. I dette prosjektet er det også brukt tekststudier (for eksempel rapport fra PST og FFI) i tillegg data innhentet av informanter gjennom intervjustudier.

Alle tre tilnærminger kan brukes i samme forskning avhengig problemstilling, omfang og tidsperspektiv.

For meg var nærstudier som tilnærming utelukket både på grunn av tidsperspektiv og problemstillingen. Det ble det naturlig for meg å bruke kvalitative intervjustudier som tilnærming da jeg var ute etter å høre informantens tanker, opplevelser og meninger.

4.4 Datainnsamlingsprosessen

4.4.1 Semistrukturert intervju

Et intervju er bokstavelig talt et *inter view* (fra fransk *entrevue*), en utveksling av synspunkter mellom to personer i samtale om et tema som opptar dem begge (Kvale og Brinkmann, 2015, s.22).

For å få gjennomført dybdeintervjuene med noe struktur, utformet jeg en semistrukturert intervju-guide. Dybdeintervjuet kan formes på mange ulike måter, men i grove trekk går det gjennom tre faser -oppvarming, refleksjon og avrundning -som preges av ulike typer spørsmål og ulik grad av forventet refleksjon fra informantens side (Tjora, 2017).

Aller først laget jeg en disposisjon for spørsmålene ved å skrive ned alle spørsmål som jeg tenkte kunne være relatert til problemstillingen og deretter kategoriserte jeg dem under forskjellig temaer.

Et semistrukturert intervju er en planlagt og fleksibel intervju som har som formål å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden med henblikk på fortolkning av meningen med de fenomener som blir beskrevet (Kvale og Brinkmann, 2015).

All analyse er avhengig av evnen til å stille effektive og gode spørsmål (Nilssen, 2012, s.102).

Det var viktig for meg å begynne med spørsmål som ikke krevde mye refleksjon, men nærmere enkle svar bare for å komme i gang. De første spørsmål var derfor relatert til alder, sivilstand, bosituasjon og arbeid. Det eneste jeg visste om informantene var at dem var koordinatører i SaLTo i deres bydeler og hadde i utgangspunktet samme arbeidsoppgaver. I og med jeg ellers hadde ingen kjennskap til dem, valgte jeg å spørre litt hvor lenge dem hadde jobbet som SaLTo-koordinatører i deres bydel samt bakgrunnen for hvorfor akkurat dem hadde den rollen. En annen bakgrunn for enkle oppvarmingsspørsmål som ikke krevde mye reflekterende svar var også for å gjøre deltakere komfortable med å prate med meg.

Nilssen (2012) nevner at siden en stor del av datamaterialet blir konstruert i samspill mellom forskeren og deltakerne, har relasjon mellom dem svært stor betydning. Jeg ønsket å gjøre informantene komfortable i å prate slik at jeg kunne få gode og utfyllende svar under refleksjonsspørsmålene. Refleksjonsspørsmål danner kjernen i intervjuet (Tjora, 2017, s.146).

Mitt hovedmål i dette prosjektet var å høre om informantene sine refleksjoner, erfaringer og meninger og derfor var det viktig med at dem ble komfortable nok i intervjuprosessen før vi kom til den seksjonen av intervjuet. Under disse spørsmålene hadde jeg noen

oppfølgingsspørsmål og stikkord i tilfelle jeg merket behov av å bruke dem. I enkelte intervjuer kan vi oppleve at informantene kun trenger ett slikt spørsmål for så nærmest å snakke seg gjennom hele intervjuguiden, mens andre informanter kan trenge en rekke oppfølgingsspørsmål eller stikkord for hvert enkelt refleksjonsspørsmål(Tjora, 2020). ly

Jeg prøvde å veksle mellom fullstendig formulerte startsspørsmål og mer uformelle samtalerettede oppfølgingsstikkord og spørsmål i hver bolk. Ifølge Tjora(2020) kan det skape god flyt i intervjuet og samtidig opprettholde forventningen om intervjuet som en intervjustyrt, asymmetrisk interaksjon. Etter refleksjonsspørsmål, hadde jeg en bolk med avrundingspørsmål referert som avslutningsspørsmål i intervjuguiden. Avrundingen normaliserer situasjonen mellom to personer, intervjuer og informant, som ikke kjenner hverandre og som normalt ikke ville snakke så personlig med hverandre(Tjora, 2020).

I følge Tjora(2020) er det viktig å takke informanten avslutningsvis for innsatsen, uansett hvor lite eller mye nyttig informasjon som synes å ha kommet fram, og at det avslutningsstemningen er god nok til at noen spørsmål kan tas på telefon senere om nødvendig.

4.4.2 Informanter

I og med problemstillingen var koblet til SaLTo, var utvalget mer eller mindre bestemt. Men, før jeg endte opp med denne tanken, vurderte jeg å involvere radikaliseringskontakter i Oslo politidistrikt som informanter for å utvide problemstillingen til å handle om mer enn SaLTo sitt perspektiv. Jeg måtte være realistisk i forhold til tidsperspektiv og en 100% jobb ved siden av og derfor endte opp med å forholde meg kun til SaLTo.

Først tok jeg kontakt med ledelsen i SaLTo gjennom e-post og telefon for å be om tillatelse til å gjøre denne forskningen og kontakte SaLTo-koordinatorer. Etter at jeg fikk denne tillatelsen, sendte jeg e-post med informasjonsskriv og samtykke til flere SaLTo-koordinatorer. Deres e-post adresser og telefonnummer er offentlige og tilgjengelige på Oslo kommune sine nettsider og derfor var innhenting av kontakt informasjonen lett. Tjora(2020) oppgir at i sammenhenger hvor man skal rekruttere fra en begrenset gruppe relativt likeverdige potensielle deltakere, kan en vanlig innbydelse via brev eller e-post fungere godt. Jeg valgte å kontakte dem gjennom e-post. Noen ga meg svar innen kort tid og forklarte hvorfor dem ikke kunne delta i nærmeste fremtid, mens andre svarte ikke og derfor ble det noen purrerunder. En eller to purrerunder vil ofte være nødvendig(Tjora, 2020). Mitt

utgangspunkt var minimum 3 til 5 informanter for dette prosjektet. På grunn av tidspress og hektisk hverdag måtte jeg begrense meg til minimum tallet.

4.4.3 Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene ble gjennomført mellom 5.mars og 30.april. Jeg fikk til å ta et intervju ansikt til ansikt rett før korona-tiltakene ble satt i gang den 13.mars. Mitt mål var å fullføre intervjuene innen mars, men på grunn av omstendighetene ble denne prosessen forsinket. Intervju med informant 1 foregikk på en kafè. Tjora(2017) oppgir at for å legge til rette for en avslappet stemning er det vanlig å gjennomføre dybdeintervjuer på steder der informanten kan føle seg trygg, gjerne på sin egen arbeidsplass dersom undersøkelsen er knyttet til informantens arbeid eller i vedkommende sitt hjem. Informanten selv foreslo denne kaféen på grunn av praktiske årsaker og derfor ble dette alternativet ansett som godt nok. Intervjuer med informant 2 og informant 3 ble gjort gjennom Teams på grunn av daværende smittevernstiltak i Oslo og usikkerhet rundt å sitte sammen mer enn 15-20 minutters tid, selv med en meters avstand.

Alle 3 intervjuene var mellom 50 minutter til en og en halv time. Alle 3 informantene ble informert om prosjektet gjennom et informasjonsskriv med samtykkeerklæring som ble sendt til dem da jeg spurte om deres deltakelse for dette studiet. Jeg opplyste om lydopptak gjennom samme informasjonsskriv med samtykkeerklæring. Etter å ha fått positiv respons per e-post, avtalte vi tidspunkt. Da vi møttes valgte jeg å gi en kort beskrivelse av prosjektet, lydopptak samt min introduksjon i begynnelsen av intervjuet og før lydopptaket ble slått på. Informantene ble også bedt om å unngå og bruke deres egne navn i intervjuet samt hvilken bydel dem jobbet i for å sikre mest mulig anonymitet i lydopptak også. Bruk av en eller annen form for lydopptak gir oss en visshet om at vi får med oss det som blir sagt, mens vi i intervjusituasjonen kan konsentrere oss mer om deltakerne som snakker, for å sørge god kommunikasjon og flyt i intervjuet samt be om utdypning og konkretisering der det trengs(Tjora, 2020). Lydopptak ble gjort gjennom min mobil og etter hvert intervju ble intervjuet overført til min laptop som ble bevart trygt og godt under hele oppgaveskrivingsperioden.

Det ble deretter en kort gjennomgang av intervjuguiden med beskrivelse av tema. Å ha en intervjuguide med tema var hensiktsmessig for min egendel for det ble som en påminnelse på hvilket tema er viktig for meg for å belyse problemstillingen. Samtidig måtte jeg være åpen for nye tanker og ideer som kunne komme ut av intervjuene. Selv om jeg hadde rekkefølge på spørsmålene, var jeg klar over at det kunne bli frem og tilbake under intervjuene fordi informantene kan tilføye mer enn det som blir spurt av intervjuer. Tjora(2020) oppgir at

dybdeintervjuene har gjerne den frie, uformelle samtalen som ideal, men at informantene snarere forventer å svare på intervjuerens på forhånd oppsatte spørsmål enn å snakke om løst og fast i en times tid. Det var også derfor nødvendig med en intervjuguide samtidig la det være naturlig flyt i samtalen. Selv om noen av spørsmålene rundt «målgruppen»(som skulle ha kommet senere i intervjuet) ble besvart under for eksempel «bekymringsmelding»(spørsmål ble stilt tidligere i intervjuet) hos den ene informanten, så kunne jeg senere i intervjuet be informanten utdype seg på nytt ved å anerkjenne at informanten har allerede nevnt dette om målgruppen, men veldig fint om det kan utdypes mer konkret nå. Dette var for å sikre at informanten svarte mer spesifikt på spørsmålene og det ble mer ryddig for meg i ettertid under transkribering. Under alle tre intervjuene takket jeg hver gang for deres tid og bidrag samt deres engasjement for deres jobb, siden jeg genuint kunne oppleve det gjennom deres refleksjoner og hvordan dem snakket om arbeidsoppgavene og tematikken både verbalt og non-verbalt.

4.4.4 Innsamling av data og analyse

4.4.4.1.1 TRANSKRIBERING

Jeg hadde hørt fra noen kolleger og venner tidligere at transkribering er tidskrevende og derfor bør det settes av god tid til det. Nilssen(2012) uttrykker at det sies at en time med opptak tar fire til seks timer å transkribere, avhengig av ferdigheten til dem som skriver og hvor detaljrikt det skal være. I mitt tilfelle stemte dette siden jeg endte opp med å bruke ca fire til fem timer på hvert intervju. Transkriberingen tok ikke plass rett etter intervjuene, og det opplevde jeg som en liten ulempe. Under lytting av første intervju prøvde jeg å transkribere fra første stund mens jeg hørte intervjuet. Det opplevdes som om jeg ikke hadde noe forhold til innholdet siden jeg ikke hadde hørt lydopptaket på 3 måneder og derfor sleit med å gjenoppta relasjon til innholdet og derfor brukte mest tid på transkribering under dette intervjuet. Under lytting og transkribering av intervju nummer 2 og 3 var det ikke slikt. Dette fordi jeg valgte å høre på intervjuene uten avbrekk og mye skriving bare for å gjøre meg kjent med innholdet uten å stresse meg til å skrive ned. Denne metoden ble mer effektiv for meg videre i transkriberingen. Intervjuene ble transkribert på bokmål hjemme hos meg. Jeg opplevde det som noe problematisk å ha lyd-filene på min laptop og transkribere på samme data. Jeg lånte derfor min jobb-laptop i ferien for å transkribere på den slik at jeg kunne stoppe og starte avspillingen av lydopptakene på enklere måte etter behov på laptop ved siden av. Enkelte forskere velger å la andre transkribere da det er tidskrevende(Nilssen, 2012), men

det er fortsatt mer gunstig å gjøre det selv da det er en viktig del av analyseprosessen. Mens vi lytter og skriver, kan vi få nye ideer og tanker som kan føre til enda bedre analyse.

Non-verbale uttrykk og pauser ble ikke bevisst tatt med da det ikke opplevdes som hensiktsmessig.

Etter at jeg var ferdig med transkribering av alle tre intervjuene, skulle jeg lage koder og kategorier for å kunne analysere innhentet data. Jeg synes det var vanskelig å tenke på hvilke koder jeg skulle bruke, og fikk nesten en skrivesperre. Dette hadde jeg også opplevd tidligere under transkribering av intervjuer under en oppgave om kvalitativ forskningsmetode, og husket fra den gangen at det hjalp meg å ikke være altfor bestemt og streng rundt koding.

Da jeg bestemte meg for å ikke være altfor bestemt rundt kodingen gikk det bedre. Jeg hadde allikevel tenkt å ha relevante koder slik at det ikke ble altfor mange løse tråder. Jeg begynte med åpen koding, som innebar å møte datamaterialet med et åpent sinn, en åpen holdning til hva datamaterialet forteller deg(Nilsen, 2012). Men for å forstå helheten, måtte jeg tolke deler av det siden jeg fikk flere tanker og min forståelse gikk frem og tilbake. Dette får meg til å tenke på hermeneutikk og forforståelse.

4.4.4.1.2 HERMENEUTIKK

For at vi skal kunne komme til vårt mål i kvalitative studium, må vi tolke og analysere vår innsamlet data. Selveste arbeidet mot å nå målet, kan vi kalle for en hermeneutisk operasjon.

Tolkning er et forsøk på å kaste lys over eller gi mening til et forskningsobjekt som overfladisk sett er uklart, kaotisk, komplekst, uforståelig eller til og med selvmotsigende(Nilssen, 2012). Hvordan vi fortolker og analyserer dataen, er med på å danne forståelse av objektet som undersøkes. Dette kan skape noen metodologiske utfordringer siden forsker sin forforståelse kan påvirke tolkningen av data og data som tolkes kan igjen påvirke forståelsen og forforståelsen til den som analyserer. Nilsen(2012) forklarer dette som den hermeneutiske sirkelen og utdyper at sirkelen indikerer at all tolkning består av stadige bevegelser mellom helhet og deler, mellom det som blir fortolket og konteksten og mellom det som blir fortolket og vår forforståelse. Nilsen(2012) påpeker allikevel at selv om det blir kalt for en sirkel, så er det mer ment for å vise at tolkning ikke er en lineær prosess da det er mange deler eller detaljer som bringes sammen for å forstå helheten.

4.4.4.1.3 FORFORSTÅELSE

Innenfor den fortolkende tradisjonen som kvalitativ forskning er basert på, er vi innforstått med at en fullstendig nøytralitet ikke kan eksistere(Tjora, 2017). Forforståelsen omfatter ikke

bare det teoretiske rammeverket, men også mer eller mindre skjult bagasje som erfaringer, verdier, kunnskap, forskningsfilosofi og holdninger til feltet eller området vi skal studere(Nilssen, 2012).

Som privatperson har jeg et ønske om å bo i et trygt land, men dette påvirkes av utvikling av hatprat og voldelig ekstremisme i Europa. Som en profesjonell med lang arbeidserfaring med NAV og utfordringer med taushetsplikten ved deling av informasjon samt innblikk i forebyggende arbeid mot voldelig ekstremisme gjennom mitt verv, har skapt engasjement for forebyggende arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme generelt. Man kan derfor si at min forforståelse kan ha vært påvirket av min arbeidserfaring og private opplevelser, men jeg har sett på det som styrke når jeg har lest om litteratur relatert til kommune og førstelinjetjenesten, men fortsatt ikke latt det være til hinder ved analysering av datamaterialet innhentet i intervjuene.

4.5 Metodologiske utfordringer

I dette kapitlet forklares utfordringer som jeg opplevde eller tenkte på gjennom oppgaven.

4.5.1 Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet(Tjora, 2017)

Ofte benyttes de tre kriteriene som indikatorer på kvalitet(Tjora, 2017). Mange forskere refererer dem som validitet og reliabilitet, men i denne oppgaven har jeg valgt å forholde meg til de første begrepene.

Den som leser forskningen må kunne ha tillit til at det som er skrevet er pålitelig, og for å kunne gjøre det er det viktig at forsker tar leseren gjennom selveste reisen til forskningen.

Pålitelighet handler om intern logikk eller sammenheng gjennom hele forskningsprosjektet, mens gyldighet handler om logisk sammenheng mellom prosjektets utforming og funn, og hva de spørsmål man søker å finne svar på(Tjora, 2017). Generaliserbarhet er knyttet til forskningens relevans utover de enheter som faktisk er undersøkt(Tjora, 2017). I enkelte prosjekter ser man allikevel bort fra temaet generalisering(Tjora, 2020). Dette er som regel i forskningsstudier som handler casestudier der man ønsker å løse et internt forskningsspørsmål innad og ikke danne grunnlag for videre forskning.

Selv om mine 3 informanter ga meg nok relevant data og jeg kan hevde at mye av det samsvarte med litteraturen og forskningen brukt i denne oppgaven, så har jeg allikevel valgt å ikke generalisere funnene til et generelt bilde på grunn av antallet på informanter i denne oppgaven. Jeg nevner mer om troverdighet under kapittel 4.5.4.

Men for å sikre at pålitelighet og gyldighet skal kunne vurderes i denne oppgaven, har jeg valgt å dele alt fra min forforståelse, valg av problemstilling, deltakere, gi innblikk i hvorfor jeg gjorde de valgene jeg gjorde og dele mine refleksjoner samt utfordringer i denne oppgaven.

Det er viktig å få frem Kvalitativ forskning vil alltid være påvirket av forskerens bakgrunn og forforståelse(Nilssen, 2012). Forsker sin forforståelse av studiet vil derfor være til betydning og viktig å få frem. Som nevnt innledningsvis, Nilssen(2012) opplyser at forskeren skal bevise for leseren at funnene er troverdige og konsistent med datamaterialet som ble samlet inn i den aktuelle forskningskonteksten.

4.5.2 Kvalitativ intervju metode og utfordringer

En utfordring ved kvalitativ intervju metode kan ha vært at min forforståelse kan ha preget forskningsspørsmålene for at jeg fikk til ønsket svar. Min forforståelse kan også ha satt preg på selveste tolkningen også, men samtidig ser jeg mitt engasjement som styrke også, ellers ville jeg muligens ikke ha valgt denne problemstillingen. Selv om forsker sitt engasjement kan påvirke resultatene, så er det fortsatt viktig at man er forberedt på at justere forståelsen underveis og la selveste teksten snakke for seg og deretter sammenlikne tekstens realitet med vår forforståelse. Jeg har etter beste evne prøvd å ikke la min forforståelse sette stor preg på tolkning av data og prøvd å se på innholdet objektiv.

I og med analysen er basert på datainnsamling av 3 informanter sine subjektive erfaringer og tanker, vil det ikke være riktig å si at det representerer hele SaLTo. Dette skal heller ikke være målet med kvalitativ forskning(Kvale og Brinkmann, 2015). Målet mitt var å komme i kontakt med noen av SaLTo-koordinatorene og få frem deres erfaringer, tanker osv. og studere dem med tidligere relevant forskning og litteratur. En annen utfordring med en slik case-studie med mer eller mindre bestemt utvalg ble at jeg hadde begrenset med informanter å kontakte for min forskning. Jeg måtte derfor innstille meg på å bytte problemstilling/case-studie i tilfelle jeg ikke fikk tilbakemelding på deltakelse fra nok informanter. Min opplevelse ble at jeg fikk nok data til å kunne gjøre det og derfor var jeg fornøyd med antall informanter.

En utfordring med kvalitativ metode kan også bli hvis forsker ikke er komfortabel med å være i en intervju-setting tross for intervjuguide. Dette kan da føre til at informanten ikke enten forstår spørsmålene og dermed ikke klarer å gi tilstrekkelig svar. I dette prosjektet var ikke det en utfordring da jeg har flere års erfaring med å kartlegge mennesker gjennom «intervjuer».

Dessuten ga den første informanten god tilbakemelding på fremgangsmåten til hennes intervju på slutten av intervjuet, og det ga meg som forsker trygghet.

4.5.3 Datainnsamlingsprosessen og utfordringer

I og med jeg var avhengig intervjuing med informanter i dette prosjektet, var jeg avhengig å få kontakt og respons. Det ble noen runder med purring som nevnt tidligere. En uforutsigbar utfordring var også å få til å intervju med informanter etter 13.mars 2020 da korona-tiltak ble satt frem. Det var begrensinger rundt hvor lenge to mennesker kunne være sammen og situasjonen var uvisst. Men heldigvis løste denne problematikken seg og jeg fikk til å intervju 2 av 3 informanter gjennom Teams. En annen utfordring som jeg tenker kanskje kan ha gitt skeivhet er at informantene holdt tilbake meninger rundt samarbeid på tvers i Oslo og uttrykte muligens det dem trodde jeg trengte å høre som en samarbeidspartner(NAV-ansatt). Samtidig ble det gitt nok data av informantene og det var flyt i samtalen at jeg valgte å tro at informantene var genuine i deres svar hele tiden.

Aktiv lytting er like viktig som spesifikk beherskelse av spørreteknikker. Intervjueren må lære å lytte til det som sies og hvordan det sies(Kvale og Brinkmann, 2015). Å intervju den første informant opplevdes som noe problematisk til tross for god tilbakemelding. I og med intervjuet foregikk på en cafè i Oslo, var det noe støy under intervjuet. Dette krevde ekstra konsentrasjon fra meg, som ble noe slitsomt underveis. Det samme opplevdes under transkriberingen da lydene og støy ble også tatt opp. Ulempen ble at jeg brukte enda lengre tid på transkribering av første intervjuet.

En annen utfordring var å holde identitet av informantene anonymt. Det hadde vært interessant å utforske informantens tanker og erfaringer med egne bydeler, da bydelene i Oslo er forskjellig sammensatt og har egne utfordringer både i forhold til tema i oppgaven og kriminalitet. For å beholde anonymitet til informantene, kunne ikke dette bli utforsket på siden dette kunne ha avslørt hvilken bydel dem jobbet i og dermed økt sjanse for å avsløre deres identitet iom. det er kun 15 SaLTo-koordinatorer i Oslo(teller kun dem som jobber i bydelene) og derfor større sannsynlighet for at identitet av gjenkjennes ved «små hint» også.

Utvalg av sitat har også derfor vært noe utfordrende og vel gjennomtenkt for å unngå noen form for avsløringer av identitet. I enkelte sammenhenger vil anonymisering fjerne så mye vesentlig informasjon at selve analysen lider av det(Tjora, 2017). Det er da mulig å undersøke med informantene om dem kan gjengis med fullt navn ved for eksempel sitater, men det var ikke ønskelig i dette tilfellet.

4.5.4 Analyse av datainnsamling og utfordringer

Som nevnt under transkribering ble det noe utfordring rundt analysering av første intervjuet iom. jeg ikke transkriberte umiddelbart etter intervjuet. Utfordringen ble at jeg brukte lengre tid enn nødvendig. En annen utfordring har også vært at jeg alene har forsket i dette prosjektet og dermed måttet reflektere alene meste av tiden. For å sikre at jeg fikk med meg alt i lydopptakene, hørte jeg på innholdet omtrent 3 ganger. Dette ble gjort for å sikre prosjektets troverdighet. Non-verbale uttrykk ble ikke ført for å både spare tid og eliminere det som kunne elimineres. For noen vil dette kunne være ulempe siden utsagn kan bli mistolket eller man ikke får frem deres engasjement tydelig nok, men jeg kunne allikevel tolke lydopptakene godt og valgt å nevne min opplevelse av deres engasjement under beskrivelsen av informantene, og derfor opplevde ikke det som problematisk.

Noen av utfordringene rundt oppgavens gyldighet/troverdighet er at det er 3 informanter som er brukt i oppgaven. I og med det ble kort tid mellom analyse skrivingen og innleveringsfristen, valgte jeg å ikke oppsøke flere informanter. Samtidig har jeg valgt å få frem sterkere troverdighet på andre måter i oppgaven, som for eksempel ved å ta med direkte sitater fra informantene i prosjektet, dele min forforståelse, hvordan jeg gikk frem i metoden og mer. Dette for å vise til at det er en forbindelse mellom det som ble sagt og min utvalgte teori. Som nevnt har jeg måttet begrense noe ved bruk av sitater og være veldig nøye med å ikke avsløre deres identitet, men samtidig klart å involvere nok til å sterke troverdigheten. Ellers kunne jeg ha nok kontaktet informantene for gjennomgang av materialet, men på grunn av tidsperspektiv ble ikke det aktuelt.

En annen utfordring(ekstra arbeid) ble valg av litteratur. I og med jeg hadde utsatt masteroppgaven flere ganger(4 ganger) i perioden våren 2018 til vinter 2020, måtte jeg undersøke om noe av litteraturen jeg undersøkte for eksempel i begynnelsen av 2019, fortsatt var relevant i mot slutten av vinter 2020. Mye av utvalgt litteratur og forskning var fortsatt relevant for mitt tema i oppgaven, men jeg brukte bare noe ekstra ressurser på det.

Så er det slik at analysering av data fikk meg til å innse at jeg burde ha vært mer selektiv i intervjuguiden og gått mer i dybden på spesifikke tema. Jeg la merke til at jeg berørte mange forskjellige temaer som ga meg mye data, som førte til flere tanker. Det hadde hjulpet meg med å avgrense tema i oppgaven samt undersøkning av litteratur. Samtidig klarte jeg å se en rød tråd til slutt og derfor klarte å avgrense og velge hovedtemaer.

4.6 Andre utfordringer i oppgaven

Det er i tillegg ønskelig å få frem at pandemien i samfunnet ble en utfordring for selveste oppgaveskrivingen i den forstand at lokaler og bibliotek for å studere og skrive oppgaven ble begrenset. Dette har påvirket kontinuiteten i oppgaveskrivingen.

5 Empiri

5.1 Beskrivelse av empiri

I denne delen av oppgaven skal jeg legge frem innsamlet data fra mine informanter. Empirien vil bli lagt frem i 4 bolker; Begrepsdefinisjoner, Bekymringsmelding, Samarbeid på tvers, Målgruppen og Forslag til forbyggende tiltak. Formatet i dette kapitlet følger intervjuguiden. Bakgrunns spørsmål er ikke tatt med i dette kapitlet da deres funksjon var kun å varme opp informantene og gjøre dem komfortable i dialog med meg. Avslutningsvis blir det kort oppsummering av mine funn. Det er viktig å påpeke at studien hadde nok hatt annen utfall hvis flere informanter var involvert fra SaLTo og dem som samarbeider med SaLTo og derfor kan ikke funnet generaliseres.

5.1.1 Hvordan definerer SaLTo-koordinatorene sine roller

Før jeg gikk inn i dybden av intervjuet, ville jeg gjerne undersøke hva informantene selv tenkte deres arbeidsoppgaver var. Dette var ønskelig å spørre for å se hva slags forståelse koordinator selv har av sin rolle i sin bydel. Jeg var også nysgjerrig på om disse menneskene i koordinator-rollen har et ekstra glimt/passion for dette arbeidet. Spørsmålet var også ment som et åpningsspørsmål.

2 av informantene kunne uttrykke tydelig at deres oppgave var hovedsakelig å samordne ressursene i kriminalitetsforebyggende blant barn og ungdommer og forebygging mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i bydelen og være ressurs for bydelen og politiet. Det uttrykkes at koordinatorene går som regel ikke direkte i saker på individ nivå, men heller koordinerer team rundt ved behov.

Ene informanten uttrykker det slik;

«Jeg skal være en ressurs for både kommunen og politiet, skole, bydelen, frivillig sektor som Foreldregrupper, velforeninger, barn og ungdomsmiljø og litt næringslivet som kjøpesenter som tilholdssted»

Mens 3. informanten, som forklarte om sine flere roller og verv i ungdomsmiljøet i bydelen/Oslo ved siden av SaLTo-koordinator stillingen, formulerte slik;

«Jeg skal holde oversikt, informasjonsbehandle inn og ut, holde trykk opp i tjenestene, være nysgjerrig og analyserende. Der det er mulig å gå, skal jeg gå og være i forkant og når en hendelse oppstår, være i beredskap»

Alle 3 informantene var klar over at deres rolle innebærer hovedsakelig å samlokalisere og koordinere ressursene i bydelen og være en link mellom politiet og bydelen ved behov, mens den ene informanten som drev med ungdomsrelatert arbeid utenom sin koordinator-rolle uttrykte å få frem at vedkommende skal være analyserende og selv være i kontakt i saker der det går.

5.1.2 Hva forbinder SaLTo-koordinatorer med begrepene radikaliserings og voldelig ekstremisme

Spørsmål rundt definisjon var nesten en form for gambling for dette spørsmålet kunne bli opplevd som sterke. For noen kunne ha opplevd det som en slags «skoletest» siden det gikk ikke ut på å høre om deres opplevelser ol., men definisjon, tenkte jeg. Heldigvis ble disse spørsmålene tatt godt imot. Når det gjaldt begrepet radikaliserings, hadde alle informantene samme syn på at radikaliserings nødvendigvis ikke var noe negativt. To av tre informanter ga mer utfyllende svar og den ene uttrykte blant annet;

«Selv om politiet ser på radikaliserings som spor til voldelig ekstremisme, så er det jo ikke det. Uten radikaliserings så ville jo Europa fremdeles bestått av eneveldige monarkiet».

Mens en annen informant uttrykte:

«Det er en prosess som ikke nødvendigvis er negativ. Man kan bli radikalt miljø aktivist som mange applauderer. Unge mennene som har radikaliserert seg sjøl i islamistisk spor, er nødvendigvis ikke pga. religion. Mange har kunnet fint ha blitt muslimer uten å gjøre noe gærnt. Og det er ikke noe nytt at religion og tro har vært veien ut fra kriminelt og rusmiljø for mange. Det er old news Når du brikker over til å bruke vold, så er det noe annet».

Det som var rød tråd blant alle tre informanter, var at radikaliserings ikke nødvendigvis er en negativ prosess og kan føre til noe positivt for seg selv og samfunnet. Samtidig kan det være vanskelig å vite hvor grensen går, mens voldelig ekstremisme kan være mer synlig. Voldelig ekstremisme var når noen kunne akseptere vold som løsning i radikaliseringsprosessen. Den ene informanten uttrykker;

«Voldelig ekstremisme er ganske enkel for da er det snakk om lovbrudd»

Mens en annen oppgir;

«Hvis en planlegger å drepe noen eller lager detaljert plan om det, så kan man bli dømt for det. Hvis du skaffer deg våpen, bevæpner deg sjøl med våpen, da har du bikket. Men det er ikke ekstremisme hvis man deltar i en demonstrasjon uten tanke på vold. Noen ganger er det snakk om adrenalin kick. Man vet ikke hva saken handler om, men blir med for man ønsker å «dø for noen». Søker spenning».

Gjennom årene har det vært mye fokus på voldelig islamistisk ekstremisme med gode grunn, men i intervjuene har jeg bevisst ikke ønsket å sette føringer på hverken ekstreme islamister eller høyreekstremister. Det har vært ønskelig å se hva som har fallet naturlig for informantene å ta utgangspunkt i siden det har også vært utvikling av høyreekstremisme i Europa samt Norge. 2 av 3 informanter brukte eksempler fra høyreekstremisme under prat rundt voldelig ekstremisme. Dette tok jeg som indikasjon på at dem sitter med gode erfaringer høyreekstremisme også og har gjort noen tanker om høyreekstre bevegelsen som er i lufta for tiden.

5.1.3 Tidlig identifisering

Tidlig identifisering er blant fokusområdene til SaLTo under tiltakene i handlingsplanen og derfor ønsket jeg å utforske rundt bekymringsmeldingsprosedyren, om dem kommer tidlig nok eller ikke og hvordan håndteres en bekymringsmelding. Under alle tre intervjuene ba jeg informantene om å fortelle blant annet om prosedyren på hvordan en bekymringsmelding kommer og håndteres og om det er noen utfordringer ved det i deres bydel. Det var også ønskelig å vite om dem hadde opplevd å få bekymringsmelding for sent i noen tilfeller og om det kunne ha blitt unngått.

Det alle tre informantene kunne nevne var bekymringsmeldingen kom som regel fra dem som jobbet i førstelinjetjenesten i bydelene som for eksempel NAV, barneverntjenesten og skoler. Dette fordi mange av aktørene kommer i kontakt med forskjellige instanser på en eller annen tidspunkt. NAV var nevnt med trykk fra alle 3 informantene for dem over 18 år. En av informantene uttrykker;

«Bekymringen kan komme fra psykisk helsearbeider og NAV, spesielt rundt dem voksne. Ytringer som kommer i møte med NAV kan gi grunnlag for bekymring. Bekymringsmelding kommer veldig sjeldent fra politiet».

Alle tre bydelene opplevdes å ha forskjellige rutiner når det gjelder diskutering av bekymringsmelding. Den ene informanten sin bydel fikk nylig vedtatt og forankret i bydelen at meldende instans skal diskutere bekymringsmeldingen med sin nærmeste leder først og

deretter melde til SaLTo-koordinator uavhengig om saken avsluttes eller ikke på arbeidsplassen.

Samme informant uttrykker;

«I 2019 var det ingen bekymringsmeldinger til meg via bydelen. Det å melde bekymring lå ikke i rutinen, så da vet man ikke om det skyldtes at ingen så noe eller melderer meldte til lederen og lederen gjorde en sunn vurdering eller ufornuftig vurdering og avskrev for tidlig. Dette ga ikke full oversikt, men et grunnlag for endring».

Mens i den andre bydelen diskuterer man med sin SaLTo-koordinator ved behov og i tredje bydelen er ekstremistkontakten fra politiet så godt kjent i bydelen av fritidsklubber, skoler og tjenester i førstelinjetjenesten at meldende instans tar som regel direkte kontakt med vedkommende og diskuterer bekymringen. SaLTo-koordinator i samme bydel blir informert om bekymringen selv om det ikke er behov av bistand. Ellers får vedkommende bekymringer direkte fra NAV som de vanligvis går videre med.

Når det gjelder bekymringsdeling fra innbyggere og det lokalsamfunnet, kunne den ene informanten fortelle at dem har en arena for det, men har noe mer å gå på. Det har vært få saker i bydelen, men det jobbes med saken for å skape ordentlig arena for det. Samtidig uttrykker vedkommende at det er ikke snakk om mange saker og derfor trengs ikke problemet å gjøres større enn nødvendig. Mens i en annen bydel kom det ikke mange bekymringsmeldinger på de unge siden ekstremistkontakten var godt kjent blant fritidsklubber og bydelen. Det var de samme informantene som fikk bekymringsmeldinger for det meste fra førstelinjetjenesten i bydelen på de voksne.

Det var en felles forståelse for at det er vanskelig å påpeke om bekymringsmeldingene er kommet tidlig nok eller om det kunne ha kommet tidligere i de tilfellene dem har hatt. Det uttrykkes av informantene at det trengs mengde med kunnskap i forskjellige instanser for å kunne vite og eventuelt identifisere tidligere.

Den ene informanten uttrykker;

«Dette er et sårt punkt. En 30 år gammel mann kan selv radikaliseres seg gjennom youtube. Så graver man i historien og ser at det er rus historikk for lenge tilbake. Det er ikke sikkert at man burde ha visst det før. Tidlig inn i en prosess krever stort kunnskap om apparater rundt»

Det uttrykkes at det er vanskelig å vite når tidlig identifisering begynner da noen ganger kan årsaken til ekstrem radikaliserings være noe helt annet enn selveste ideologien. Hvis andre

årsaker tidlig identifiseres så kan blant annet ekstremisme forebygges. Dette kommer vi tilbake til senere i oppgaven.

Under intervjuet kom vi også inn på yringsfrihet. Informantene oppgir at det er yringsfrihet i Norge, noe som respekteres til en viss forstand. Som nevnt tidligere, kan en delta i en demonstrasjon uten å dele samme syn om ideologien. Vedkommende kan delta på grunn av andre årsaker som tilhørighet og fellesskap. Den ene informanten oppgir også at en måte gjøre tidlig nok identifisering kan forekomme hvis man får inntrykk av gjennom bekymringsmeldinger at det er blitt et miljø av mennesker med like holdning og ytringer. Informanten oppgir at det derfor er viktig med rutine på at alle bekymringsmeldinger skal til SaLTo-koordinator uavhengig alvorlighetsgraden. En slik rutine er derfor blitt opprettet, og det hjelper koordinator i bydelen med å eventuelt fange opp «ensomme ulver».

Det beskrives videre at det er riktig å reagere når en bekymring oppstår og ta utgangspunkt i det enn å bruke tid på å undersøke når kunne ha blitt gjort hva. En informant oppgir;

«Når meldingen kommer det er da det er riktig å reagere. Må tenke fremover, kan ikke klandre andre «burde ha gjort det».

Samlet sett var det bred enighet om at det er vanskelig å påpeke om bekymringsmeldingene har kommet tidlig nok i bydelene eller ikke, men to av informantene ga eksempler på to profilerte saker utenfor Oslo der det allerede var tegn på endringer, men det ble ikke oppdaget og gjort noe med.

Den ene informanten refererer til de to søstrene som reiste til Syria.

«Vi hadde in fiktiv case på praktikantnettverk i Oslo en gang, men den handlet om søstrene. En type miljøteam med rådgivere, miljøarbeidere, utekontakten, forebyggende politi møtes med jevne mellomrom er tilstede på deres skole nå. Hvis det teamet hadde eksistert den dagen, så hadde vi kanskje sett konturen av miljøet. Det er nok ingen konklusjon, men å se individ i kontekst, kunne ha gjort at man var mer på. For eksempel kjelleren der dem dro for leksehjelp, men ikke sikkert».

Informanten uttrykker at hvis det var nok med ressurser tilstede på skolen så kunne muligens endringene ha blitt oppdaget og blitt fulgt opp og dermed identifisert tidligere. I dagens digitalverden kan radikaliseringsen også foregå over internett. Det vil derfor aldri være mulig å tidlig identifisere selveste ekstreme radikaliseringsen for overvåking over aktiviteter digitalt vil ikke være mulig og lovlig generelt.

Mens en annen informant setter spørsmålsteget over Manshaus saken og uttrykker;

«Der har det vært bekymringer og det er merkelig at dem ikke ble tatt mer alvorlig»

Det er kjent sak i media at noen medelever til Manshaus på folkehøgskolen hadde delt sine bekymringer rundt hans ekstreme holdninger og meninger med høgskolen. Det er satt spørsmålsteget over hva utfallet av bekymringsmelding ble siden han utførte sin terrorhandling på moskeen i Bærum. Men det er nesten umulig å vite om høgskolen fulgte dette opp med politiet/PST da dem ikke vil kunne hverken bekrefte eller avkrefte på grunn av taushetsplikten.

5.1.4 Samarbeid på tvers

Informantene ble spurt av meg om hvem dem mener må samarbeide mest med politiet for å kunne få til god nok forebygging av voldelig ekstremisme da dem ikke kan gjøre det alene. Det var fellesforståelse blant informantene at førstelinjen som NAV, barneverntjenesten og helsevesenet samt religiøse trossamfunn var veldig viktige instanser og arena på grunn av at mange av aktørene er i kontakt med dem. Ved spørsmål om det var noen utfordringer i samarbeidet, kunne to av informantene uttrykke at samarbeid i seg selv var ikke et problem, men det kunne være noe treghet pga mangel på ressurser og taushetsplikt i samarbeid med noen av instansene. Taushetsplikten er forankret i lovverket og skal mye til for å oppheve det uten samtykke.

Da jeg spurte hvem dem tenkte politiet og dem trenger å samarbeide mest med for å få til forebyggende arbeid, svarte den ene informant:

Vi må ha med for eksempel NAV og barneverntjenesten. Politiet kan trenge informasjon om psykisk helse, bolig og ytelser. Noen ganger trengs denne informasjonen for risikovurdering.

Men i om. taushetsplikten oppleves som sterk, kan det bli utfordringer.

«Samarbeidet blir en utfordring ift. lovverket. Det er ikke bare å gi ut den informasjonen».

Ansatte kan ikke bare gi ut informasjonen selv om det er politiet som etterspør og man er kjent med formålet ved spørsmålene.

SaLTo-koordinator i bydel x forteller at det utvikles en bydelsstrategi for å håndtere saker der bekymring eller risiko blir oppdaget. Det anbefales å ta med leder/beslutter i møter der beslutning må tas.

Ellers var det fellesforståelse for at trossamfunn var viktig samarbeidspartner for forebygging blant islamsk ekstremisme. En SaLTo-koordinator forklarer hvor godt samarbeid det er med religiøse organisasjoner i bydelen gjennom samarbeidsmøter med politiet. Det forklares også at i enkelte muslimske miljø er dem vant til å ordne internt og da kan det blir noen utfordringer som løses gjennom slike samarbeidsarenaer. Informanten uttrykker det slik;

Der er det faste store møter på en politistasjon der et utvalg jobber med saker der man jobber med å skape allianser i fredstid. Det gjør jo at vi har muligheter til å dekke det på flere måter. Selvfølgelig er noen av de muslimske miljøene vant til å ordne sjæl. Der blir det klæsj. For å bryte ned barrierene funker disse samarbeidsarenaer.

5.1.5 Tanker om kompetanse og kompetanseutvikling i bydelen

Da dette feltet(radikalisering og voldelig ekstremisme) er et stort tema uten fasit svar, kan det være vanskelig å vite hva er riktig og viktig kompetanse å ha for å forebygge. Dette fikk meg til å stille spørsmål til SaLTo-koordinatorer relatert til kompetanse utvikling, om dem opplevde at det var tilstrekkelig med kompetanse på feltet i deres bydeler. Alle tre informantene mente at det var kompetanse i deres bydeler, men om det er nødvendig med høy og spiss kompetanse på radikalisering og ekstremisme var en annen sak.

I den ene bydelen var det ønskelig fra SaLTo-koordinator å ha grunnopplæring i feltet inkludert i opplæringen til nyansatte. Dette var ønskelig for å sikre at arbeidsplassen alltid har kunnskap, selv når det ble eventuelle turnover og nye ansatte ble ansatt. Samme informant mener også at det ikke er nok kunnskap om feltet og det blir heller aldri siden en del av kunnskapen fortsatt ikke finnes. Men systemet for kompetanse utvikling kontinuerlig forberedes og det er drevet flere tiltak gjennom kurs på skoler, NAV og fritidsklubber for å heve kunnskap i bydelen.

Mens en annen koordinator uttrykte at det ikke er nødvendigvis viktig med høy kompetanse på tematikken, men man bør heller bli god på å forebygge ekskludering fra samfunnet. Informanten uttrykker det slik;

«Det er ikke nødvendigvis viktig med kompetanse på feltet, men heller være god på å forebygge utenforskap og være god på å fange ord og uttrykk som er bekymringsverdige. Det viktigste for meg er at ansatte vet hvor dem kan gå og dele bekymringen. Kan ikke forvente at alle vet alt. Viktige er å kunne se hele mennesket og forebygge»

Her poengteres det at man bør heller fokusere på at ansatte har verktøy for å se hele mennesket hvis det skal forebygges. Samtidig er det viktig at instansene vet hvordan og hvor bekymringen skal deles.

Det samme budskap uttrykker en annen informant;

«Det viktigste er ikke spiss kompetanse, men forebygge utenforskap og jobbe med inkludering»

Informantene har også samme budskap om at viktigste er at ansatte i bydelene vet hvem dem skal kunne kontakte for å drøfte bekymring. En informant pleier sammen med ekstremist kontakten fra politiet å ha samtaler med ansatte i bydelen ved bekymring for å betrygge at det finnes noen andre i bydelen til å diskutere saker relater til dette feltet. Leder blir også inkludert i samtalen slik at noen i ledelsen får litt eierskap til saken.

5.1.6 Dem unge vs. voksne og fellestrekk

Siden de forskjellige terrorangrepene i Europa og Norge er utført av aktører i forskjellige alder, ønsket jeg å undersøke om SaLTo-koordinatorer hadde noen tanker om det er noen felles trekk dem opplever blant aktørene samt om dem opplevde at det var enklere å nå den ene aldersgruppen enn den andre. Alle tre informantene kunne nevne at psykisk helse var noe som kom frem i nesten alle saker. Dem tre opplever også at det er enklere å nå de unge i bydelen siden det er som regel allerede etablert en arena rundt dem. De fleste går som regel på skole eller er i kontakt med andre instanser og arenaer som for eksempel barneverntjenesten og fritidsklubber. De unge er også mer verbale og uttrykker tydelig.

Den ene informantene oppgir;

«Det er mye lettere med de yngre. Dem uttrykker seg lettere og det er lettere å se dem ute siden flere voksne er tilstede. Voksne er på en annen arena og derfor er det vanskeligere å breakup».

Det fremgår av intervjuene at alle tre informantene mener det er noe vanskeligere å nå de voksne iom. dem er som regel mindre synlige i kontrast med de unge som kan identifiseres på andre arenaer. 2 av informantene forteller at i deres bydel er det opprettet samarbeid med andre i lokalsamfunn som for eksempel noen spesifikke religiøse og trossamfunn. I den ene bydelen er samarbeidet forankret i samarbeid med SaLTo-koordinator, mens i den andre er det forankret gjennom politiet. Ene informantene nevner at det er muligens flere av de enslige

40-åringene blant de høyreekstreme i bydelen og man bør lete derfor annerledes og tenke mer på nye metoder.

Informanten uttrykker slik;

Det er kanskje mer av ensomme 40 åringer og det er kling kjent i Oslo. Vi må lete kanskje litt annerledes og tenke mer. I vår bydel er det stor prosent av enslige voksne

Mens ved mitt spørsmål om fellestrekk uttrykker en informant at det er vanskelig for vedkommende å svare på det og muligens andre instanser vil kunne svare bedre. Han oppgir allikevel dette;

«Jeg tror andre kan svare på dette enn meg. Det jeg kan se av sakene vi har og blir sittende med, er psykisk helse vesentlig bestandig»

Ved oppfølgingsspørsmål rundt om det var kjennskap til diagnoser, var informanten åpen om at det er ønskelig å vite, men koordinator har ikke rett til innsyn. Informanten viser allikevel til SLT-arbeidet i Danmark;

«I Danmark fungerer det slik at dem har egen paragraf som er lagt inn i forebyggingssporet. Det fungerer slik at hvis en SLT-koordinator har et møte, så oppheves taushetsplikten. Politiet kan ikke bruke informasjonen i straffesak, men kan bruke det i forskningen i saken».

Dette fører til at alle samarbeidspartnere fritas for taushetsplikten og kan dele informasjonen fritt med hverandre uten å være redd for om hvordan informasjonen brukes videre.

Samtidig så jeg at utenforskap var noe som gikk igjen i intervjuene hos alle tre informantene. En informant uttrykte det slik rundt saker med «ensomme sjeler» og solo-saker i bydelen;

«Jeg har ikke vært bort i en eneste sak der utenforskap ikke har vært tilstede. Det har som regel vært i tidlig ung alder».

5.1.7 Forslag og tanker rundt hva som bør fokuseres på for å få til forebygging;

Avslutningsvis stilte jeg spørsmål til informantene rundt om dem hadde tanker om hvordan et menneske med ekstreme voldelige holdninger kan av-radikaliseres. Det som var felles blant informantene var at tidlig forebygging av utenforskap, aksept av deres situasjon uten å

stigmatisere og inkludering i samfunnet med for eksempel alternative aktiviteter var hovednøkkelen.

Følgende ble uttrykt av den ene informanten;

«Det første vi må gjøre er å hjelpe mennesket til å leve et helt normalt liv. Det kan være skikkelige kriser eller det kan handle om å ikke klare å være på jobb. Mange føler seg annerledes og det gjør vondt»

En annen informant uttrykker også at det er enda viktigere å fokusere på inkludering av de som er alene og sliter med utenforskap.

Informanten uttrykker det slik;

«Dem vi skal kanskje være mest oppmerksom på er dem som sitter for seg selv. Vi må se hvordan vi kan inkludere dem før større ekstreme miljø inkluderer dem. Men fordelene med miljøene er at dem kan overvåkes for dem er ofte kjent. Ulempen er at dem trekker med flere».

Det blir lagt vekt på intervjuet hvor viktig det er å identifisere tidlig dem som er alene for å unngå at dem blir knyttet et større ekstremt miljø.

Det som også var gjennomgående blant informantene i intervjuene var at på de unge er det mulig å koble til mentorer for å forebygge dem gå mot ekstreme miljø. Mentor ordningen vil kunne hjelpe aktørene med å sette fokus på andre interesser vedkommende har og om det er noen andre utfordringer, som helse, som det bør fokuseres på. Informanten gir et eksempel av en aktør som var i kontakt med en Mentor etter fengselsopphold. Aktøren trengte trening i å hvordan kunne håndtere å være på en café for dette var noe vedkommende hadde problemer med, og da ble fokuset på det for personen og Mentor. Mens en annen trengte praktisk veiledning i å hvordan ringe Lånekassen og andre praktiske ting, og da ble fokuset det. Mentor ordningen er et av tiltakene (tiltak 23) i handlingsplanen mot hatytringer og voldelig ekstremisme der de unge lovbrytere, unge voksne og deres familier kan få en mentor for tettere oppfølging og støtte. En av informantene uttrykker allikevel at det alltid ikke er en løsning. Informanten uttrykker at det må være «god klaff» mellom mentor og utsatt personen for å få til god relasjon og godt samarbeid.

Godt samarbeid med religiøse trossamfunn var også gjennomgående.

Det gjennomgående blant informantene var også at det ikke er en felles løsning for alle.

Mennesket må sees i sin helhet og tiltakene bør være tilpasset etter behov.

Etter hvert ble SaLTo-kordinatorer spurt om dem savner noe i forebyggende arbeid mot voldelig ekstremisme. En fellesnevner blant dem var at det kunne ha vært flere ressurser som jobbet med det. «One size fit for all» er ikke løsningen.

«Det kan alltid være mer ressurs. Men det handler også om å være i stand til å prioritere og lage plass, men mange er presset på tid og derfor blir det slitasjer».

Så kommer det også frem gjennom en informant at dette forebyggende arbeidet bør forankres enda mer i regjeringen. Vedkommende formulerer det slikt;

«Jeg savner regjeringen legger igjen øremerkede midler til kommunene for å jobbe med problemet. Det man har gjort er å bygge beredskap etter en hendelse og brukt store ressurser på det, mens forebygging har noen føringer i politiet, sånn som ekstremistkontakter som er veldig bra, men disse personene det gjelder, dem kommer tilbake til kommunen og da må kommunen ha nok kompetanse og ressurser til å håndtere det. Flere av løpene vil gå over tid og selv om dem er få, så vil de kreve. Kravene må komme fra regjeringen siden hittil har det vært opp til kommunene å legge opp»

Informanten uttrykker at forebyggingen hadde vært enda bedre om regjeringen hadde satt av øremerkede midler til det for dette ville gitt utfall med flere ressurser som kunne ha fulgt opp enda tettere.

5.2 Kort oppsummering;

Selv om jeg hadde kun 3 intervjuer, det var nok for at jeg ble sittende igjen med mange inntrykk. Her oppsummerer jeg kort for å samle trådene;

- 2 av informantene kunne uttrykke at deres rolle var å koordinere og samlokalisere ressursene i bydelen samt være en link mellom politiet og kommunene.
- Alle tre informantene uttrykker at radikaliserings ikke nødvendigvis er noe negativt. Det har ført til «revolusjonelle» hendelser i historien. For noen har det også vært, og er, utvei fra kriminelt miljø. Det er derfor noe vanskelig å vite når det er sunn radikaliserings og ekstrem radikaliserings i retning mot voldelig ekstremisme. Tegn på voldelig ekstremisme er derimot mer synlig. Det er da bekymring for vold. Det er bekymring for utvikling av høyre ekstremisme ved siden av islamist ekstremisme.
- Mange bekymringsmeldinger kommer fra instanser i førstelinjetjenesten som jobber med aktørene. Bydelene har noe forskjellig rutine på hvordan bekymringsmeldingene håndteres. Ved spørsmål om tidlig identifisering foregår tidlig nok gjennom

bekymringsmelding, var det vanskelig å fortelle siden det er vanskelig å vite hva er tidlig nok. Det kan være andre faktorer som årsaken til ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme, derfor ikke alltid mulig å vite når en bør være bekymret.

- Samarbeid med førstelinjetjenesten ikke problematisk, men noe treghet pga mangel på ressurser og taushetsplikt
- Ansatte i førstelinjetjenesten (barneverntjenesten, NAV, psykisk helse arbeidere) anses til å være viktige samarbeidspartnere med politiet og PST for å fange opp mennesker med ekstrem radikaliserings og voldelig ekstreme holdninger. Ikke nødvendig med spiss kompetanse på feltet, men heller vite hvem som kontaktes ved behov.
- Samarbeid med det lokalsamfunnet. En informant uttrykte at det er forbedringspotensial der og dem jobber med saken. Det var fellesforståelse for at trossamfunn og religiøse organisasjoner er viktige samarbeidspartnere
- Det er god nok kompetanse i bydelene og utviklingen foregår på forskjellige måter, men det er ikke behov av spisskompetanse hos alle.
- I arbeid med de unge og voksne, kan det være lettere å nå de unge. Det er lettere å kommunisere med dem da de er mer verbale.
- De unge har også som regel flere arena (skole, barneverntjenesten) og derfor kan det være noe enklere å jobbe med dem.
- Vanskeligere å identifisere de voksne enn unge
- Når det gjelder fellestrekk, kunne utenforskap og psykisk helse være en fellesnevner. I mange tilfeller er det blitt sett utenforskap i yngre dager.
- Forebyggende tiltak kan være å forebygge utenforskap i tidlig alder, prøve å fange de ensomme før de blir inkludert i ekstremistiske miljøer.
- Bra erfaring med Mentorordningen som bør brukes videre
- Akseptere deres situasjon, se hele mennesket og jobbe mot inkludering i samfunnet for forebygging mot ekstrem radikaliserings og voldelig ekstremisme.

6 Analyse

6.1 Innledning

Forebygging av utenforskap, jobbe med inkludering og identifisering, hvert fall av soloaktørene, godt samarbeid med førstelinjetjenesten og det lokalsamfunnet i Oslo kommune var noe som var gjennomgående blant informantene. Jeg ønsker derfor å drøfte hvordan førstelinjetjenesten, spesifikt NAV siden instansen ble nevnt og det lokalsamfunnet inkludert

trossamfunn kan bidra med både forebygging av utenforskap samt inkludering og identifisering av aktørene som er i retning radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Som nevnt er årsaken til at noen blir radikalisert og går inn i voldelige og ekstreme grupper ofte sammensatte og komplekse og varierte fra person til person. Det kan være vanskelig å oppdage systematiske forskjeller på individer og deres motivasjoner (Bjørge & Gjelsvik, 2015).

Erfaring fra Oslo, Norge og resten av Europa tyder på at utenforskap kan fremme frustrasjoner, radikaliserings og ekstremisme (SaLTos handlingsplan 2018-2021).

Terrorangrep på Utøya den 22. juli 11 har vært et av de mest ille terrorangrepene gjort av soloterrorist i Europa. SaLTos handlingsplan 2018-2021 får frem at flere soloterror har blitt sett de siste årene i Europa, hvertfall siden 2014.

Både Reiss & Noor (2018) og Lid & Heierstad (2019) samt rapporten til NIBR (2016) anser utenforskap som en felles sårbarhet blant aktørene som går i retning mot voldelig ekstremistiske grupper. Vestel (2016) får frem også at dette kan oppstå når man går gjennom økonomisk krise, noe mange unge går igjennom. PST (2019) får også frem at mange av dem som radikaliseres til både høyreekstreme og ekstrem islamistiske miljøer, er nødvendigvis ikke tilknyttet miljøene på grunn av deres ideologi, men heller sosiale relasjoner og andre forhold for å føle en tilhørighet. I og med at informantene i min oppgave også nevner dette som viktig sårbarhet, forsterker forskernes og fagpersoners teori i denne oppgaven selv om datainnsamlingen ikke kan generaliseres i denne oppgaven.

Forfattere Marte Winsvold, Hilmar Mjelde og Jill Loga trekker utenforskap som den viktigste sårbarhetsfaktoren for radikaliserings (Lid & Heierstad, 2019). Forfatterne skiller mellom materielt utenforskap og sosialt utenforskap derav den førstnevnte følger av at en for eksempel står utenfor arbeidslivet eller utdanningssystemet, mens den andre kan komme fra av at en opplever å bli sett på som annerledes, ikke akseptert eller stigmatisert (Lid & Heierstad, 2019).

Men det skapes også noe tvil hos meg når Norges fremste forskere (Bjørge & Gjelsviks, 2015) på feltet er noe kritisk til teori om sosial eksklusjon som årsak til noen finner motivasjon for å bli radikalisert mot voldelig ekstremisme, da det ikke er nok forskning på det. Jeg velger allikevel i oppgaven å tro at det kan være *et* av årsakene som bør forebygges.

Forebygging av utenforskap kan gjøres med innsats fra storsamfunnet gjennom bevisstgjøring ved å ikke omtale radikaliseringsprosesser som om det potensielt kun gjelder muslimer, da dette kan føre til organisering av motstand, mistillit og utvikling av konspirasjonsteorier mot storsamfunnet (Lid & Heierstad, 2019).

Motivasjonsfaktorer som både Vestel (2016) og Bjørge & Gjelsvik (2015) viser til, viser hva slags identitetskrise og sosiale utfordringer disse sårbare egentlig går gjennom og hvordan dem på basis av dem finner tilhørighet til ekstremistgrupper. Men for å oppdage disse motivasjonsfaktorene, kreves det nok kunnskap i samfunnet på forskjellig arena. Dem som er de «ideologiske motiverte aktivistene» er noe enklere å identifisere i om de allerede kommet så langt i prosessen at dem har gjort seg synlig da dem som regel er mennesker med stemme i lokalmiljø. Bjørge & Gjelsvik (2015) gir jobbtillbud langt unna som et alternativ for å få dem bort fra miljøet. Dette kan være sunt for miljøet å miste en ressursperson med påvirkning, men i en verden av digitale løsninger, vil ikke det være tilstrekkelig. Samtidig vil en slik tilnærming kreve at ikke bare SaLTo-koordinator og for eksempel NAV er involvert i saken, men også PST. Et NAV-kontor i Oslo vil ikke kunne kreve av tjenestemottaker av for eksempel sosialhjelp å flytte til en annen kommune for å jobbe, men om PST vil kunne pålegge vedkommende det, blir en annen sak. Ellers vil det være mulig koble på en til en ressurspersoner på aktører som allerede er kjent av PST og politiet i samarbeid med SaLTo. Alle tre informantene nevnte mentor-ordningen som er et tiltak for de unge og unge voksne. Mentor ordning (som er tiltak nr.23 i handlingsplanen til SaLTo) kan være god supplering for en til en oppfølging, men som den ene informanten uttrykker så har god relasjon og «klaff» noe å si hvis vi skal få til god nok forebygging. Dessuten må aktøren være villig til å ta imot en mentor, noe som uttrykkes å være vanskelig i studie til Lid & Heierstad (2019, s.101). Mennesker som har vært gjennom radikaliseringsprosesser på grunn av andre psykososiale årsaker inkludert utenforskap og ikke selveste ideologien, kan vi anta vil bruke tid på å vise tillit og bygge relasjon med en ukjent person. Det må derfor beregnes god tid til tillit- og relasjonsbygging samt positive interaksjoner for å få til resultater (CERTA-rapporten, 2016).

Selv om det er mye fokus på forebygging på mikronivå på tematikken, får flere fagpersoner inkludert Weine & Ahmed (2012) frem at god generell forebygging vil også være når foreldre, nabolaget og venner også er involvert. Det er som sagt vanskelig for både myndigheter og ansatte i førstelinjetjenesten å alltid være på «vakt» og derfor trengs det noen som er bevisstnok utenfor også. Bevissthet skal samtidig ikke innebære at menneskene rundt skal

hele tiden være obs eller lete etter tegn til radikaliserings og voldelig ekstremisme, men heller vite hvordan dem skal reagere og håndtere hvis dem er bekymret for noen.

Som Lid&Heierstad(2019) også påpeker, det er viktig med at radikaliserings ikke betegnes som kun for muslimer i samfunnet, for dette kan føre til organisering av motstand, mistillit og utvikling av konspirasjonsteorier mot storsamfunnet. Dette fikk meg til å tenke på viktigheten av hvordan man snakker om tematikken i det offentlige og media. Media har stor påvirkningskraft for det er der mange av oss blir oppdatert på hva som beveger seg i samfunnet og det er gjennom den plattformen mange av oss innhenter oss kunnskap. Vestel(2016) nevner viktigheten av forebygging på mesonivå gjennom involvering av blant annet media for offentlig debatt og der friere samfunnsaktører og staten kan diskutere og uttrykke. Det er viktig at politikere og offentlige aktører ikke generaliserer i språket for det må ikke glemmes at det finnes for eksempel mange religiøse norske muslimer som praktiserer sin tro i fred og ro, og også viser avstand fra voldelig ekstremisme.

Bjørge(2018,s.240) får frem i sin rapport gjennom intervjuene i politidistriktene at dem har vært mest opptatt av islamistisk ekstremisme, og at det er behov for å øke kompetansen og fenomenkunnskapen på høyreekstremisme og utfordringer knyttet til dette i dag. Det å høre informantene mine nevne eksempler fra høyreekstreme miljøer uten at jeg som intervjuer ba om det, var på en måte betryggende, for det indikerte ovenfor meg at dem ikke betegner radikaliserings og voldelig ekstremisme som kun ment for radikaliserede islamister, selv om det har vært stor bølge av det de siste årene i Europa.

Når det er sagt, må ikke dem som har meninger og kritikk mot en religion, skjæres under samme kam som de høyreekstreme for det skal være lov å mene og ytre noe om religion og ideologi uten å bli stemplet som radikaliseret eller ekstremist.

Under min dataanalyse fikk jeg godt inntrykk av det er noe enklere å tenke forebyggende mot utenforskap blant muslimer og radikaliserede islamister iom. det er mulig å samarbeide med konkrete arenaer som blant annet religiøse trossamfunn i motsetning til de høyreekstreme/radikaliserede, spesielt de voksne. Dem unge vil kunne muligens oppdages og samarbeides om med for eksempel fritidsklubber, barneverntjenesten, ungdomshus ol., mens de voksne vil være noe vanskelig i og med dem er myndige og mindre i kontakt med noen apparater frivillig i det offentlige. Dette fikk meg til å tenke på viktigheten av samarbeid med førstelinjetjenesten, spesifikt NAV når det gjelder forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme samt negative tilbakefall. Dette skal drøftes videre, men først ønsker jeg å drøfte

om det er viktig med forankring av fellesforståelse av tematikken i førstelinjetjenesten for et godt samarbeid og forebygging.

6.2 Samarbeid med førstelinjetjenesten

6.2.1 Forankring av fellesforståelse av begrepene i førstelinjetjenesten

«Det er stor usikkerhet knyttet til hva som fører noen personer ut i en radikaliseringsprosess. Det er like usikkert hva som markerer skillet mellom en som er «bare» radikal, og en som er potensielt farlig for sine omgivelser. Derfor er det forståelig at det er utfordringer knyttet til det å forebygge ha en negativ utvikling.»¹⁷

Bakgrunnen for å spørre informantene om deres forståelse for begrepene var fordi som nevnt finnes det ikke en universal definisjon på radikalisering og voldelig ekstremisme. Bjørge og Gjelsvik(2015) er blant de flere forskere og fagpersoner som har uttrykt det. Herz(2016) uttrykker også sine tvil på om førstelinjetjenesten bør ha kompetanse på tematikken da det vil føre dem vekk fra sosialt arbeid og inn til politiarbeid.

Forebygging er et positivt ladet ord, og det innebærer å stoppe noe til å utvikle i negativ retning eller tilbakefall. Dette kan bety at man bør ha nok kunnskap og kompetanse på det fenomenet man skal jobbe med for å kunne se signalene på den negative utviklingen slik at man kan forebygge det godt nok.

Informantene hadde relativt samme holdning når det gjaldt begrepet radikalisering, at det å være radikal nødvendigvis ikke er negativ utvikling. For noen vil det å gå den radikale veien mot sin religion som nevnt være en utvei av for eksempel kriminalitet og rusproblematikk og uten involvering av voldelig ekstremisme. Men når bør man være bekymret? Som den ene informanten uttrykker, så er voldelig ekstremisme tydelig for da vet man at vold er involvert, men så gjelder det å oppdage dem som er på «vei» til å utøve. Det kan derfor være noe vanskelig å tidlig identifisere radikalisering eller hvor grensen går mellom «ekstrem» radikalisering og voldelig ekstremisme hvis dem som jobber med tematikken ikke har fellesforståelse for definisjonen/e og vet hvilke signaler man bør reagere på.

¹⁷ <https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:4207/18-01591.pdf>

En felles definisjon er muligens ikke mulig som mange forskere påpeker, men en diskusjon og samtale rundt tema innad bydelene, som er forankret i system, kan være viktig for å ha mest mulig felles forståelse, samtidig for å unngå at man ikke skjærer alle under samme kam.

Radikaliseringbegrepet har ikke en fast definisjon og vil heller ikke kunne ha det da det er avhengig hva som foregår i samfunnet. Gjennom årene er begrepene radikalisering og voldelig ekstremisme blitt for det meste koblet til islamistisk terror. Den siste tiden etter høyreekstremistiske terrorangrep i Norge, har fokuset på høyreekstremisme kommet mer frem igjen i samfunnet, og begrepene radikalisering og voldelig ekstremisme derfor blitt assosiert med det også. Definisjonen vil derfor være dynamisk og bør derfor diskuteres og oppfriskes med jevnt mellomrom. Så er spørsmålet om hvor viktig og riktig er det for ansatte i førstelinjetjenesten å ha kunnskap om radikalisering og voldelig ekstremisme. Som den ene informanten også uttrykker så er det kanskje ikke behov av spiss kompetanse på fenomenet hos samarbeidspartnere, men dem bør heller kunne jobbe forebyggende mot utenforskap og ekskludering og vite hvem som kan kontaktes ved behov. Dette er noe Herz(2016) også uttrykker ved å være kritisk til at sosialarbeidere i førstelinjetjenesten skal ha økt kompetanse på voldelig ekstremisme. Han og NIBR-rapporten(2016) mener at hvis sosialarbeidere og ansatte får gjort sine primære oppgaver på deres arbeidsplasser, så vil det være forebyggende arbeid i seg selv. Dette kan være godt poeng når det gjelder primær forebygging, der man tenker litt mer generelt at utenforskap og sosial isolasjon kan forebygges ved tilknytting til arbeidsliv og aktiviteter gjennom frivillige organisasjoner og derfor er det ikke behov av økt kompetanse på tematikken. Dette vil være også være riktig tilnærming dersom radikalisering og kontakt til ekstreme miljø ikke ennå er problemstilling, men hvis man bruker denne «generelle forebyggende metoden» på dem som har gått i den retningen med ideologi som motivasjonsfaktor, så vil det være svak tilnærming siden

Informantene nevner at bekymringsmeldingene kommer som regel fra førstelinjetjenesten, spesielt NAV. For å sende bekymringsmelding, må man vite hva man skal være bekymret for gjennom identifisering av risikofaktorer og tørre å reagere på dem. Det er kun da man vil kunne sette i gang tiltak. Videre skal vi drøfte nødvendigheten av førstelinjetjenesten, spesifikt NAV i forebyggende arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme.

6.2.2 Samarbeid med førstelinjetjenesten, spesifikt NAV

Hvilken forståelse vi har av hva det er som skal forebygges, er viktig også fordi det vil diktere hvilke forebyggingsmåter som oppfattes som relevante (Lid & Heierstad, 2019).

Som nevnt er det å forebygge å være i forkant av å utvikle noe i negativ retning eller forhindre tilbakefall. Å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme vil kanskje også minske kriminalitet og også derfor være en generell gevinst for samfunnet.

Mye av forskningen viser at det er vanskeligere å oppdage de voksne da mye er basert på frivillighet hos dem i det mange er bikket over til voksen alder. Noen av informantene også uttrykker at det kan være vanskeligere å avdekke og identifisere ekstremisme blant dem som er over 18 år. Dette er også nevnt under tiltak nr.14 i SaLTo sin handlings 2018-21 at

*«Kommunen og politiet har et svakere, lovmessig grunnlag for å gripe inn forebyggende og oppsøkende når personer er over 18 år. NAV, voksenopplæring, kriminalomsorgen, frivillige organisasjoner, trossamfunn m.fl. blir da viktige samarbeidspartnere».*¹⁸

Dette fordi de ulike instansene har kanskje fra ingen til begrenset kontakt og kontroll og mange av aktørene unngår å være i kontakt med myndighetene eller klarer fint å skjule sine ekstremistiske holdninger selv om de mottar noe form for bistand kommunalt. Dessuten er Oslo i seg selv en dynamisk og storby der mennesker flyttet ut og inn samt internt fra bydel til bydel som kan også gjøre det vanskeligere å holde oversikt (SaLTo- handlingsplan 2018-21).

Som en informant nevner, det er viktig å fange opp de ensomme aktørene før et ekstremistisk miljø fanger han/hun opp. Samtidig vet vi at det er få arenaer å få fange dem opp. Jeg tenker det er enda viktigere å ha fokus på dem med høyreekstreme holdninger i møte med førstelinjetjenesten siden det er få arenaer myndighetene kan komme bort i dem i det offentlige. Det kan antas at mange av dem er i kontakt med for eksempel NAV. Som nevnt av PST(2019) har mange blant dem med høyreekstremistiske holdninger lav utdanning og arbeidserfaring og derfor vil NAV (både kommunalt og statlig) kunne være en instans som skaper alternativ arena og tilhørighet til samfunnet gjennom arbeidsrettet tiltak. Ellers vil mange være i kontakt med NAV fra før hvis dem er uten inntekt og trenger økonomisk bistand for å dekke nødvendige utgifter, så sånn sett kan det også være arena for identifisering.

¹⁸ <https://www.oslo.kommune.no>

NAV besitter med flere virkemidler og har mulighet til å tilby og utprøve forskjellige arbeidsrettet tiltak med tett oppfølging (NAV, 2020). Et godt samarbeid for SaLTo med NAV i førstelinjetjenesten kan derfor være veldig viktig siden instansen kan hjelpe det mennesket med å komme ut i arbeid, selv om personen har lav utdanning og arbeidstilknytning fra før. Som Barstad (2014) også får frem kan tilknytning til arbeidsliv være med på å redusere psykiske plager, men selvfølgelig må det da kartlegges hva slags psykiske utfordringer det primært er snakk om.

NAV har som nevnt flere virkemidler og mulighet for tilrettelegging. Slik tertiær forebygging vil kunne føre til at *medløperne* og de *sosialfrustrerte* til Bjørgo (Bjørgo & Gjelsvik, 2015) får skapt en tilhørighet til en arena gjennom for eksempel arbeidsplass og kjempet utenforskap.

Det kan samtidig være noen utfordringer i denne type inkludering siden mange av aktørene ikke har god erfaring på å være tilknyttet en arbeidsplass samt muligens opplevd sosial ekskludering og mobbing før, og derfor kan ha problemer med å tilpasse seg i et arbeidsmiljø. Det vil derfor være nødvendig at ansatte i NAV har nok kunnskap om personen slik at aktøren kan få tilrettelegging i tiltak ved behov, for eksempel starte med arbeidstrening i et skjermet firma og deretter utprøve og eksponere en arbeidsplass med flere kolleger.

Dette fikk meg til å tenke på om hvor nødvendig det vil være med kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme i et slikt tilfelle. I tilfeller der et menneske har vært i et ekstremistisk miljø og trenger å komme seg ut av det, så vil jeg være enig i at veiledere ved NAV-kontoret i førstelinjetjenesten bør ha kjennskap til hva man bør være obs på ved sysselsetting av en tidligere ekstremist som fortsatt er noe sårbar. Det kan være gunstig å for eksempel ikke finne arbeidstrening i et område som er kjent for å ha miljø med høyreekstreme holdninger slik at det minsker sjanser for at vedkommende kommer bort i mennesker med de holdningene som personen prøver å komme bort ifra. Samtidig vil ikke kun kontakt med NAV i førstelinjetjenesten være tilstrekkelig hvis det er andre psykiske utfordringer i bønn som trenger oppfølging. Samarbeid med andre enheter for eksempel DPS eller psykisk helsearbeider i bydelen vil derfor være gunstig, men da må aktøren ha et ønske om det da det vil være frivillig. Dette kan vi egentlig si generelt om dem som skal jobbe med sårbare mennesker. NAV kan også ha en viktig rolle i forebyggende arbeid mot voldelig islamistisk ekstremisme siden som nevnt i C-REX sin rapport (Carlsson, 2017) har flere ekstremister kommet som flyktninger eller asylsøkere uten skolegang eller lite arbeidserfaring.

Instanser i førstelinjetjenesten som NAV, psykiskhelse arbeidere, boligkontoret er viktige samarbeidspartnere for det vil alltid være noen i radikaliseringsprosess som er i kontakt med kommunale tjenester fra før.

Som nevnt Bjørgo(2018) påpeker at det er behov av en helhetlig tilnærming hvis vi ønsker å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme, men dette vil kreve at instansene kan kunne dele nødvendig informasjon med hverandre ved bekymring for ekstrem radikalisering og voldelig ekstremisme. Som nevnt i datainnsamlingen, kan taushetsplikt oppleves som til hinder ved samarbeid med blant annet NAV, selv om det overordnet er godt samarbeid.

Lid & Heierstad(2019) trekker frem også viktigheten av å kunne diskutere bekymring tidligst mulig er for å identifisere potensiell fare tidligst mulig, hvertfall hos de soloaktørene. Under min datainnsamling fremkommer det at taushetsplikten kunne skape noe treghet og være sterk hos for eksempel NAV. Dette kan være noe problematisk hvis man på en side ønsker å drøfte en situasjon rundt tjenestemottaker uten å avsløre identitet, samtidig ønsker man å diskutere med nok opplysninger slik at alvoret i bekymringen kan diskuteres og vurderes ut ifra god nok informasjon. Men det vil ikke alltid være lett å vite hva som er nødvendig og ikke nødvendig informasjon. Det kan derfor være greit med at ledelsen er involvert i saker med eventuell bekymring slik at den aktuelle bekymringsmelderen kan fritas fra taushetsplikt av noen med bestemmelsesrett rimelig kjapt ved behov. Og hvis taushetsplikt er til hinder og det brukes tid på å finne hvordan det kan løses på ledernivå, så bør det tenkes kreative løsninger som kan avhjelpe inntil en annen forankring er på plass. Det kan for eksempel skapes arena for å kunne diskutere anonymt i påvente av en annen løsning tar plass slik at det kan bli noe diskusjon enn ingen diskusjon rundt saken. Dessuten har alle en avverge plikt som både Lid&Heierstad(2019) og Bjørgo(2018) viser til. Dette kan være noe som blir påminnet av for eksempel SaLTo-koordinatorer i sine bydeler.

Selv om det er nødvendig med samarbeid på tvers i etatene, alt fra staten til førstelinjen i kommunen, er det fortsatt politietaten som skal ha den mest sentrale rollen i myndighetens arbeid med dette temaet(NKVTS, 2018, s.55). Som nevnt har politidistriktene fått radikaliseringskontakter/ekstremistkontakter. Informantene forteller hvordan ekstremistkontaktene er koblet til i bydelene deres, noe jeg anser som viktig også fordi som nevnt er SaLTo et samarbeid mellom politiet og Oslo kommune og derfor er det viktig at politi-kontakten på tematikken har noe direkte kontakt i kommunen hvis hovedansvaret fortsatt ligger under politietaten. Dessuten skal radikaliserings/ekstremistkontaktene skal ha

en nøkkelrolle som bindeledd mellom kommunale instanser som er involvert i forebyggende arbeidet og PST(NKVTS, 2018, s.59).

Forventninger til førstelinjetjenesten om å være med på det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme vil kreve godt forankring av kompetanse og kunnskaps om tema hos ansatte. Det er hvertfall viktig når begrep som radikaliserings ikke har en bestemt definisjon og forebyggende perspektivet kan bli avhengig hvilken ekstremist bevegelse som tar plass i samfunnet. Det vil derfor være viktig med sikring av at det er tilstrekkelig og oppdatert kunnskap om fenomenet innarbeidet hos dem. Som en informant også oppgir at grunnleggende kompetanse bør foreligge hos de ansatte. Selv om jeg ikke har intervjuet noen fra den førstelinjetjenesten i denne oppgaven, så fikk det meg til å tenke at det å føle et ansvar for å jobbe forebyggende med disse komplekse problemene kan også være skremmende for mange ansatte som ikke jobber med dette til daglig. Hva slags holdninger vi har til vanlig kan også påvirke vårt utgangspunkt for bekymring.

Herz(2016) mener at sosialarbeidere i førstelinjetjenesten ikke bør ta på seg slike sikkerhets relaterte oppgaver da dette kan gå utover tillit og relasjon mellom dem som yrkesutøvere og deres tjenestemottakere. Det kan gå utover tillit i den forstand at aktøren fra sin side åpner seg ovenfor sin sosialarbeider/veileder og prater om sine tanker, følelser og meninger og så blir dem presentert ovenfor politiet i form av bekymringsmelding. Hvis det viser seg etter bekymringsamtale mellom politiet og aktøren at det er kun ord og uskyldige tanker og ikke en vei til voldshandling, så kan tjenestemottaker føle seg mistenkeliggjort av politiet uten grunn og dermed tenke at sosialarbeider er grunnen for det og derfor ha utfordringer med tillit til sin veileder.

Dette blir noe motsigende til det Regjeringen uttrykker i sin handlingsplan at for å få til tidlig innsats må flere instanser inn for å få til forebyggende arbeid og tidlig identifisering. Førstelinjetjenesten sin innsats er enda mer nødvendig for å fange opp de solo-aktørene som ellers vi har begrenset tilgang til. Dette er ansett som nødvendig på politisk nivå og derfor har Regjeringen satt inn ekstra fokus på det ved inkludering av 8 nye tiltak derav den ene er rettet mot styrking av kompetanse om tematikken hos NAV og det å fokusere enda mer på å forebyggende arbeid gjennom inkludering av de voksne som faller ut av arbeid(Regjeringen, 2020).

Så er det slik at det forventes av kommunen at dem skal prøve å se helheten i et menneske, familie og lokalsamfunnet og det gir derfor kommunen andre oppgaver enn blant annet

politiet(NIBR, 2016). Samtidig får det meg til å tenke at et menneske vil ikke kunne sees i sin helhet av hverken en sosialarbeider eller psykisk helsearbeider i førstelinjetjenesten hvis ikke aktøren lar seg åpne fullstendig om seg selv og sitt liv over tid. Å skape god relasjon til dem som lever kanskje et liv i det skjulte vil kreve tid og ressurser, noe som vil kreve forståelse og prioritering rundt relasjonsarbeid fra ledelsen i virksomheten, noe dessverre alle kanskje ikke vil kunne prioritere det på grunn av andre oppgaver som er også viktig å håndteres.

Carlsson(2017,s.23) uttrykker det slik;

The role of the municipalities is not to throw as much resources and energy into the more specific prevention of extremism. This must be balanced to all the other challenges the municipalities are expected to handle

Det komplekse i dette feltet er at det er mye fokus på tidlig identifisering for godt forebyggende arbeid, men tydelig tegn vil ikke komme frem til aktøren ikke gir noe form for tegn enten ved deling av en tanke eller bli sett i kjente ekstreme miljøer. Det er derfor et poeng i budskapet til Herz(2016) og NIBR-rapporten(2016) at ansatte i blant annet førstelinjetjenesten bør jobbe forebyggende gjennom å jobbe godt med sine primære arbeidsoppgaver slik at dem kan fylle opp deres generelle behov for å gi et stabilt liv og tilhørighet til samfunnet og dermed forebygge at mennesker med andre utfordringer enn den ideologiske tilnærmingen lar seg bli radikaliserte. Dette vil kunne fungere fint for de sosial frustrerte og medløperne til Bjørge & Gjelsvik(2015).

Som den ene informantene nevner, er det muligens mange av de ensomme i 40 års alder blant de høyreekstreme i deres bydel og det er kjent i Oslo. Hvis det tas utgangspunkt i PST(2019) sin rapport, kan det samsvare, hvertfall når det vises til dem med høyreekstremistiske holdninger. Det nevnes også i rapporten at lav utdanning og arbeidsledighet var en fellesnevner blant flere av dem i utvalget i rapporten. Dette kan gi mening iom. lav utdanning kan føre til avstand fra arbeidsliv hvis man ser på formell kompetanse som krav i arbeid. Hvis mange har opplevd mobbing, mangel på gode relasjoner gjennom livet og lite arbeidserfaring, så vil dette kunne føre til ensomhet og følelse av ekskludering. Dessuten er arbeidsledighet forbundet med større risiko for dårlig psykisk helse da dette påvirker husholdningsinntekt ifølge Barstad(2016), noe som gir mening siden inntekten vår kan være med på å danne grunnlag for bra eller dårlig levekår.

Dette betyr at samarbeid mellom NAV i førstelinjetjenesten og SaLTo inkludert radikaliseringskontakten er enda viktigere slik at aktøren kan få tett oppfølging og

virkemiddel til å komme ut i arbeid som gir stabil inntekt på sikt. Jeg gjør meg derfor enig i Lid & Heierstad(2019) sin vurdering av nødvendigheten av at førstelinjetjenesten, hvertfall NAV, er inkludert i forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. I et slikt tilfelle er det kanskje ikke behov av spiss kompetanse om tematikken da forebyggingen vil gjøres ved at NAV gjør en god kartlegging av aktøren og samarbeider for å finne riktig nok arbeidsrettet tiltak. Det kan fortsatt være nødvendig med dialog med ansatte i førstelinjetjenesten om temaet. For eksempel kan politiet og SaLTo-koordinatorer ha kjennskap til at det er oppblåsing av et ekstremt miljø eller ekstreme holdninger i deres bydel, da kan det være greit at ansatte på bakkeplan er obs på det slik at dem kan være mer bevisst i arbeid med andre tjenestemottakere og reagere hvis dem får mer eller mindre samme signaler. Slik kunnskap og kompetanse forsterking kan gjøres ved at blant annet at SaLTo-koordinator og ekstremist-kontakten tar kontakt med sine bydeler og snakker generelt om tema og oppdaterer tjenestene. En slik kunnskapsdeling vil være enda mer nødvendig for å kunne identifisere dem med høyreekstreme holdninger iom det er begrenset arena for tidlig identifisering blant dem fra før.

Samtidig er jeg enig med Herz(2016) at sosialt arbeid ikke skal være politiarbeid. Tema som radikaliserings og voldelig ekstremisme kan være skremmende for mange da det er alvor i det og fort kobles mot terrorangrep samt sikkerhet og derfor kan det være nødvendig å uttrykke ovenfor ansatte at politiarbeid er ikke forventet av dem. Førstelinjetjenesten kan bidra i forebyggingen ved å *reagere* når dem innser noe som ikke stemmer, samt drøfte med for eksempel ledelsen eller SaLTo-koordinator eller radikaliseringskontakten hvis kontakten er godt etablert.

Dette fikk meg til å tenke at er virkelig møte med for eksempel et NAV-kontor, barneverntjenesten eller psykisk helsearbeider det første stedet der aktørene uttrykker noe som er bekymringsfullt? Kan det ikke komme enda før? Jeg kan tenke meg at dem med høyreekstreme holdninger er vanskelig å «se» ute i det store samfunnet i kontrast med ekstreme islamister. Som det blir nevnt i datainnsamlingen, så har dem unge som regel en arena og apparat rundt seg som kan lettere identifisere og SaLTo-koordinator kan samarbeide med, mens det er vanskeligere å oppdage de voksne, særlig de solo-aktørene. Dessuten er islamsk ekstremisme således i stor grad knyttet til problemer som er utenfor rekkevidden av de lokale kommunene. Og det er knyttet til problemer som sosial marginalisering og sosial ekskludering som er utfordrende å løse og vanskelig å redusere(Carlsson, 2017,s.6).

Dette tar med meg til drøfting av involvering av det lokalsamfunnet i forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

6.3 Samarbeid med lokalsamfunn

Som både Bjørge(2018) og Vestel(2016) mener er det kompleksitet i årsaker bak hvorfor noen radikaliseres og blir voldelig ekstremist. Det kan være like kompleks å forebygge både før, og tilbakefall i ettertid og derfor er det nødvendig at flere jobber sammen om forebyggingen innad kommunen. PST, politiet og kommunen selv anerkjenner at virkemiddelapparatet til kommunen er viktig for å få til god forebyggende arbeid med hele mennesket(NIBR, 2016). Bjørge(2018,s.242) viser også til intervjuer med erfarne politiansatte som uttrykker viktigheten av familie, venner og nærmiljø for å oppdage personer i radikaliseringsprosess/og eller er i kontakt med ekstremt miljø.

Informantene kunne uttrykke at samarbeid på tvers av instansene opplevdes ikke som et problem, men det kunne være noe treghet blant annet på grunn av mangel på ressurser og som nevnt taushetsplikt. Mangel på ressurser er ikke ukjent fenomen mange steder i førstelinjetjenesten i kommunen. De fleste arbeidsoppgavene i førstelinjetjenesten i kommunen innebærer å jobbe tett med mennesker og deres både psykiske og sosiale utfordringer, noe som krever tillit og relasjonsbygging for å få til godt arbeid. For eksempel en sosialveileder i NAV som har ansvar for både saksbehandling, kartlegging og oppfølging samt skal være klar for akutte henvendelser på 70-90 mennesker på sin rode, vil ikke alltid ha mulighet til å sette av god tid på relasjonsbygging. Dessuten vil en ansatt på NAV kunne jobbe med det i tidsrommet kl.8-16.00 jobb. Hva med utenom det? Det trengs derfor gode arenaer utenom som kan være fristende for aktørene å møte opp på. Dette bringer igjen viktigheten av inkludering av lokalsamfunn i forebyggende arbeid.

En annen grunn for inkludering av lokalsamfunn i forebyggende arbeid kan være mangel av ressurser og dilemmaer med taushetsplikt i førstelinjetjenesten. Om man inkluderer lokalsamfunnet mer, vil det indirekte også gi flere ressurser i det forebyggende arbeidet samt taushetsplikten ikke vil være til stor hinder ved diskutering av bekymringsmelding iom. det er ikke noe for eksempel fritidsklubber, trossamfunn, familie og venner trenger å forholde seg til på samme måte som i førstelinjetjenesten.

Blant informantene fikk jeg et godt inntrykk av at ekstremistkontakten var vel kjent i bydelen og derfor ble ikke alltid SaLTo-koordinator koblet på, men dem ble informert om

bekymringene. Dette anser jeg på en side som en positiv metode å jobbe på, for hvorfor skal en SaLTo-koordinator kobles på hvis det ikke er behov og ekstremistkontakten fra politiet har god relasjon til det lokalsamfunnet og kan jobbe direkte. Dette tar meg til forskningen gjort på community policing av OSCE(2014) som viser viktigheten av at politiet har en god fot inn i det lokalsamfunnet. Sosiale tiltak som involverer politiet og enkelte ekstreme miljø vil kunne bidra i forebyggende arbeid mot tematikken for det vil skape en uformell setting der både politiet og aktørene kunne prate og diskutere sammen tema av interesse og få bedre innblikk i hverandres utgangspunkt bak deres holdninger. Bjørge(2018) viser til intervjuene med politifolk og får også frem viktigheten av politiets nærvær i lokalsamfunn ved å være tilstede, følge med og ha kontakt med miljøene kan virke forebyggende i seg selv. Slike forebyggende tiltak kan være enda mer relevante mot høyreekstreme miljø. I retning ekstreme islamistiske miljø er det også behov, men med den gruppen er det mulig å samarbeide med for eksempel religiøse trossamfunn. I forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig høyreekstremisme, må det derfor skapes «egne» arenaer, hvertfall for de over 18 år, noe som nesten er umulig.

Samtidig er det flere faktorer som må tas med i betraktning ved slike tiltak som for eksempel er det nødvendig med et slikt tiltak i hovedstaden der høyreekstreme har lite bolig-tilknytning? Kommunen og bydelene vil neppe sette inn ressurser og økonomi på tiltak som vil være ment for fåtall. På en annen side viser SaLTo til tiltak 31 i sin handlingsplan der det informeres om muligheten til å søke om tilskudd hos Oslo kommune for kriminalitetsforebyggende tiltak samt statlig tilskudd ordninger for forebyggende tiltak for voldelig ekstremisme.

Det er ikke ukjent at mye av fokuset på forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme har vært i retning islamistisk ekstremisme generelt i Norge, men det var fint å se at SaLTo-koordinatorer også er obs på bevegelsen av høyreekstremisme også da dem nevnte noen eksempler og delte tanker uten at jeg spurte spesifikt om det.

Involvering av lokalsamfunnet er uansett viktig i forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme både for å få til tidlig identifisering, forebygging av utenforskap gjennom inkludering samt for å skape forståelse av at det må sees på som et fellesansvar for å få til god forebygging og godt samfunn.

I CERTA-rapporten(2016) nevnes også at hvis lokalsamfunn viser støtte til ofrene i internasjonale konflikter gjennom politiske debatt, innsamlinger og lokale aktiviteter så vil dette også bidra med å vise de radikale, som har troa på at kun vold er svaret i slike konflikter,

at et samfunn kan svare slik også. En slik tilnærming på mesonivå som Vestel(2016) viser til, vil kunne gi primærforebyggende effekt.

Selv om dårlig psykisk helse ikke nødvendigvis er årsak til radikaliserings og voldelig ekstremisme, men i følge NKVTS(2016) og Vestel(2016) er det ikke uvanlig med at det er fellesnevner blant disse solo-aktørene på grunn av sosial isolasjon og følelse av mislykkethet gjennom barndommen og ungdomsårene. Som informantene oppgir, så er det som regel noen bemerkninger rundt psykisk helse når det er bekymring rundt en person, men det var viktig å se helheten for det kan dukke opp noe annet bak dårlig mentale helsen. For det forebyggende arbeid, vil derfor tidlig identifisering være godt grep slik at andre faktorer, om det er relatert til for eksempel mangel på tilhørighet, identitetskrise, opplevelse av urettferdighet eller noe annet, bli fanget opp og jobbet med i sin helhet slik at aktøren blir mindre fristet til å la seg bli radikalisert.

Men slik forebygging er noe lettere å få til hos de unge da det finnes arenaer for dem å bli sett i det offentlige i kontrast med de voksne.

Ut ifra min forståelse, er det vanskelig å se de solo-aktørene i retning høyreekstremisme som ikke har spesifikke arenaer som kan kobles på i det offentlige sånn som kanskje ved bekymring for ekstrem islamisme der religiøse trossamfunn kan forsøkes å kobles på. Det er muligens noe unaturlig å be for eksempel Stopp Islamisering av Norge(SIAN) å jobbe forebyggende mot høyreekstremisme som kan kanskje deler samme ideologi, bare uten vold. På en annen side kan dem kanskje bidra i forebygging av voldelig ekstremisme ved å akkurat gi tilhørighet til disse menneskene uten motivering av voldsbruk, men det vil muligens være en risiko å ta da det vil være usikkerhet rundt om dem ikke bidrar med å forsterke radikaliseringsen.

Derfor vil andre arenaer som fritidsklubber, ungdomshus, aktiviteter for de voksne være viktige å skape for å lage en alternativ arena der man kan danne nye venner og bekjentskap. Samtidig tenker jeg at det er viktig å ha med i betraktning her også at dem som har knyttet seg til ekstremistgrupper på grunn av utenforskap/sosial eksklusjon eller andre sosiale utfordringer enn selveste ideologien, kan møte på utfordringer i nye sosiale settinger også da dem har slitt med å skape tilhørighet før. Dem vil derfor ha behov av ressurser rundt som har forståelse og nok kunnskap samt kreativitet for å finne måter å inkludere vedkommende på. I slike tilfeller med tertiærforebyggende tiltak(Bjørge, 2018), kan for eksempel Mentor ordning være et alternativ her også. Men som nevnt kan relasjonsarbeid kreve tid for det å jobbe med

sårbare mennesker vil nok kreve tålmodighet, styrke og empati. Det bør derfor være ressurser med oppriktig engasjement og tålmodighet samt noen som kan forplikte seg over tid siden relasjonsbygging kan ta tid.

Forskning har vist til at mange av aktørene ikke har nok inntekt og ellers kan ha andre psykiske og sosiale problemer som igjen fører til at dem er langt unna arbeid. Lav inntekt eller økonomi til vedkommende bør tas med i betraktning når man prøver å involvere aktørene i sosiale aktiviteter som har noe form for kontingent og andre utgifter ved seg. Enten bør problematikken rundt økonomi diskuteres ved planlegging av aktiviteten ellers bør det samarbeides med aktørens NAV-kontor hvis han/hun har en sosialhjelpssak slik at man eventuelt kan legge frem nødvendigheten av aktiviteten ovenfor veileder og det kan dermed vurderes innvilgelse.

Weine&Ahmed(2012) viser også til sin studie om innvandrere og flyktninger fra Somalia i Minneapolis i USA, hvor lett det var å holde seg engasjert i krigen i hjemlandet gjennom kun youtube, spesielt når man bor i samme området med flere som har samme holdning og tilknytning til hjemlandet. Et annet forebyggende tiltak kan derfor gjøres på makronivå når det gjøres bosetting av flyktninger fra krigsherjede land i kommuner og bydeler i Oslo. Man kan for eksempel prøve å unngå å bosette familier med barn i områder som kanskje er kjent for å ha flere mennesker fra samme krigsherjede land. IMDI vil nok ikke alltid kunne ha kontroll på det og det kan muligens ikke forventes heller, mens kommuner som får ansvar for bosetting, bør få kunnskap om det er noen områder som er mer utsatt enn andre slik at dem kan prøve og unngå bosetting av barnefamilier der. Kunnskap om utsatte områder vil ikke alltid kunne være oppdatert hele tiden siden Oslo er en dynamisk by med flytting ut og inn og fra bydel til bydel, men det kan være noe mulig hvis SaLTo-koordinatorer og radikaliseringskontakter involverer for eksempel foreldre og innbyggere i det lokalsamfunnet.

Weine & Ahmed(2012) og NIBR(2016) får frem foreldre og nettverk som viktig rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme siden dem kan i komme i bedre posisjon til samhandling med aktøren ved behov.

Foreldre som har lite tilknytning til samfunnet på grunn av ikke langt opphold i landet, bør hvertfall kobles til lokalsamfunnet etter hvert. Dette for at dem skal kunne føle eierskap til det lokalsamfunnet og samtidig være med på å bidra i å skape et trygt samfunn. Dessuten får foreldrene også mulighet til å bli kjent med områder der unge tilbringer tid og som ikke er så synlige til vanlig. Weine & Ahmed(2012) tanker om at foreldre bør involvere seg mer når

deres barn er mye fraværende og ut av synet på skjulte områder. Et godt eksempel på et tiltak er Trygghetsvandrene i Bydel Sagene. Trygghetsvandrene er et samarbeid mellom SaLTo-koordinator, Forebyggende team og en foreldregruppe ved en skole i samme bydel, der dem vandrer i forskjellige områder i bydelen som er kjent for å være mer utsatt pga blant annet mobbing, språkbruk, rus, uro og voldsepisoder.¹⁹ En slik positiv sosial kontroll vil ikke være kun et forebyggende tiltak mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, men også generell kriminalitetsforebyggende samt betrygge andre i bydelen. Dette i seg selv vil også kunne anses som sekundær forebygging som Bjørge(2018) viser til for disse Trygghetsvandrerene gi en tilbakemelding videre til politiet som eventuelt kan sette inn andre tiltak i visse områder for en kort periode. Samtidig vil det være viktig å huske at et tiltak som fungerer for en målgruppe i en bydel, fungerer nødvendigvis ikke for en annen. Både hvem man skal samarbeide med og hva er ønskelig med samarbeidet, må undersøkes grundig i forkant.

Alle informantene får frem viktigheten av å inkludere trossamfunn i det lokalsamfunnet i det forebyggende arbeidet, og dette drøftes videre i oppgaven.

6.3.1 Trossamfunn sin rolle i det forebyggende arbeidet

Informantene nevner at det er viktig å samarbeide med religiøse trossamfunn i det lokalsamfunnet i forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i Oslo. Dette er også forankret i handlingsplanen for SaLTo som tiltak 10. Både NIBR(2016), Winsvold, Mjelde og Loga(2017) og Lid&Heierstad(2019) poengterer også viktigheten av involvering av religiøse trossamfunn i det forebyggende arbeidet. Dette fikk meg til å undersøke nærmere og se på fordeler og noen utfordringer i samarbeid med trossamfunn for å forebygge utenforskap for å igjen forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Trossamfunn i forebygging mot islamsk ekstremisme kan være med på både primær, sekundær og tertiær forebygging. Som nevnt tidligere skal primærforebygging i utgangspunktet være forebyggende tiltak mot befolkningen. De siste årene har det vært blant annet fokus på å inkludere enkelte muslimske trossamfunn i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, men så er spørsmålet om det er viktig fordi mye av radikaliserings foregår der og derfor er det viktig at politiet og SaLTo har godt samarbeid med dem eller fordi man tenker at trossamfunnene kan tidlig identifisere aktørene og være med på å forebygge veien til voldelig ekstremisme i befolkningen? Winsvold, Mjelde &

¹⁹ <https://sageneavis.no/nyheter/vandrer-sammen-for-en-tryggere-bydel/19.3931?fbclid=IwAR0ZTcRzYz1-YMFQBC9yuZt00M1MJ8GoSGQ0NrAnu7RAhXaqLPG2YRM8w0U>

Loga(2017 s.21) får frem en usikkerhet i sin rapport rundt på hvem befolkningen er i denne sammenheng siden i utgangspunktet kan alle blir radikaliseret. Videre vises det til en rapport lagt frem av PST i 2016 der 18 prosent av de radikalisererte på det tidspunktet var dem som ikke hadde opprinnelig muslimsk bakgrunn, men hadde konvertert seg til Islam(ibid). Så når det er snakk om forebygging av islamsk ekstremisme med primærforebygging, er det hele Norges befolkning, eller er det i utgangspunktet den muslimske delen av befolkningen tiltaket skal rettes mot, er spørsmålet(Winsvold, Mjelde & Loga, 2017 s.21).

Sånn sett kan det sies at forebyggingen bør ha hele befolkningen i bakhodet mer eller mindre hele tiden, men samtidig er det noen fordeler med å involvere trossamfunn i forebygging mot islamsk ekstremisme. Det er slik at de siste årene har det vært en bevegelse av islamsk ekstremisme i Europa selv om det har vært noe mindre den siste tiden. Det er allikevel sannsynlighet for at det kan blomstre igjen nå som høyreekstreme bevegelsen også er blitt sterkere og derfor kan det være et poeng i å fortsette å samarbeide med religiøse trossamfunn for å både kunne forebygge, skape tilhørighet og tidlig identifisere. Involvering av trossamfunn i forebyggende arbeid vil også bidra til primær forebygging ved at dem tilbyr både kompetanse og ressurser samt vil ha større påvirkningskraft på aktørene(Lid&Heierstad, s.100).

I konkrete saker med islamsk ekstremisme vil religiøse trossamfunn være enda mer viktig og da vil tertiær forebygging være en nødvendig tilnærming, men det vil være nødvendig å vite motivasjonen bak.

Hvis vi tar utgangspunkt i 3 av Bjørgo sine motivasjonsfaktorer(Bjørgo & Gjelsvik, 2015), så vil enkelte religiøse trossamfunn kunne forebygge slik;

Mot de ideologiske motiverte aktivistene vil religiøse imamer(«prester») kunne konfrontere aktørene på deres tolkning av religionen og gå i dialog for å kunne påvirke. Det er større sannsynlighet for at en som sitter med ekstremist holdning vil kunne bli påvirket av en som har studert religion og fått anerkjennelse som lærer eller veileder. Det vil være viktig å få tak i de som har ideologien som motivasjon for dem selv er som regel mennesker med påvirkningskraft og derfor kan andre sårbare bli fortere tiltrukket av dem. Trossamfunn kan derfor være en arena der endring i tankegang kan forsøkes ble disse aktivistene, men hvis ikke det endres, må andre alternativer forsøkes, sånn som å gi tilbud på jobb langt unna(Bjørgo & Gjelsvik, 2015). Men, dette vil kreve tett samarbeid mellom ressursene rundt aktøren, inkludert førstelinjetjenesten som NAV i kommunen. Jeg har mine tvil at en som bor og har

nettverk i en storby som Oslo, vil lett samarbeide rundt når det gjelder flytting til en annen kommune for å jobbe og begynne på nytt med å bli kjent med nye mennesker. Hvertfall hvis personen har utfordringer med å sosialisere seg og danne nye relasjoner. En slik person vil trenge mye tilrettelegging og oppfølging på tvers av kommunene.

Så har vi **medløperne** som er på søken etter tilhørighet. Som mye av forskningen viser har sårbare mennesker uten tilhørighet lettere for å havne i ekstreme grupper og kriminalitet. Det er derfor nødvendig for dem å ha en arena for å skape tilhørighet og fellesskap på en annen vis, og for en fortvilet og ensom religiøs ung person, kan et religiøssenter være et slikt sted. Det er viktig å nevne i oppgaven at i denne sammenhengen refererer jeg til trossamfunn og religiøse senter vi er kjent med for å jobbe forebyggende. På lik linje med medløperne, kan de **sosialt frustrerte og marginaliserte** også ha behov fellesskap og sosial arena og trossamfunn kan da også være en arena for sosial inkludering for dem.

Oslo er en storby som med stor andel befolkning med minoritets- og innvandrerbakgrunn derav mange med språkutfordringer og null eller lite tilknytning til arbeidslivet. Når man har begrenset arenaer til sosial tilknytning, vil det kunne skape sosial frustrasjon, spesielt hvis man har kommet som flyktning fra krigsherjede muslimske land. Det er naturlig at man tar med en bagasje med frustrasjon og sinne og derpå opplever mer av det når man bruker lang tid på å få tilknytning til det norske samfunnet. Trossamfunn kan derfor være en god arena for sosial inkludering på riktig måte, hvertfall når det er utdannede religiøse ledere som er gode på gi støtte og omsorg til dem til mennesker i en vanskelig situasjon (Winsvold, Mjelde & Loga, 2017).

Det som er viktig i samarbeid med trossamfunn i Oslo er at man ikke skal ta for gitt dette samarbeidet da dem ikke er pålagt det. Winsvold, Mjelde & Loga (2017, s.23) viser til at trossamfunn står friere til selvstyre enn andre frivillige organisasjoner da dem har friheten til å beskytte sin teologi forankret og derfor får unntak på noen punkter i diskrimineringsloven. Det vil være religiøse trossamfunn som kanskje har veldig ekstreme religiøse holdninger selv om dem ikke utøver eller oppfordrer til vold, men vil ikke ønske å samarbeide med myndighetene da dem kan blir mistenkeliggjort for å drive med radikaliserings og voldelig islamsk ekstremisme.

På en side vil tilknytning til trossamfunn kunne gi identitet, tilhørighet til et fellesskap samt trygghet til en fortvilet muslim, men på en annen side vil det også være nødvendig å sikre at det ikke blir skapt et isolert samfunn i lokalsamfunn som igjen isolerer dem fra resterende

samfunn(Lid & Heierstad, 2019, s.121). Jeg anser derfor samarbeid mellom myndighetene som politiet og SaLTo og religiøse muslimske trossamfunn som godt tiltak, både for å sikre at et eget samfunn i samfunn ikke blir skapt og for å få innblikk i hverandres forebyggende metode for å forebygge samme mål. Tilliten mellom politiet og lokalsamfunnet vil også bedres sånn som Sevinc & Guler(2016) også indikerer til. Det vil også være fornuftig å inkludere for eksempel idrettsforbund, andre frivillige organisasjoner, fritidsklubber for det vil også bidra i at man unngår isolasjon internt i trossamfunnet.

Som det nevnes i CERTA-rapporten(2016) vil det være nødvendig med blant annet kultursensitivitet og kunnskap om feltet for å skape god nok motstandskraft i det lokalsamfunnet. Hvis et lokalsamfunn kan være inkludere innbyggere og engasjerte lokale organisasjoner, så vil flere få eierskap til det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme og forstå at det må beregnes som fellesansvar i samfunnet siden det har mye kompleksitet i seg. Forebygging av utenforskap gjennom inkludering og toleranse for noe som er annerledes i samfunnet vil føre til god forebygging. Dette har også fått meg til å tenke at hvis det er slik at en hel befolkning gjennom lokalsamfunn skal være med på å tidlig identifisere og/eller være med på å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme, da bør kunnskap om slike begrep komme seg til innbyggerne også. Lid & Heierstad(2019,s.121) viser til norsk praktiserende muslimer i sin studie som uttrykker at dem kan få følelsen av at deres religiøsitet er uglesett og uønsket, fordi de på bakgrunn av nettopp sin ikkevoldelige og religiøse praksis blir inkludert i målgruppen for radikaliserings tiltak, og dermed opplever seg mistenkt for å være potensielle terrorister. Som nevnt vil derfor hvordan media uttrykker og snakker om tema være forebygging og til hjelp på meso-nivå og etter hver på makro nivå som Vestel(2016) viser til.

Samtidig blir det naivt å tenke at vi vil kunne være i forkant hele tiden til tross for inkludering av førstelinjetjenesten, lokalsamfunn inkludert trossamfunn. Vi skal prøve å ikke ha så mye kontroll i samfunnet at det skaper negativ motstand og aggresjon, og vi kan heller ikke ha løst sikkerhet som får oss til å føle usikkerhet konstant i hverdagen. Jeg gjør meg derfor enig med Bjørgo & Gjelsvik(2015, s. 256-257) at balansen mellom forebygging av terrorisme og bevaring av et samfunn som ivaretar befolkningens rettsikkerhet og personlig integritet må utforskes videre, selv om det er gjort mye forskning på det før. Uansett vil involvering av førstelinjetjenesten og det lokalsamfunnet på en god og ryddig måte ha noe positiv effekt, selv om det ikke vil garantere stopp på radikaliserings og voldelig ekstremisme, men det kan være med på å minske det til en stor grad.

7 Avslutning og veien videre

7.1 Konklusjon

I mitt empiriske funn var utenforskap samt identifisering, spesielt av solo-aktørene, inkludering og godt samarbeid med førstelinjetjenesten og lokalsamfunn gjennomgående og derfor ble dem drøftet i lys av tidligere forskning i oppgaven som svar på min problemstilling; **«Hva tenker SaLTo-koordinator om forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i sine bydeler i Oslo og er det noen fellestrekk blant aktørene som kan oppdages og forebygges før?»**

Forebygging av utenforskap anses som viktig blant informantene og mye av forskning viser også at det er sammenheng mellom dette begrepet og de radikaliserede selv om enkelte forskere viser til at det er for lite forskning om dette og derfor svakt grunnlag for å tro det. Det kan samtidig antas at det kan være ett av viktige årsakene, men det er allikevel viktig å vite motivasjonsfaktorene bak en radikaliserings hvis vi ønsker å forebygge på en god måte.

I mange tilfeller, spesielt i arbeid med voksne med høyreekstreme holdninger kan det være viktig for SaLTo og eventuelt radikaliseringskontakten å samarbeide godt med førstelinjetjenesten, hvertfall NAV. Dette vil være enda viktigere fordi dem med høyreekstreme holdninger høyreekstremister har ikke noen spesifikke arenaer å bli sett på i det offentlige sånn som religiøse trossamfunn for muslimer med sosiale utfordringer og ekstreme islamister. Høyreekstremister har også lite tilknytting til arbeidslivet fra før samt lav utdanning slik at dem vil finne det vanskelig å komme ut i arbeid på egenhånd.

Hvis NAV og andre virksomheter i førstelinjetjenesten får gjort sine primære oppgaver, så vil det også være forebyggende arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme i seg selv siden mye av forskningen viser at mange har andre utfordringer tilknyttet seg enn selveste ideologien som grunnlag for radikaliserings. Det er samtidig viktig å være klar over at ideologien ikke er grunnlag for radikaliserings for ellers kan det være en sårbar tilnærming som kan føre til katastrofale konsekvenser.

Førstelinjetjenesten bør ha generell kunnskap om radikaliserings og voldelig ekstremisme og samtidig få en oppdatering eller informasjon om det er oppblåsing av ekstreme holdninger i bydelen slik at de ansatte kan være obs i møter med tjenestemottakere og kan reagere hvis dem ser flere fellestrekk. En slik kunnskapsoverføring og informasjonsdeling bør gjøres av SaLTo-koordinatorer og/eller radikaliseringskontakten i bydelen. Samtidig er det viktig å

uttrykke ovenfor ansatte at det ikke forventes at dem skal gjøre politiarbeid, men heller diskutere saker ved bekymring samt hjelpe med å få ut aktørene i arbeidsrettet aktivitet.

Utenforskap og tidlig identifisering vil ikke kunne gjøres alene av førstelinjetjenesten og derfor trengs bidrag fra lokalsamfunn og trossamfunn som informantene også uttrykker som viktig bidrag. Lokalsamfunn kan forebygge ved å skape alternative arenaer for både unge og voksne i form av fritidsklubber, ungdomsklubb og aktiviteter for de voksne, men det er viktig å ha med i betraktning at mange av dem har lav inntekt og derfor begrenset med muligheter for å dekke for eksempel kontingent og andre utgifter relatert til aktivitetene. NAV bør kobles på i forhold til nødvendige aktiviteter hvis aktøren har for eksempel en aktiv sosialhjelpssak. Mentorordning kan være en god supplering ved siden av annen oppfølging, men det er viktig med god relasjon, tålmodighet og forståelse hos mentor for å få til gode resultater.

Et annet forebyggende tiltak på makro og meso nivå vil kunne være å ikke snakke om radikaliserings som fenomen for kun muslimer i media samt skape offentlige debatter, innsamlinger og gjøre lokale aktiviteter for ofrene i internasjonale kriser for å vise de radikale stemmene at det finnes flere måter å gi motsvar på enn vold.

Religiøse muslimske trossamfunn kan bidra både i primær og tertiær forebygging i radikaliserings og voldelig ekstremisme i islamsk retning. Det kan være en arena for både tidlig identifisering da mange er nok i kontakt med dem fra før. Religiøse trossamfunn kan også fungere som en sosial arena for mange som sliter med isolasjon og mangel av tilhørighet. Det kan gjøres flere aktiviteter i regi av dem, men det kan være greit å involvere andre frivillige organisasjoner og idrettsforeninger for å unngå at det blir skapt et samfunn i samfunn som isolerer dem. Så kan det også være fornuftig med politiet involvert i samarbeidet for å øke kunnskap om hverandres forebyggende metodikk, skape tillit og vise at begge parter jobber for samme formål.

Samtidig er det også nødvendig å ha i bakhodet at vi vil ikke alltid være i forkant av radikaliserings og voldelig ekstremisme selv om vi forebygger for eksempel utenforskap gjennom involvering av førstelinjetjenesten og lokalsamfunn inkludert trossamfunn. Men det vil bidra med å begrense negative hendelser samt gi hele samfunnet forståelse av kompleksiteten i det og at forebyggingen er et felles samfunnsansvar.

7.2 Forslag til videre forskning

I denne oppgaven har jeg prøvd å undersøke hva tre SaLTo-koordinatorer tenker og mener om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme samt om dem opplever det er noen

fellestrekk blant aktørene som kan forebygges og identifiseres. For videre forskning, kunne det ha vært interessant å forske i dybden på hvordan frivillige organisasjoner i lokalsamfunn opplever forebyggende arbeid mot tematikken og utfordringer som dem kommer bort i. Samtidig hadde det vært interessant å tenke hva radikaliseringskontaktene opplever av kunne oppleve av utfordringer i forebyggende arbeid med de voksne i retning høyreekstremisme. En annen arena som også kan forskes på er skolens rolle i forebyggende arbeid og hvordan foreldre blir inkludert i det.

Litteraturliste

Barstad, A.(2014). Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det(1.utgave). Cappelen Damm

Bjørge, T. & Gjelsvik, I.M (2015): Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. En kunnskapsstatus. PHS forskning. Oslo: Politihøgskolen. Hentet fra fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/kunnskapsstatus-paforebygging-av-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme/id2415424/>

Bjørge, Tore (red)., Døving, Cora A., Emberland, Terje., Gjelsvik, Ingvild M. & Birgitte P. Haanshuus. 2018. Høyreekstremisme i Norge. Utviklingstrekk, konspirasjonsteorier og forebyggingsstrategier. Politihøgskolen, Oslo.

By- og regionforskningsinstituttet NIBR, Høgskolen i Oslo og Akershus, HIOA(2016). Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Hentet fra: www.kriminalitetsforebygging.no.

Carlsson, Y.(2017). Violent Extremism: Prevention of a wicked problem - the role of local authorities. Hentet fra: [Violent-extremism-working-paper-2-2017.pdf \(uio.no\)](#)

CERTA Intelligence & Security (2016). «Modstandskraft mod radikaliserings og voldelig ekstremisme». Et eksplorativt studie af modstandskraft i udvalgte danske lokalmiljøer. TrygFonden smba. Hentet fra: http://viden.sl.dk/media/5431/modstandskraft_mod_radikaliserings_og_voldelig_ekstremisme.pdf.

Fimreite, A.L, Lango, P., Lægreid, P. & Rykkja, L.H.(2014). Organisering, samfunnsikkerhet og krisehåndtering(2.utgave). Universitetsforlaget.

FN-sambandet(2020). Ekstremisme og terrorisme. Hentet fra:
<https://www.fn.no/tema/konflikt-og-fred/ekstremisme-og-terrorisme>

Forsvarets forskningsinstitutt(FFI), Radikalisering. En studie av mobilisering, forebygging og rehabilitering. Forskningsfaglig rapport 1. (2018). Hentet fra:
<https://publications.ffi.no/nb/item/asset/dspace:4207/18-01591.pdf>

Gule, L(2012), Ekstremismens kjennetegn, ansvar og motsvar, Spartacus Forlag AS

Heierstad, G. & Lid, S. (2019). Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme : norske handlemåter i møtet med terror (1. utg.). Oslo: Gyldendal.

Herz, M.(2016). Sosialt arbete, pedagogikk och arbetet mot så kallad våldsbejakande extremism. Segerstedtinstitutet, Göteborgs Universitet.

Johannessen, S. O. (2013): Politikultur. Identitet, makt og forandring i politiet. Bergen: Fagbokforlaget.

Justis- & Beredskapsdepartementet. (2014). Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/contentassets/6d84d5d6c6df47b38f5e2b989347fc49/handlingsplan-mot-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf.

Justis- og beredskapsdepartementet(2015). Nasjonal veileder for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/b702f87f25274ea5a55eee0800cd7860/nasjonal-veileder-for-forebygging-av-radikalisering-og-voldelig-ekstremisme.pdf>.

Justis- og beredskapsdepartementet(2020). Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme(revidert versjon). Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a7b49e7bffa4130a8ab9d6c2036596a/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme-2020-web.pdf>

Kvale, S. & S.Brinkmann (2015): Det kvalitative forskningsintervju. 3. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lauritsen, J(2020,23.11), Vandrers sammen for tryggere bydel. Sageneavis. Hentet fra:
<https://sageneavis.no>

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress,NKVTS.(2016). Radikaliserings og psykisk helse – En kunnskapsoppsummering(rapport 4). Hentet fra:
https://www.nkvts.no/content/uploads/2016/03/Rapport_4_2016_nkvts_net.pdf

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress,NKVTS.(2019)Bekymringsarbeidet. Dilemmaer og muligheter i lokal forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i Norge. Hentet fra: https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/01/NKVTS_rapport_4-18_Bekymringsarbeidet.pdf.

NAV(2020). Hentet(23.11.20) fra: [Tiltak og virkemidler for å komme i jobb \(nav.no\)](https://www.nav.no)

Nilssen, V.(2012). Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren. Universitetsforlaget.

Nordenhaug, I. & Engen, J.O.(2008). Norge i kamp mot terrorisme. Forlaget: Universitetsforlaget

Organization for Security and Co-operation in Europe(OSCE)(2014), Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach. Hentet fra:

<https://www.osce.org/files/f/documents/1/d/111438.pdf?fbclid=IwAR1i1C2DbHYxFVwgt077Dj1FmDMPd-0Kb2upMG8QFiwqEye0vr8-cFLJvgg>

Organization for Security and Co-operation in Europe,OSCE.(2014). Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism; A Community-Policing Approach.

Politiets Sikkerhetstjenesten,PST. (2020). Nasjonal trusselvurdering 2020. Oslo: Politiets Sikkerhetstjenesten. Hentet

fra [https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/pst_trusselvurdering_2020.p df](https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/pst_trusselvurdering_2020.pdf).

Politiets Sikkerhetstjenesten (PST) (2019). Temarapport: Hvilken bakgrunn har personer i høyreekstreme miljøer i Norge? Hentet fra:

https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/temarapport_pst_-_hvilkenbakgrunn-har-personer-i-hoyreekstreme-miljoer-i-norge.pdf

Postholm, M. B. (2005). Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier. Oslo: Universitetsforlaget.

Radikal Portal(nettavis). Hva betyr radikal og radikalisering?(2005). Hentet fra:

<https://radikalportal.no/2015/03/09/hva-betyr-radikal-og-radikalisering/>.

Regjeringen, Samfunnssikkerhet og beredskap. Hentet 26.11.20 fra:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/samfunnssikkerhet-og-beredskap/id1120/>.

Regjeringen,2016. Aktuelle tiltak mot radikaliserings. Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/no/sub/radikaliserings/veileder/aktuelle-tiltak-mot-radikaliserings/id2398412/>

Reiss, E. & Noor, L.(2018).Radikaliserings – fenomen og forebygging. Forlag: Frekk forlag AS.

Ringdal, K. (2013): Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode. 3. utgave. Bergen: Fagbokforlaget.

Sammen Lager vi Trygt Oslo, SaLTo. Handlingsplan 2018-2021 – mot hatkriminalitet og voldelig ekstremisme i Oslo. Hentet fra: <https://www.oslo.kommune.no>.

Sammen Lager vi Trygt Oslo, SaLTo. Organisasjonskart. Hentet(23.11.20) fra:
<https://www.oslo.kommune.no>.

Schmid, A.P.(2013). Moderate Muslims and Islamist Terrorism: Between Denial and Resistance. ICCT Research paper. Hentet fra: <https://icct.nl/app/uploads/2017/08/ICCT-Schmid-Moderate-Muslims-and-Islamist-Terrorism-Aug-2017-1.pdf>.

Schmid, A. P. (2013). The Routledge handbook of terrorism research. New York: Routledge.

Sevinc.A & Guler, A.(2016). Fighting Terrorism through Community Policing. Hentet fra:
[582-fighting-terrorism-through-community-policing.pdf](#)

Sitter, N.(2017). Terrorismens historie, attentat og terrorbekjempelse fra Bakunin til IS. Dreyers Forlag AS.

Store Norske leksikon(2019), Jupskås, A.R. Hentet fra:

<https://snl.no/h%C3%B8yreekstremisme>

Tjora, A.(2017). Kvalitative forskningsmetoder i praksis. (3. Utgave). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Tjora, A.(2020). Kvalitative forskningsmetoder- i praksis(3.utgave). Gyldendal Akademisk.

Universitet i Oslo, C-REX Senter for ekstremisme forskning(2019). Hentet fra:

<https://www.sv.uio.no/c-rex/forskning/forebygging-og-intervensjon/>

Vestel, V.(2016). I GRÅSONEN – Ungdom og politisk ekstremisme i det nye Norge.

Universitetsforlaget AS

Winsvold.M, Mjelde H.L og Loga. J(2017). Trossamfunn som arena for forebygging av

radikalisering og voldelig ekstremisme. Hentet fra: [Rapport ISF 4 2017](#)

[\(kriminalitetsforebygging.no\)](#)

Informasjonsskriv om prosjektet

Mitt navn er Shilpi Bhatnagar og studerer master i Samfunnssikkerhet og kriseledelse ved Universitetet i Nord(Bodø). Jeg skal skrive en masteroppgave relatert til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme for å forebygge terrorangrep i Oslo. Min interesse for dette tema har vært tilstede de siste årene på grunn av forskjellige terrorangrep i Europa. Jeg valgte derfor å påta meg verv som radikaliseringskontakten for NAV Frogner ved siden av min stilling som ungdomsveileder ved samme kontor i 2016. Etter å ha deltatt på forskjellige nettverksmøter arrangert av SaLTO har jeg fått innblikk i hvordan SaLTO jobber forebyggende og derfor kommet med følgende tema/problemstilling til min masteroppgave:

Forebygging av terrorangrep i Oslo -hvordan opplever SaLTO deres tiltak rundt forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme fungerer?

I den forbindelse ønsker jeg å intervju noen SaLTO-koordinatorer siden jeg er nysgjerrig på hva dem opplever fungerer og eventuelt ikke fungerer av tiltak/arbeidsmetoder som er igangsatt av SaLTO. Jeg er også nysgjerrig på om hvordan samarbeid på tvers av instanser i Oslo-kommune fungerer og hva som eventuelt kunne ha blitt bedre.

Universitetet i Nord er ansvarlig for prosjektet, mens jeg vil være den ansvarlige som behandler informasjonen gitt i forbindelse med denne oppgaven.

Intervjuet vil bli tatt opp på enten mobil eller lydopptak samt notater. Innsamlet data vil bli brukt kun til dette prosjektet og vil bli slettet etter masteroppgaven er levert ca.15.november 2020 og blitt godkjent. Jeg vil bruke lydopptakene for å gjenkalle det som kom frem under intervjuene og noe av innholdet vil bli brukt som utsagn, men det vil ikke oppgis hvilken informant det gjaldt.

Det vil ikke være behov av personligopplysninger som navn, personnummer, bostedsadresse av SaLTO-koordinatorer i oppgaven og dem vil ikke kunne gjenkjennes i prosjektet. Det vil heller ikke bli nevnt hvilken bydel dem jobber for. SaLTO-koordinator kan heller ikke utgi opplysninger om en sak som kan avsløre identitet til en annen person.

Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det beregnes ca 1-2 timer til intervjuet. Sted og tid vil avtales direkte med SaLTO-koordinatorer.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis en SaLTO-koordinator velger å delta, kan hun eller han når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for den hvis den ikke vil delta eller senere velger å trekke seg.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om informanten?

Vi behandler opplysninger om han eller henne basert på deres samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Nord har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis dere har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte dere av deres rettigheter, ta kontakt med:

Shilpi Bhatnagar på 91864432, eller sende en e-post til shilpibhatnagar22@gmail.com.

Dere kan også kontakte min veileder Vivi Marie Lademoie Storsletten på 75517837 eller en e-post vivi.m.storsletten@nord.no.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS kan også kontaktes på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Jeg hadde satt veldig stor pris på om SaLTO kunne ha tenkt seg å stille opp til dette prosjektet da det vil ha stor betydning for meg.

Med vennlig hilsen

Shilpi Bhatnagar

Samtykkeerklæring

Jeg/vi har mottatt og forstått informasjon om Shilpi Bhatnagar sin masteroppgave med tittelen «Forebygging av terrorangrep i Oslo -hvordan opplever SaLTO deres tiltak rundt forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme fungerer?», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta som informant i intervju i prosjektet til Shilpi Bhatnagar

Jeg/vi samtykker til at mine/våre opplysninger som informanter behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca.15.mai 2020

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Rettigheter

Så lenge informanten kan identifiseres i datamaterialet, har hun eller han rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om den,
- å få rettet personopplysninger om seg,
- få slettet personopplysninger om seg,
- få utlevert en kopi av sine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av sine personopplysninger.

Intervjuguide

Bakgrunnsinformasjon

1. Hvor lenge har du jobbet som Salto-koordinator?
2. Hva er dine arbeidsoppgaver som en SALTO-koordinator?
3. Hvorfor ble du en Salto-koordinator?

Begreps definisjon

4. Hva forbinder du med begrepet radikalisering og voldelig ekstremisme?
-Når anses en person radikalisert nok til å være bekymret for den?
-Anses en person som voldelig ekstremist etter å ha utført en handling eller er det tilstrekkelig med at den tenker å utføre en handling?

Bekymringsmelding

5. Hvordan kommer en bekymringsmelding vedrørende radikalisering og voldelig ekstremisme til deg som en Salto-koordinator?
-Hvordan håndteres meldingen?
-Prosedyre i bydelen der du jobber
6. En av strategiene for å forebygge er å tidlig identifisere. Hvordan opplever du at SALTO får til dette arbeidet?
7. Hva synes du har vært utfordrende til nå?
-Fellestrekk?
8. Har bekymringsmeldingene fra andre aktører kommet tidlig nok til SALTO?
-Hva er tidlig nok?
9. Kunne det ha kommet enda tidligere i noen av tilfellene?
-I så fall hvordan?

Samarbeid på tvers

10. Oslo har flere radikaliseringskontakter i politiet, men det kreves samarbeid på tvers av instanser for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. Hvem tenker du må samarbeide mest med politiet og PST for å kunne få til best mulig utfall i forebyggingen?
11. Hvordan opplever du samarbeidet foregår i Oslo?
-Noen utfordringer i samarbeidet?
-Evt. hvilken?
12. Hvordan tenker du det kan eventuelt løses?
13. Hva er det som fungerer i samarbeidet?
14. Opplever du at det er noen begrensninger til hinder for Salto-koordinatorer i forebyggende arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme?

Kompetanse

15. Opplever du at det er nok kunnskap/kompetanse blant andre instanser (utenom politiet/PST) i din bydel for å kunne oppdage når en er på vei til å bli radikalisert eller voldelig ekstremist?
16. I tilfelle det er mangel på kompetanse i bydelen, er det SALTO som har ansvar for å øke kompetansen?
17. Hvordan utvikler SALTO kompetanse hos de ansatte i andre instanser?

Målgruppen

18. SALTO arbeider forebyggende mot radikalisering og voldelig ekstremisme blant både ungdommer og voksne i Oslo. Er det enklere å nå den ene aldersgruppen enn den andre?
-I såfall hvorfor tror du?
19. Opplever du at det er samme metodikk i å gå frem i arbeid med ungdommer som med voksne?
-Standard prosedyre?
-Noen fellestrekk mellom disse ungdommene og voksne?
20. Oslo har flere radikaliseringskontakter i politiet. Når tar radikaliseringskontakten kontakt med en SALTO-koordinator eller det omvendte?
21. Hvordan vurderer du når er det riktig å ta kontakt med radikaliseringskontakten?
-Hvordan planlegge eventuelt samarbeid videre?
-Noen utfordringer?
-Hva har fungert i samarbeidet?

Avsluttende spørsmål

22. Hva tenker du er den beste måte å «av-radikalisere» et menneske på?
-Kanskje ikke fasit svar?
-Eksempel på noen tilfeller?
23. Hva slags tiltak har vært mest vellykket ut ifra dine erfaringer og observasjoner?
24. Hva savner du i forebyggende arbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme?
-nok interesse for dette feltet blant andre instanser i bydelene?
25. Rapporteres resultatet av samarbeidet på forebyggingen på noen måter?
-Til hvem i så fall?
26. Er det noe du tenker jeg ikke har spurt som du forventet å bli spurt?
-Noe mer å tilføye?